

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OLAF JESSEN
FRA GRØNBÆK
PRÆSTEGAARD

DE UNGES FORLAG

1891. 1500

6. TUSIND

FRA GRØNBÆK PRÆSTEGAARD

OLAF JESSEN

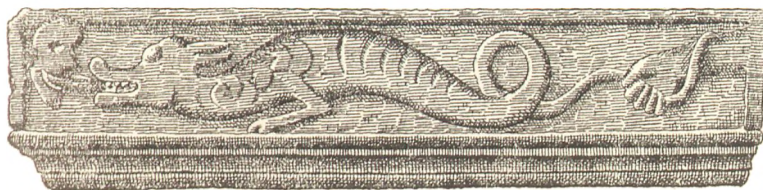
FRA
GRØNBÆK
PRÆSTEGAARD

AF MIT HJEMS HISTORIE

DE UNGES FORLAGAARHUS MCMXXI
K. F. U. M. & K. F. U. K. I DANMARK
I HOVEDKOMMISSION HOS O. LOHSE, KØBENHAVN

Hvad vi har hørt og vide, og hvad vore Fædre har fortalt os, det vil vi ikke dølge for deres Børn, men for den kommende Slægt fortælle Herrens Pris og hans Styrke og hans Undergerninger, som han har gjort.

Sl. 78.₃₋₄.

FORHISTORIEN

Paa den Tid var der Kæmper paa Jorden.

1. MOSEB. 6.4.

I Aarene 1813—52 sad den strenge og velbyrdige Hr. Johan Jessen, min Oldefader som „Guds Ords Prædikere“ i Røgen og Sporup ved Frijsenborg i Aarhus Stift.

Han var født 1782 paa Møen, hvor Faderen, Jes Jessen, sandsynligvis af sønderjydsk Slægt var Forpagter paa Marienborg og Klintholm. Senere var han Forpagter paa Petersgaard i Sydsjælland og ejede desuden Øen Tærø, hvor han boede tilsidst, og hvis eneste Gaard, Jesminde (320 Td. Land), bærer Navn efter ham. Moderens Navn var Elisabeth Cathrine, f. Hammerich.

Da Johan Jessen havde faaet sin theologiske Attestats, meldte han sig som Missionær til Grønland og rejste derop i 1806. Jeg har i mit Eje en morsom lille Egetræs Kiste, der gjorde Grønlandsfærden med. — Det var paa den engelske Krigs Tid, og dette fik man at mærke blandt andet derved, at Engelskmændene opsnappede alle de Skibe, som bragte Proviant og Bud fra Danmark. Som Følge deraf havde Johan Jessen i 6 Aar ikke Forbindelse med Hjemlandet, maatte leve udelukkende af Spæk og Sælkød og døjede meget. — I 1813 vendte han tilbage til Danmark, blev udnævnt til Sognepræst for Røgen og Sporup og gif-

tede sig samme Aar med Magdalene Sophie Neergaard, født 1785, Datter af Forpagter paa Høfdinggaard og Liliendal i Sydsjælland Peter Neergaard og Hustru Susanne, f. Staal.

Johan Jessen var en Original, en Præstemand af den gamle Skole. — En Dag, fortælles der, kom han ridende gennem Sognet, da en Kone fra et Hus ved Vejen kom løbende ud til ham og fortalte grædende, at Jens, hendes Mand sad inde i Huset og vilde hænge sig, om „vor Far“ ikke vilde følge med ind og hjælpe hende med at hindre det. Oldefader stod af Hesten og fulgte hende ind. Dér sad Jens i Sengen, havde slaæet et Reb om Halsen, derefter op igennem Loftskrogen og holdt saa Rebets anden Ende i Haanden. Altsaa en ganske ufarlig Maade at hænge sig paa. Begyndte nemlig Rebet at stramme om Halsen og tage Vejret fra ham, løsnede han Taget i Rebet, saa han igen kom til Pusten. Præsten saa straks, at det hele var Komediespil for at skræmme og true den enfoldige Kone. Han gik hen til Sengen og spurgte i en streng Tone: Jens, er det din Hensigt at hænge dig? Ja, det var hans alvorlige Mening, lød Svaret. Hertil bemærkede Præsten: Saa maa jeg hellere hjælpe dig; greb derefter fat i Rebet, saa Synderen blev klynget op, mens han samtidig med den anden Haand bearbejdede ham kraftigt med Ridepiskan. Da Vejret var ved at forgaa ham, gav Oldefader Slip paa Rebet, saa han dumpede tilbage i Sengen, og spurgte derefter: Naa, Jens, vil du fremdeles hænge dig? Svaret kom i en temmelig ynkelig Tone: Nej, Hr. Pastor; a skal aalle gjør et mier.

Johan Jessen var en ivrig Rytter, og lige til sin Død i en Alder af omtrent halvfjerds Aar red han hver Søndag til Annekskirken i Sporup. Hans høje, kraftige Skikkelse tog sig meget anselig ud til Hest. Han havde i adskillige Aar en gammel Militærhest, han havde faaet fra de „Horsens Kyradsere“. Saa snart han var redet ud af Præstegaardens Port, sporede han straks Hesten til Galop, det saa helt drabeligt ud; men da den

var meget stivbenet, blev det ikke til saa meget, som det saa ud til; man kunde næsten i Skridtgang følge den galoperende Hest.

Præsten havde den Idé, at han ikke vilde have sit Korn til Mølle for at faa det malet. Maaske troede han, at Mølleren vilde snyde ham; Møller-Standen yndede han ikke. Men da det jo var en Nødvendighed at faa Kornet malet for at have Mel og Gryn til Husholdningen og Foder til Svinene, benyttede man Tiden om Søndagen, naar den gamle var redet til Sporup. Kornet blev læsset paa Vognen, og en af Karlene kørte til Mølle, alt hvad Remmer og Tøj kunde holde. Med Mølleren var der saa i Forvejen truffet Aftale. Men desværre kunde det hælde, at Præsten kom tilbage og overraskede dem, før man havde ventet ham. Der var ikke blevet Gudstjeneste i Sporup, fordi ingen var mødt. Og saa var gode Raad dyre. Thi alle skælvede de for den gamle, naar han var vred. Han var nemlig en meget hæftig Natur. — Naar han ved Bordet skar Ost af, maatte han holde Osten tæt ind til Ansigtet, da han paa Grund af stærk Nærsynethed ellers ikke kunde se. Engang kom han saaledes uforvarende til at skære sig i Næsen, hvorover han blev saa forbitret, at han løb ud i Gaarden og splintrede Kniven mellem Brostenene.

Hans Hustru var en elskelig Kvinde med et mildt og blødt Sind; hun har næppe altid haft det let med sin hæftige Mand, der nok var noget af en gammeldags Hustyran. I sine sidste Aar var hun i Perioder lidende af Sindssyge.

Oldefader var ikke Rationalist; han troede paa Jesus som Guds Søn, men var naturligvis paa forskellig Maade paavirket af Tidens Tanker fra sin Ungdoms Dage.

Den ældste Søn, min Farfader, født 1822, var døbt Peter Neergaard Jessen efter sin Morfader. Han tog theologisk Embedseksamen i 1846 og var derefter Kapellan hos Faderen i Røgen indtil dennes Død i 1852. Den gamle havde stor Respekt for Sønnens præstelige Dygtighed og overlod ham væsentlig Embe-

dets Besørgelse. Han spiste hos Forældrene i Præstegaarden, men havde sine Værelser i det saakaldte Enkesæde, et lille Hus bagved Haven. Naar Faderen var optaget af et eller andet, løb han altid op til Sønnen for at sætte ham ind i Sagen, og denne kunde staa i sin Stue og høre ham med ungdommelig Iver komme springende op ad Stentrappen fra Haven. En Dag kom han faren og sagde: Nu tror jeg pinedød, at Folk bliver taabelige, nu vil de til at bygge Skibe af Jern; men det er jo noget, enhver véd, at Jern kan ikke flyde ovenpaa, det gaar jo til Bunds. Dertil svarede Peter: Du kan jo prøve at sætte en af Moders Gryder ud i Dammen, saa kan du se, om den ikke kan sejle. Den gamle saa et Øjeblik uforstaaende paa ham, sagde saa: Du er lige saa taabelig som alle de andre, drejede rundt paa Hælen og gik sin Vej.

Kort efter at Peter var blevet Kapellan hos Faderen, blev han forlovet med Kirstine Kiilgaard, Datter fra Gaarden Peterslyst i Gjern Sogn. Faderen var foruden Landmand tillige Murmester eller Arkitekt for Grevskabet Frijsenborg. I Gjern Kirke hænger der en Malmlysekrone, skænket af ham og hans Hustru.

Peter vilde, som rimeligt var, af og til gerne laane en Hest i Stalden for at ride de tre Fjerdingsvej over og besøge Kæresten paa Peterslyst. Dengang holdt han endnu ikke selv Ridehest. Men den gamle Præst var øm over Hestene: Vilde han til Peterslyst, kunde han gaa. Sønnen gik saa ad Bagtrappen, gjorde sig gode Venner med Staldkarlen og fik af ham Lov til at tage en af Hestene. Det lykkedes ham ogsaa at komme ubemærket ud af Gaarden, men da han kommer op gennem Byen, møder han til alt Uheld den gamle, som har været ude at slikke lidt Solskin og nu kom gaaende i sin langskødede Frakke med Hænderne paa Ryggen. Men heldigvis var han, som før nævnt, meget nærsynet. Peter sporede da Hesten til skarpt Trav og hilste dybt og ærbødigt, da han red forbi. Oldefader stod en Tid og saa forun-

dret efter ham og kom lidt efter ind i Stuen til sin Hustru med den Bemærkning: Jeg kan sandelig ikke begribe, hvad det var for en flot Rytter, der kom igennem Byen før.

Da Farfader engang mange Aar senere fortalte den Historie, føjede han til, at det siden havde smertet ham at tænke paa, at han den Gang narrede sin gamle Fader og havde ham til Bedste, selv om det kun var en Smaating, det drejede sig om.

Foruden Peter var der i Hjemmet endnu 2 Sønner og en Datter. Den ene af Sønnerne, Sophus Jessen lærte Handelen i Aarhus og kom som ungt Menneske til København, hvor han senere blev Kontorchef i Det forenede Dampskibsselskab. Af Oldefaders Breve til ham, da han som „Handels-Voluntør“ var kommet til København, er bevaret nogle. De gengives her i Uddrag.

— — — — Hansen,¹⁾ som kom hjem den 12. Juli, er atter bleven saa betænkelig syg, at Ditzel ryster paa Hovedet. — Din Moder ligger i Sengen eller sidder paa Stoelen som en vanvittig Stakkel. Anthon²⁾ sover endnu Kl. 8 om Morgenen, uagtet vi kjøre Rug ind; jeg har fritaget ham for alt Arbejde, saa han har intet andet at gjøre end at spise, drikke, sove, fordøje og løse sine Buxer.

Røgen, 6. Aug. 1846.

Din Fader Jessen.

— — — — En Daler, 2 Mark og 2 Skilling, som du skylder til vort Almuebibliotek, kan du beholde, da jeg har betalt dem. Alt vort Korn er mejet og kunde været i Huus, naar vi havde beholdet godt Vejr 2 Dage længere; nu staae næsten 100 Traver ude. Hansen bedrede sig kjendelig de første 14 Dage efter hans Hjemkomst, men nu tog Sygdommen til i en frygtelig Grad, saa han

¹⁾ Paa Sporuplund.

²⁾ En Søn, som aldrig rigtig blev til noget.

døde d. 8. Aug. Han vilde gjerne levet, men Guds Tanker ere ej vore. Ved Begravelsen d. 13. Aug. indfandt sig en stor Mængde Indbudne og Uindbudne fra Randers, Hornbek, Værum, Faurskov, Frijsendal, Frijsenborg, Foldbyegaard, Dyrhuset, Hammel, Kalbyegaard, Peterslyst foruden en Mængde Møllere¹⁾ fra Søbyvad, Grandslev, Skøde, Narring o. s. v.. Vi aad og drak ligesom ved Bryllupet i Martz. Om jeres Moder mente Hansen, at hun har ej langt tilbage. Imidlertid sidder hun endnu paa sin Stoel, og Hansen ligger paa Sporup Kirkegaard. — Jeg har vundet en Sag, hvorover jeg rigtignok ej bør triumfere. Mine Modstandere vare Formand Lund, Brandfogden Morten Andersen i Klintrup, alle denne Byes Gaardmænd, Branddirektøren, Ritmester Deichmann i Skanderborg, som klagede til Amtmanden over en Reparation, Forstanderskabet foretog med Fattighuset i Klintrup. Sidstnævnte umagede sig derud og gjorde Forbud imod Arbejdets Fortsættelse. Jeg befalede som Formand²⁾: Bliv ved. Amtmanden forlangte Forstanderskabets Erklæring. Jeg kaldte mine Kollegaer sammen, lod som jeg var bange og sagde til dem: Her sidde vi som en Luus imellem 2 Negle. Hvad Raad give I? Nu tog J. Andersen i sin Viisdom Initiativet: Vi burde dog ej gjøre Nar af os selv. Vel talt, J. A.! Havde vi ej faaet den Bemærkning kunde vi troet, at vi burde figurere som lutter Aalehoveder. Hvad sige I andre? „Det er vel bedst, at Præsten staar for Styringen.“ Jeg dicteerte, Ring skrev. Erklæringen fik saa mange skarpe Kløer, at J. Bak mente: mon det ej bliver for drøjt? Nu er Resolutionen nylig falden, at vor Gjerning er lovlig. Formand Lund siger: I skal til Højesteret. Imidlertid ere dog mine Makkere kommen saa vidt, at de smile ad denne karakterløse Uslings Trusler.

Hvordan gaar det med Engelsk og Tydsk? Det sidste Sprog

¹⁾ Formodentlig nævnes de for sig selv, fordi han ikke yndede Standen.

²⁾ Sognepræsten var Sogneforstanderskabets fødte Formand.

tales vel paa Contoiret, hvorved du maa vinde en større Styrke i een Uge end ved den grammatikalske Undervisning i et Fjerdingaar. Sanne¹⁾ fik i Gaar fra Bødkeren 2 Ottingkar (3 Mark), som skal fyldes med Smør til Knabrostræde²⁾. — — — — Lehmann har nok at bestille i Roeskilde, men et Svar maa dog komme, da han har lovet os et Exemplar af alle Trykkefriheds-Selskabets Skrifter, for saavidt Oplag endnu haves; ligeledes faae vi for en Daler aarlig sammes „Folkebladet“, som alle de Skrifter, Selskabet i Fremtiden udgiver. — Dette Brev er bleven opholdt noget. Idag d. 25. Aug. er vi bleven færdige med Høsten. — Et Spørgsmaal betræffende dine aandelige Sager: Har du aldrig været i Kirke i Kjøbenhavn? Bryder du dig ej mere om Altarens Sakramente? Farvel kjære Fus!

Røgen Tirsd.

Din dig elskende Fader.

Tak for dine Breve, du søde Dreng! Endog din Moder følede en saadan Længsel efter Posten, at hun kunde ej sove. I Aftes sendte Sanne, mig uafvidende, Bud til Fuglsang, hvorved vi fik dit sidste Brev 2 Timer tidligere end ellers. — — — — Jeg kunde nu ønske at vide, hvor mange der denne Gang underkaste sig Examen? Saa skal jeg ogsaa bede om at blive meddelt, saa snart det er bekjendt, hvilken Dag Peter er oppe? Hvad hans Makkere hedde? Om Peter har Nr. 1, 2 eller 3? Du erindrer vel fra den Tiid, du var Kjøbmand i Aarhus, at Smørforsendelser til Kjøbenhavn maa ises, naar Smørret bliver 24 Timer i Aarhus, inden det bringes ombord, og at Isen i saa Fald ej bliver godtgjort. Da vi boe 4 Miile fra Aarhus, er det ej saa let en Sag at møde netop den Dag, Paquetten eller et andet Skib er sejlferdigt. Formodentlig vil Kaas give os den fornødne Underretning i Forvejen, saa du kan være temmelig sikker paa at erholde 8 Fjer-

¹⁾ Den eneste Datter.

²⁾ Sophus Jessens Bopæl.

dinge i denne Maaned. Skulde Skibet opholdes af Modvind, vil Kassereren nok bevise mig den Godhed at forsyne dig med de fornødne Penge; thi jeg erindrer godt, at Kassen blev tømt den 1. Oktbr., og at du kunde geraade i Mangel d. 1. Novbr. — Hvad Transporten fra Røgen til Aarhus angaar, komme vi vel ud af det; uagtet jeg forleden solgte den tykke Hoppe for 12 Daler, have vi endnu 6 brugelige Kjøreheste, da Fuldbloden og den Skimlede ere saaledes tilvante for Ploug, Harve og Vogn, at de bruges som gamle Bæster. Det er drabelige Kjæmper, men kan dog ej lignes med den, som styrtede af Lungesyge forrige Aar. I Dag er Anthon i Aars for at hente Dragonhoppen, som allerunderdanigst har tjent Kongen i 3 Uger. D. 15. Oktober kjører Sanne til Aars for at kjøbe en Kakkelovn til Enkesædets Storstue; saa ere Bjælkerne lagte paa Remmen og Gulvet sænket, saa at salig Goliath maatte kunne gaa under Loftet;¹⁾ store Vinduer ere af nye indsatte og alle Udvæggene forsynede med dobbelt Muur. — Jeg øser Penge ud, ligesom det var Skarn. Et lille Korn burde dog blive i Behold til Sanne og Anthon, som dog ogsaa ere mine Børn. Den første vil nok kunne bjerge sig; den sidste har intet at stole paa uden de Smuler, han kan arve efter sine Forældre. Han har Indsigt i Landbruget og saaer alt mit Korn meget godt, men en forunderlig Raahed hænger ved hans hele Person; Høflighed synes moxen²⁾ at være imod hans Natur. Kornpriserne er meget favorable for os Landmænd, men vi have ej saa meget at sælge i Aar som i Fjor. Sagtens vil de ej holde sig længe paa den nuværende Højde; men vi benytte Tiden, vi tørske og sælge. — Du er altsaa nu flyttet til Nyhavn. Hvor spiser du til Middag? — Naar Smørret sendes, skal jeg bestemme dine Maanedspenge. Jeg tænker 17 Daler; det bliver 204 for Aaret; hertil 100 Daler fra din Principal, udgør over 300 Daler. Der-

¹⁾ Peter, der som Kapellan skulde bo i Enkesædet, maalte 72 Tommer.

²⁾ næsten.

med maa du kunne hjælpe dig. — Skriv nu igen, naar der bliver noget at skrive om. Dine to sidste Breve ere i Dag sendte til Pastor Lund¹⁾ som den eneste, jeg staar i Forbindelse med.

R., Løverdag 3. Okt. 46.

Din Fader Jessen.

Min kjære Fus!

Jeg har rigtig meget gode Tanker om dig; men jeg er dog blevet noget urolig ved at læse dit Brev til Peter. Smør, som Sanne med Besværighed skraber sammen til dig, sælger du, spiller Baset og taber 5 Mark; dersom det gaar tit paa, bliver det dog til noget og under alle Omstændigheder til for meget for dig, som har dine bestemte Maanedspenge. Jeg vil ikke troe, at der er nogen Fare for Øjeblikket, men Spillesygen kan let med Øvelsen blive til Lidenskab, saa du sælger andre Ting for at kunne spille. Du gør mig en stor Tjeneste og dig selv endnu en større, om du indskrænker dig til den simple L'hombre, som bruges hos Kassereren. Din Fader, som for at gavne sine Børn, ikke tillader sig slige Excesser, har Ret til at fordre dette. Herpaa behøves intet Svar for det første; thi et Brev til dig og et Brev fra dig koster mig næsten 3 Mark. Desuden kommer Peter formodentlig til Kjøbenhavn for at gjøre den befalede Eed den sidste Examensdag i Foraaret, saa kan du skrive med ham. — Arkitekt Kiilsgaard er syg. — Ditzel var to Gange hos Sanne, som for længe siden er kommen sig — 5 Daler hver Gang, Summa Summarum 10 Daler — foruden Apotekerregning og en Specie til Lovise for at lave Mad til os og Folkene i de 14 Dage, Sanne laae; thi vor Kokkepige er moxen et Dyr. — Paa Fredag skal Peter til Gjern i Anledning af Madam Lunds Geburtsdag, i ny Frakke, Vest og Buxer, som dog ej har kostet mere end 38 Daler og 4 Mark. Imidlertid seer du, at jeg mangler ej Lejlighed til Udgifter.

R., d. 24. Martz 1847.

Din hengivne Fader Jessen.

¹⁾ i Gjern.

Min kjære Fus!

Jeg troer gjerne, at du kan skrive en smuk Haand; men jeg har dog vanskeligt ved at læse din Skrift paa det forskrækkelige, ækle, tynde, kraslende Papiir, hvor Linjerne slaae igjennem og see ud, som de vare overstrøgne, naar du skriver paa begge Sider. — Hvorledes gaaer det med Tydsk og Engelsk? Du glemmer vel snart Dansk? — Jeg har bedet Kassereren levere dig 11 Daler som Gratiale. Du har vel ogsaa havt din Nød i den dyre Tid? Skader ej, thi du lærer derved at kjende Penges Værd. — Nu skal Peter snart begynde at afløse mig. D. 2. Sept. præker og catechiserer han for Biskoppen i Aarhus Domkirke. — Du kommer vel hjem til Efteraaret? Vi længes efter at see dig; 2½ Aar maae dog vist have medført nogen Forandring. — Madam Hansen og Pastor Lund har bedet mig at spørge, om du kan sælge deres Smør, naturligvis til en god Priis? Her give Smørkræmmerne for Bøndersmør 21½ Skilling. Vi skulde da vel have i det mindste 16 Daler eller noget mere for Fjerdingen. Paa Frijsenborg er Productionen for hele Sommeren bortaccorderet for 75 Daler pr. Tønde c.: 18 Daler, 4 Mark, 8 Skilling pr. Fjerding. Hvad siger du dertil, Hr. Grosserer? — Det er nu i den yderste Virksomhed med at høste og hjemkøre Kornet. Vor Rug fylder næsten hele Laden. De unge Heste, som rendte løbsk med Anthon, ere saaledes tilkjørte af Peter, at de gaae ganske tamme med deres Kornlæs ligesom de gamle. Imidlertid har Anthon faaet saadan Skræk i Livet, at han ej tør kjøre med dem; der er ond Natur i dem, siger han.

Farvel min kjære Dreng.

Jessen.

R., 16. Aug. 47.

Min kjære Fus!

Jeg skal betale næsten 100 Daler i Krigsskat og ordinære Skatter d. 11. Dec. Desuden har jeg været saa dum at laane en Mand

i Sorring 500 Daler i denne Termin. Denne Forpligtelse kan jeg opfylde, men ej paa andre Vilkaar, end at jeg erholder Smørpengene i Slutningen af denne eller i Begyndelsen af næste Maa-
ned. Tiden er jo endnu tilstrækkelig; du vil rette dig derefter. Vore politiske Forhold staae godt. Schlesvigeren Blauenfeldt giver klare Oplysninger. Hvad Besked faaer Deputationen fra Majestæten? Hvorledes rede vore Ministre for sig i de hemmelige Aabenbaringer? De første 30 Nummere af Rigstidenden ere ej et Læs Møg værd. Enten give vi til Foraaret Schlesvig bort, eller vi begynde Krigen paa ny. I Diplomatiens gives næppe større Stympere end vi Danske. — Anthon laver sig til ifølge Forordningen om Ikke-værnepligtige at kløve Forrædernes Pandeskaller. Hvor han vil hugge ind! Han har ellers tabt en grumme stor Deel af sin Forkjærlighed for Militairstanden siden Martz dette Aar.

*

*

*

Her et Par Ord til min Ven Volf.

Jeg blev rigtignok alvorlig stemt ved at læse i Avisen, at Prof. Volf er gaaet heden. Længe maa jeg lede blandt Levningerne af mine Ungdoms-Venner for at finde en eller anden, hvortil Erindringerne kan fæste sig. Det forekommer mig snart, som du, gamle er den eneste fra Begyndelsen af det 19de Aarhundrede.

Med Peter er jeg vel tilfreds som Kapellan. Han klarer sine Prækener, Skriftetaler i en Haandevending. 130 Kommunikanter er for ham en Visk. I Morgen Aften skal han i en Sangforening paa Bidstrup. Han holder Ridehest og er i det mindste 5 Dage hver Uge i Besøg. Saaledes gaar Tiden ganske gemytlig. Nu herefter vil han blive noget indskrænket af Konfirmanderne, som kræve hans Hjemmевærelse hver Tiirsdag og Fredag.

I Stormen forleden bleve 9 Spænd af min Lade afdækkede, Gaylen i Enkesædet revet bort og en Deel mere Skade paa Huusryggen tilføjet.

Farvel gamle Ven; mange Hilsener til alle dine fra os ved
din hengivne Ven

R., 12. Nov. 48.

Jessen.

Oldefader døde pludselig af Hjerteslag, han blev uden forudgaaende Sygdom en Dag lige efter Middagsbordet fundet død i Lænestolen i sin Stue. Det var i 1852. Hans Hustru var død et Par Aar i Forvejen.

I Efteraaret 1913 var det Hundredaaret for hans Udnævnelse til Røgen-Sporup. Fader og jeg holdt da en Mindegudstjeneste i Røgen Kirke, forøvrigt en af de sidste Gudstjenester, Fader kom til at holde inden sin Død. Efter Gudstjenesten talte vi med en gammel Mand, der var konfirmeret af Oldefader. Han omtalte ham med stor Ærbødighed og sagde blandt andet: de kaldte ham nok „den gale Præst i Røgen“, men han var sandelig klog nok, og han var altid god ved os.

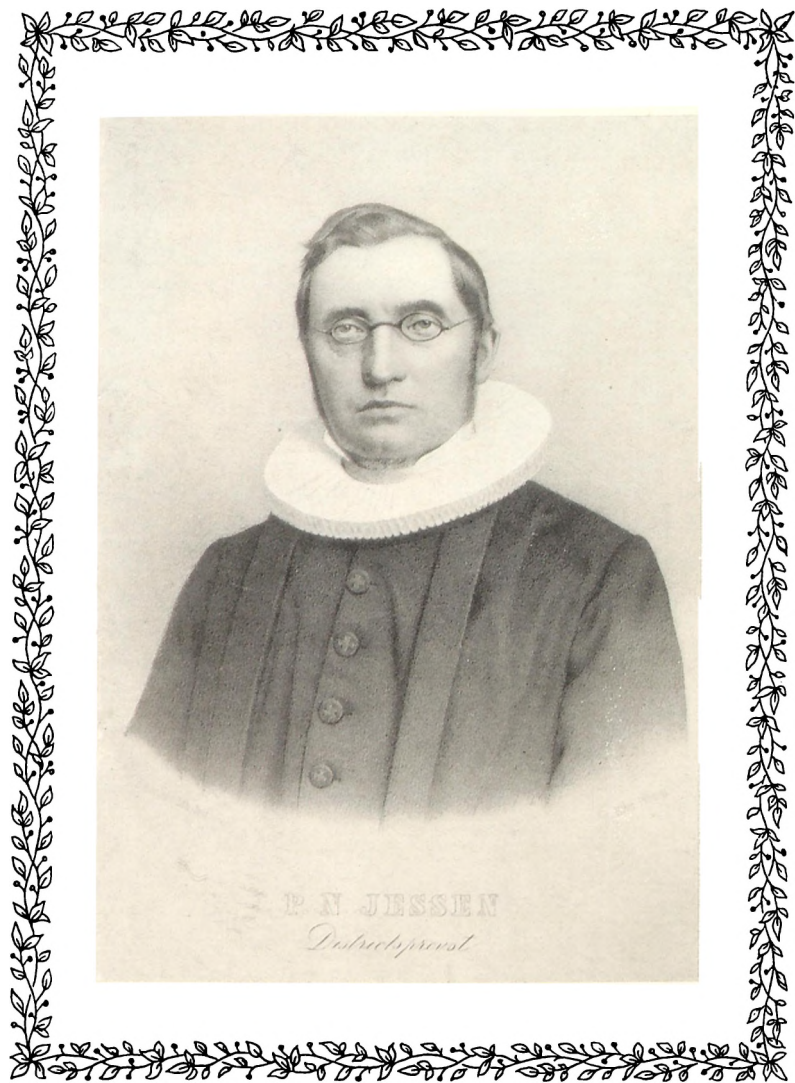
Røgen Præstegaards smukke gamle Lade af Egebindingsværk, hvilende paa en Sokkel af mægtige Kampesten, er først blevet nedrevet i Sommeren 1920. I Bjælken over Porten var skaaret følgende latinske Indskrift:

17 Pax intranti salus exeunti¹). 19.

Bjælken med Inskriptionen bliver muret ind i det nye Hus, der bliver bygget.

Efter Oldefaders Død var Farfader en kort Tid Hjelpepræst i Beder-Malling mellem Aarhus og Odder, men blev derefter i Begyndelsen af 1853 Kapellan i Grønbæk-Svostrup mellem Viborg og Silkeborg. — Forfatteren A. C. Thyregod, som var

¹) Fred over den, som gaar ind; Lykke over den, som gaar ud.

P. N. JESSEN

Distriktspresid.

J. J. J.

Syneprest for Goulak's Sunday, 1883-1907

The Tribune, Sign & Style, 1907-1913

Lærer i Ans i Grønbæk Sogn, skriver derom følgende: „Dette vidtstrakte og folkerige Pastorat havde i flere Aar haft en gammel og affældig Sognepræst, der i den senere Tid havde haft Kapellaner; men af disse var det dog først Jessen, som formaaede at genvække den hensygnende kirkelige Sans. — Den unge, smukke, 6 Fod høje Mand med den stærke og smukke Røst maatte allerede indtage til hans Fordel et kraftigt Naturfolk som det, han var kaldet til at virke iblandt. Men det første Indtryk maatte vinde i Styrke ved nærmere Kendskab. Han var

ikke fejlfri, thi som han af Naturen var ildfuld og hæftig, saa kunde han let komme til at bruse op i ungdommelig Ubetænk-
somhed; men denne Svaghed var nær ved at blive en Styrke ved
den ædle Frimodighed, hvormed han altid var rede til at vedgaa
en Fejltagelse. Først og sidst var det dog hans kraftigt beaan-
dede og dog saa jævne Kristendomsforkyndelse, der i dette Tids-
rum vandt ham Hjerterne.“

Under sin Kapellantid i Grønbæk blev Farfader gift med
sin Forlovede, Kirstine Kiilsgaard, og deres første Barn, Dat-
teren Magdalene er født under Opholdet der.

Efter 2½ Aars Forløb døde den gamle Sognepræst, og Kapel-
lanfolkene flyttede da i Sommeren 1855 til Virring-Essenbæk ved
Randers, hvor en ny Kapellantid paa 2½ Aar forestod.

Fra Tiden i Virring har Farfader efterladt sig en Bog med
forskellige Optegnelser, hvoraf jeg i det følgende gør nogle Ud-
drag.

Om Indsættelsen hedder det: „I Dag blev jeg indsat som Ka-
pellan for Pastor Dinesen og Sjælesørger for disse Menigheder.
Pastor Dinesen var syg, og jeg maatte saaledes selv oplæse
Kaldsbrev og Kollats. — Herren give mig sin Naade, at min
Gerning for ham bliver til hans Riges Fremme. Jeg agter mig
intet at vide uden Jesum Christum den korsfæstede.“

Før Farfadets Kapellantid var Kirkebesøget næsten helt op-
hørt. Den gamle Pastor Dinesen, som var meget lidende af
Stensmerter, sagde gerne, naar Læreren om Søndagen inden
Gudstjenesten kom i Præstegaarden efter Salmenumrene: Aah,
lille Ring¹⁾, gaa op til Kirken og se, om der er kommet nogen.
Er der kun et Par gamle Koner, saa bed dem gaa hjem igen.
— Paa den Maade var Gudstjenesterne næsten med Flid af-
skaffede. Kirkebesøget var da ogsaa saare ringe i Begyndelsen,
særlig i Virring. Der kunde være, 13, 9, ja 4 Kirkegængere,

¹⁾ Søn af den Side 10 nævnte Lærer Ring i Røgen.

og en Søndag i Høsten læser man i Optegnelserne fra Virring: „Slet ingen ved Kirken. Ring og jeg gik ind i Kirken og sang en Salme sammen. Det var al Gudstjenesten den Dag. Gid det maatte blive den sidste af den Slags Gudstjenester.“ — Naar Prædikenen er forbi, forsøger han at faa de Unge ud paa Kirkegulvet for at samtale med dem om Guds Rige. Ogsaa det faldt vanskeligt til at begynde med. Han meddeler derom: „De vilde nødig ud paa Gulvet og var stærkt tilbageholdne med at svare; det gik ogsaa meget trykkende. (Lærer) Ilsøe fortalte mig, at der ikke er bleven katekiseret i Essenbæk i de 35 Aar, han har været her.“ En Søndag længere hen fortæller han: „Det gaar ikke rigtig godt. Mest mine Konfirmander, som kommer; dem kan jeg holde Tal paa og savne, naar de udebliver. Kirkegangen her i Virring vedbliver at være maadelig; i Essenbæk derimod gaar det glædeligt fremad.“ Fra Skolerne meddeles: 2den April Examen i Langkastrup. Det gik saamænd simpelt. 3die April i Virring: Dette var en Glæde at høre paa. — Allerede det første Aar bedredes Kirkegangen betydeligt, selv i Virring, og 60—70 Tilhørere er ret almindeligt. Ved særlige Lejligheder er Kirkerne fulde. Det hedder 2. Juledag: „Der var omtrent lige saa mange i Kirke i Dag som i Gaar, henimod Halvdelen Fruentimmer, næsten alene unge Piger. Saaledes er det nok Skik her.“

En Søndag prædiker han i et Nabosogn. Derom meldes: „I Dag besørgede jeg Tjenesten for Pastor Viberg i Hørning. Hvilken dejlig andagt vækkende Kirke! Der var ogsaa en ret talrig Forsamling, hvilket nok ikke er sædvanligt. De kom sagtens for at høre den fremmede Præst. I saa Fald blev deres Øren ikke kildrede. Text: Jesus græder over dig.“

For hver Søndag anføres i Optegnelserne Prædikenens Emne, f. Eks. saaledes: Evangeliet: Ingen kan tjene 2 Herrer. Text: Vælger i Dag, hvem I ville tjene. Eller med Evangeliet

om Farisæeren og Tolderen, Text: Hvorfor og hvori skulle vi ligne Tolderen? Eller paa Kristi Himmelfartsdag; Text: Følg Herren her, og du skal følge ham hisset. Paa almindelig Bededag; Text: Søg Herren, medens han findes, at du ikke skal dø i dine Synder. Eller tredie Søndag efter Paaske; Text: Bedrøvelsen efter Gud virker Omvendelse til Salighed. Eller med Evangeliet om Bispisningen i Ørkenen; Text: Dersom Herren ikke ynkes over os, da maa vi forsmægte paa Vejen.

Paa første Side i Bogen, hvori disse Søndagsoptegnelser findes, har Biskoppen skrevet følgende: Forevist ved min Visitats d. 8de December 1855. Samme Dag visiterede jeg i Virring Kirke, hvor der var mødt en talrig Skare ældre og yngre Tilhørere. Hr. Kapellan Jessen holdt en opbyggelig Prædiken. Ham saavel som den elskelige Sognepræst, Hr. Pastor Dinesen tilønsker jeg Herrens Naade og Velsignelse.

Brammer.

Farfader havde i Virring en sort Hest, som han havde megen Fornøjelse af at oplære. Naar han kørte den, kunde han lede den næsten alene ved at tale til den. Pisk havde han ikke, og Tømmen rørte han sjældent. Hesten var indstaldet i Præstegaarden, som laa ca. 5 Minutters Gang fra Kapellanboligen. Naar Præstegaardens Karl havde spændt Hesten for Vognen, lagde han Tømmen paa dens Ryg, og den gik da uden Led-sagelse ud af Gaarden ad en ret slynget Vej til Kapellanboligen, hvor den standsede og ventede udenfor Døren, til Farfader kom ud. Naar han kom hjem fra en Køretur, stod han ud ved Kapellanboligen og lod igen den sorte med Tømmen paa Ryggen paa egen Haand bringe sig selv og Vognen hen i Præstegaarden.

En Dag var han kørende til et Bryllup i Sognet. Da han om Aftenen skulde hjem, og Hesten blev forspændt ude i Gaar-

den, blev den pludselig balstyrig, bed og slog, saa ingen kunde røre den. Farfader, som hørte Spektaklet, kom ud i Døren, gav Ordre til at lægge Tømmen paa Dyrets Ryg og derefter give Slip paa den. Men det syntes Folkene Galmandstale, og de kunde ikke bekvemme sig dertil. Præsten gentog da Ordren med forstærket Røst; den blev nu adlydt, og Hesten stod paa een Gang uden at røre en Fod saa from som et Lam, saa Hjemturen kunde tiltrædes i bedste Ro.

I Virring blev Fader født 21. September 1856. Der var stor Glæde over Sønnen. Da der blev Tale om, hvad Drengen skulde hedde, erklærede Farfader, at det vilde han alene raade for, og ingen skulde vide Navnet før paa Daabsdagen i Kirken.

Da saa Moderen kom med sin Dreng til Døbefonten, blev hun ikke lidt overrasket ved at høre den overdaadige Navnerække, hendes Mand læste op. Drengens Navn blev nemlig: Peter Christian Marius Sophus Kirstinus Jessen. De fleste af Navnene var Opkaldelser efter Moderens kæreste Slægtninge, Kirstinus endog efter hende selv; derfor maatte hun ikke i Forvejen vide noget om det. Men Fader blev siden som Præst en erklæret Modstander af at opkalde Børn med Slægtens Navne. Hvorfor skal dog de arme Børn løbe rundt med alle de rædsomme Navne? Af vore Drengene er kun een opkaldt, derfor fik han naturligvis heller ikke noget kønt Navn, sagde han ofte.

Kort efter at Christian var kommet til Verden, brændte Kappellanboligen. Han blev revet op af sin Vugge og næsten uden Tøj bragt hen i Præstegaarden, hvor han blev svøbt i Præstedatteren, Frk. Dinesens Uldtrøje. Frk. Dinesen blev siden gift med den kendte grundtvigske Præst M. A. S. Lund i Vium, og naar Fader og Fru Lund mange Aar senere undertiden mødtes i Provstiets Præstekonvent, havde de ofte Morskab af at minde Frk. Dinesens Uldtrøje, som den Gang var kommet Fader ret tilpas. — Forresten brændte tilligemed Huset saa godt som

alt, hvad de unge Kapellanfolk ejede og havde, hele deres Udstyr. To Gange trængte Farfader ind i det brændende Hus for at redde; første Gang bjergede han Kirkebøgerne, anden Gang fik han fat paa Taffeluret, men alt det andet blev Lurnes Rov.

Nogle Dage efter Branden blev der sendt Bud efter en Guldsmed fra Randers. Han lod opstille en Række store Kar, som han fyldte med Vand, og derefter blev Asken fra Brandtomten strøet over Vandet. De smaa Sølvkorn, der fandtes i Asken og stammede fra alt det smeltede Sølvtøj, sank til Bunds og fandtes liggende, naar Vandet med Asken blev hældt fra. Paa den Maade opsamledes saa meget Sølv, at Guldsmeden kunde støbe 6 svære Spiseskeer, som har været flittig brugt i de mere end 60 Aar, der er forløbet siden da, og endnu hver Dag ligger paa min Moders Bord.

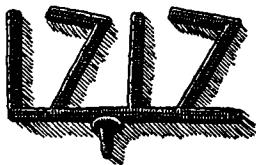
Det sidste Aar, Farfader var i Virring, kom der en Dag 3 af Sognets Mænd til ham i højtidelig Deputation. De saa meget alvorlige ud og trykkede sig noget ved at komme frem med deres Ærinde; men endelig kom det, at de syntes, Præsten var for streng mod sin lille 3 Aars Pige og tugtede hende for haardt. Farfader sagde ikke noget, men gik stille hen og lukkede Døren op til Stuen ved Siden af, hvor den lille Pige løb og legede. Næppe var Døren aabnet, før hun jublende sprang ham i Favnen. Mændene forstod nu, at de havde vurderet Forholdet forkert; de tog straks deres Anklage tilbage og gik med mange Undskyldninger.

I Efteraaret 1857 blev Grønbæk-Svostrup Sognekald ledigt. Thyregod fortæller derom: „Han (Jessen) var bittert savnet i Grønbæk, hvor den nye Præst var en godmodig og vel-tænkende, men gammel, svag og lidet begavet Mand. Befolkningen, hvis kirkelige Sans var begyndt at vækkes, kunde ikke finde sig tilfreds med de nye Tilstande. Men da den nye Præst

efter faa Aars Virksomhed søgte og beholdt sin Afsked, rejste der sig i Sognene et enstemmigt Ønske om at faa Jessen tilbage. Det havde sine Vanskeligheder, thi han var ung og havde ikke bedste Karakter. Men der sparedes ingen Møje, og efter at Udsendinge havde forebragt Ønsket for Kongen og Ministeren, blev han kaldet den 19. November 1857.“

For Farfader og Farmoder var det en meget kær Tanke at komme tilbage til Grønbæk. Under det tidligere Ophold havde de i særlig Grad følt sig hjemme dér og havde siden længtes tilbage dertil. Spændingen var derfor stor, da Ansøgningen var indgivet, og Udnævnelsen snart kunde ventes. Den gamle, elskværdige Pastor Dinesen gik i Ventetiden og trøstede dem paa det bedste og sagde: De kan være fuldstændig rolig, jeg er ganske vis paa, at De skal nok faa Grønbæk. Men den Dag Udnævnelsen kom, slog den gamle Præst Hænderne sammen i stor Overraskelse og udbrød: Det havde jeg saamænd aldrig troet. Hans indre Overbevisning havde ikke holdt Skridt med hans gode Hjerte.

For anden Gang maatte nu de unge Præstefolk bryde op med deres Hjem, men de gjorde det under en lykkelig Følelse af, at Vandre-Aarene nu var omme; med Glæde rykkede de Teltpælene op og drog til Grønbæk, hvor den egentlige Manddomsgerning laa og ventede.

GRØNBÆK

Jeg boer midt iblandt mit Folk.

2. KONG. 4. 13.

Grønbæk Svostrup Pastorat ligger i Aarhus Stift, Viborg Amt, Grønbæk i Lysgaard og Svostrup i Hids Herred.

Naar man fra Silkeborg kører nordpaa gennem Gødvad Sogn ad Ansvejen, kommer man 3 Fjerdingsvej fra Silkeborg ind i Svostrup Sogn, og Pastoratet strækker sig derefter 2 Mil mod Nord med sin længste Udstrækning i Retningen Syd—Nord. Pastoratet er paa hele den lange Østside afgrænset af Gudena, hvorover Forbindelsen til Østeregnet sker ved ikke mindre end 4 store Broer: Svostrupbro, Tvilumbro, Kongensbro og Ansbro. Skellet mellem de to Sogne dannes af et af Gudenaens Tilløb, Allingaa, som kommer fra Hingesø i Vest, løber senere gennem Allingsø og endelig $\frac{1}{2}$ Mil derfra forsvinder i Gudenaens brede Favn.

De 2 Vandløb giver helt igennem Pastoratet dets Karakter, baade jordbunds- og terrænmæssigt. — Jordbunden er af ret forskellig Art. Den brede Gudena-Dal er her som næsten overalt af meget tarvelig Bonitet, det hvide Sand skinner igennem allevegne, og Græsstraene raaber til hinanden. Det synes, som Aaen har slikket al Fedmen bort for at aflejre den i de

vældige Engdrag, der findes Østen for Randers. Navnlig den Del af Grønbæk Sogn, som benævnes Braarup, er et udpræget Stykke Gudena-Dal. Der er smukt med Ormstrup og Borre Skove paa den modsatte Bred, men naar man en tør Sommer ser den sparsomme Vegetation staa og visne, forstaar man ikke, hvordan Mennesker og Dyr skal faa Føden paa saa karrig en Bund. Alligevel har her levet en tilfreds og meget gæstfri Befolkning, som i den sidste Menneskealder ved Flid og Nøjsomhed for manges Vedkommende har arbejdet sig frem til jævn Velstand. Engstrækningen langs med Aaen, som ikke paavirkedes af Sommertørken, og det lejlighedsvis Fiskeri i Strømmen har naturligvis begge Dele bødet paa de sandede Agres knappe Udbytte.

For Resten sker her for Tiden betydelige Forandringer. Anlægget af det store Højspændingsværk ved Tange, som drives ved Gudenaens Vandkraft, medfører, at 1200 Td. Land af Dalen forvandles til Sø, idet Vandet ved en Dæmning stemmes betydeligt i Vejret for at faa den fornødne Faldhøjde. En hel Række Ejendomme maa derfor opgives og fraflyttes, og Aalen vil nu bugte sig i Dyndet, hvor før den stræbsomme Bonde vendte sin Plov.

Kommer man fra de sandede Aadale op over de tildels lynggroede eller tilplantede Bakkekamme, støder man paa en mere yderig Jordbund, paa sine Steder med Lerunderlag. Den kan vel ikke kaldes nogen stærk Jord, men er dog af jævn, kornfuld Beskaffenhed, navnlig omkring Byerne, Grauballe i Strup og Iller i Grønbæk Sogn. Adskilligt af den nu dyrkede Lerjord laa for 2—3 Menneskealdre siden hen som Lynghede; de daarlige Avlsredskaber, man dengang brugte, magtede bedre det lette Sand i Dalene end den svære Lerjord paa Højderne.

Ikke alene med Hensyn til Jordbundens Art, men ogsaa rent terrænmæssigt har de to Vandløb givet Pastoratet dets Form. Det præges nemlig af Højdeflader med store og vekslende Ud-

sigter og af stærkt kuperede Bakkepartier med lune Idyller gemt ind imellem. Det sidste gælder navnlig de smukke Lyngbakker, der omgiver den lille Haandværker- og Købmandsby, Ans ved Gudena, og de bevoksede Skrænter, som fra begge Sider indsnævrer Allingaa i dens idylliske Løb.

Her ligger paa Svostrup-Siden de to betydelige Gaarde, Allinggaard og Allingskovgaard paa tilsammen 1600 Tdr. Land. Allinggaard, som i Fortiden var Egnens største Herresæde med Hoveribønder spredt over mange Sogne, ligger lunt i Dalen med Aaen rislende gennem Haven med de gamle, bredkronede Linde. Blichers Novelle: Fruentimmerhaderen har sit Hjemsted her. Fruentimmerhaderen er Hr. Arthur af Familien Fischer, som i svundne Tider gennem flere Slægtled var Ejer af Godset. Blicher kalder Gaarden Mørkedal og skildrer iøvrigt dens Beliggenhed med sin sædvanlige malende Stil saaledes: „Denne Gaard laa dybt nede i en snæver Dal, saa den ikke kunde ses, før man stod saa godt som lige oven over den. En Aa — næsten skjult af store, mørkløvede Elle — løb tæt under Vinduerne og den i gammel Stil holdte Have, der til Overflødighed var forsynet med herlige Frugttræer og desforuden omgivet og gennemskaaret af stolte Gran-Alléer.“

Blicher nævner andetsteds Allinggaard ved sit rigtige Navn, saaledes i Skitsen: Tulipanen, der fortæller om en Kromand i Ans. Her skriver han blandt andet: „I Grønbæk Præstegaard træffer jeg paa Fischers Thomas, som var der i et Ærinde for sin Herre. Da han var færdig at gaa tilbage, fulgte jeg med ham, lysten efter at gense det mig i yngre Drengaar saa kære Allinggaard“.

I Allinggaards Storhedstid har de fleste af de oldenborgske Konger opholdt sig paa Gaarden, i al Fald overnattet der. Gaarden ligger nemlig omtrent halvvejs mellem Skanderborg og Viborg paa den gamle Kongevej, saa her var et passende Bedested paa Rejsen. — Stuehuset paa Allinggaard var en

lav, men hyggelig Bygning af Egebindingsværk med rødt Tegltag. For et Par Slægtled tilbage hang der over mange af Dørene smukke gamle Egetræs-Tavler med Inskriptioner; de er nu alle forsvundne. Dog fandt jeg sidste Vinter en af disse Tavler hængende i en Præstegaard paa Djursland; den bærer Indskriften: Vor Gud han er saa fast en Borg, han kan os bedst bevare.

I 1919 er imidlertid det gamle Stuehus nedrevet for at give Plads for en moderne, slotsagtig Hovedbygning i 2 Etag. Vandet i Aaen er stemmet op, saa Dalen foran Allinggaard næsten er bleven til Sø, og Kraften udnyttes til Elektricitet.

En halv Times Gang længere mod Vest, ret Syd for Allingsø ligger Allingskovgaard. Den ligger ikke som Allinggard gemt i Dalen, men oppe paa Højden med herlig Udsigt viden om. Gennem den smukke Have gaar man lige ud i Skoven, hvor der fra Bakkerne er Udsigt over Allingsø til Grønbæk Kirketaarn og Præstegaardens Plantninger paa den modsatte Side.

Gaarden har gennem 3 Slægtled været i Familien Nellemanns Besiddelse. Den købtes i første Halvdel af forrige Aarhundrede af hidtilværende Politi-Fuldmægtig i Aarhus, senere Justitsraad Nellemann. Dengang laa Allingskovgaards store Bakkepartier hen i Lyng, kun mod Vest fandtes et Stykke gammel Bøgeskov. Men Justitsraaden var ikke alene en dygtig Landmand med en retskaffen og nobel Tænkemaade, ogsaa Plantnings-sagen, som dengang var noget helt nyt, nød godt af hans Interesse. Han satte Spaden i Lyngbakkerne, og Begyndelsen blev gjort til Egnens nu omfattende Skove. Paa en Høj i Skoven, nær ved Silkeborg Landevej, er rejst en stor Natursten fra Egnen, hvorpaa er anbragt en Broncetavle med følgende Indskrift:

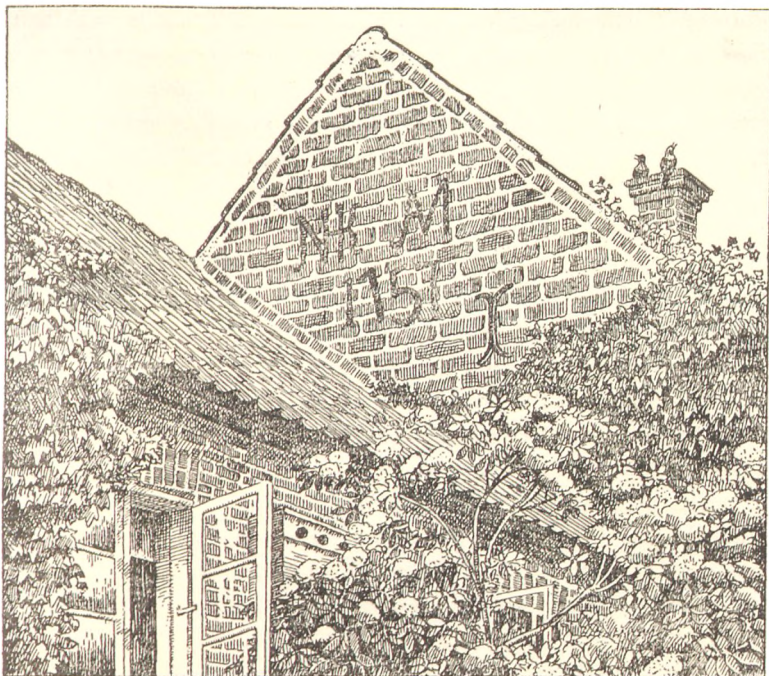
„Justitsraad, Landvæsenskommissair Laurits Nellemann, født 1803, død 1887, opfyldte som Ejer af Allingskovgaard neden-

staaende i Journalen for Matrikuleringsarbejdet i Aaret 1820 udtalte Forhaabning: Paa Allinggaards, Allingskovgaards og Møllerens Marker har forhen været betydelige store Skove. Men disse ere omhyggeligen blevne besørgede ødelagte i forrige Ejers Tid. Men naar nuværende og efterkommende Ejere kunde antage eller blive paalagte den modsatte Aand af forrige, saa vilde der i Tiden endnu kunne fremstaa en ikke liden Skov, naar den i disse Tider over Mennesket skovødelæggende Aand vilde tillade det.“

Justitsraadens Søn var den bekendte Højesteretsadvokat Sophus Nellemann, Administrator for Grevinde Danners Stiftelse paa Jægerspris og en af Hedeselskabets ledende Mænd. Han købte Allinggaard til Allingskovgaard og fortsatte Faderens heldigt begyndte Plantninger, saa at de to Gaardes samlede Skovareal nu andrager ca. 600 Tdr. Land. — Dennes Søn, Løjtnant Laurits Nellemann, solgte det samlede Gods i 1918, og Gaardene skiltes dermed atter og kom paa nye Hænder.

Nede ved Allingsø, omtrent hvor Aaen bryder ud og iler ned mod Allinggaard, ligger Ruinerne af det gamle Alling Kloster. De gode Benediktiner-Munke har tydeligt nok haft baade praktisk Blik og Sans for Naturen, thi ikke alene har Klosteret haft en god Beliggenhed, omgivet af Skov, grønne Enge, Sø og Aa, men det befandt sig tillige paa den smukkeste Plads, som vistnok kan findes i hele Dalen. — Ruinerne er nu afdækkede, og Klostergaardens murede Grund kan tydeligt eftervises, saaledes ogsaa Kirkefløjen i Syd med den runde Apsis, der vender mod Øst. En gammel Ask med vidtfavnende Grene staar endnu paa sin ensomme Vagt midt i Klostergården.

„Series pastorum“ i Grønbæk Kirke oplyser, at Pastoratets første evangelisk-lutherske Præst, Hr. Hans Lauritsøn forinden var Abed i Alling Kloster, et Vidnesbyrd baade om den

Hensynsfuldhed, hvormed den nye Kirkeordning i det store og hele blev gennemført, og tillige om, at den lutherske Reformation i vort Fædreland var en særdeles moden Frugt, færdig til at plukkes ned.

Vandrer vi nu ad Silkeborg Landevej over Aaen ind i Grønbæk Sogn, staar vi et Kvarter efter i Grønbæk By, hvor Præstegaarden er den første Gaard, vi møder, og derfor straks tildrager sig vor Opmærksomhed.

Stuehuset er bygget 1757 af Provst Niels Hurtigkarl († 1766). Der fortælles, at en Præstegaarden tilhørende Skov var væltet i en haard Storm, og Hurtigkarl anlagde da et Teglværk, strøg selv Sten og fyrede op med Brændet fra den væltede Skov.

Murene i Præstegaarden maaler en Alen i Tykkelse, og man faar et Begreb om Stenenes Omfang, naar man hører, at de gaar helt igennem Muren; udvendig ses de i forskellige Størrelser, men den hyppigst forekommende Form er omtrent som Bunden paa en almindelig Cigarkasse. Een Mand alene har ikke uden Besvær kunnet lægge en saadan Sten paa Plads, og man kan roligt paastaa, at tilsvarende Sten ikke findes i nogen anden Bygning i Verden. Der er ikke slaaet med Hammer paa nogen eneste Mursten, hver Sten er beregnet og støbt til sin bestemte Plads, saaledes i de skraa Vinduesnicher, i Gesimser og lignende. Der fortælles ogsaa, at hele Bygningen var beregnet saa nøjagtig i Opførelsen, at der tilsammen ikke var 10 Mursten tilovers, da Huset var færdigt. Soklen er lagt af regelmæssigt tilhugne Granitsten.

Ogsaa paa anden Vis har Hurtigkarl sat Spor. Han har plantet de 7 (oprindeligt 10) store Linde, som staar paa Række gennem Gaarden, de 2 Linde paa hver Side af Havetrappen og de 2 gamle Kastanietræer, som flankerer Laagen, der fra Haven fører ud til Kirkegaarden.

Provst Hurtigkarl var gift med Formandens Enke, Anna Margrethe Jespersdatter. Hendes Fader var Borgmester i Randers. Provsten og hans Hustrus Grave er paa Grønbæk Kirkegaard; de omgives af 6 gamle Linde, ligeledes plantede af Hurtigkarl selv.

„Worms Lexicon over lærde Mænd“ omtaler Provst Hurtigkarl saaledes: „Brav og berømt, dygtig i adskillig andre smukke Videnskaber, som Mechanik, Chymi, Landhuusholdning og Byggekunst; byggede Præstegaarden, som i Henseende til Vaerighed og god Indretning var en af de første i Danmark.“

Den samtidige Aarhusbiskop, Salmedigteren Peder Jakobsen Hygom, nævner i sine Visitatsoptegnelser Hurtigkarl som en dygtig og nidkær Præst.

Og Steen Blicher fortæller i sine Præstehistorier om ham saaledes:

„*Urmageren.*“

Præstegaarden i Grønbæk, Lysgaard Herred, tør vel i Henseende til Varighed og god Indretning kaldes, om ej den første, saa dog en af de første Præstegaarde i Danmark. Den er bygget af Provst Hurtigkarl, et sjældent mekanisk Hoved, der ej alene gjorde Tegningen til den, men saa tillige paa, at alt under dens Bygning blev gjort med yderste Nøjagtighed. Stenene til Grundmuren og Taget strøges efter de af ham indrettede Former, og tvende kunstige Kakkellovne anbragtes i Storstuen, hvilke ved skjulte og rundt omkring ledede Rør tilstrækkelig var i Stand til at opvarme dette høje og rummelige Værelse. Men det var egentlig ikke det, jeg vilde fortælle. Provst Hurtigkarl var ogsaa Urmager. Paa Allinggaard saa man et Klokværk over den ene Port — om det gamle Herresæde efter dets senere Skæbne ejer samme endnu, véd jeg ikke¹⁾ — dette havde Provsten forfærdiget.

Engang nød Allinggaard den Ære at herbergere en af vore Konger. Jeg formoder, det var Fjerde Frederik.²⁾ Jorddrotten gjorde Hans Majestæt opmærksom paa den Kunst og Mekanisme, hvormed Uret var indrettet, og angav sin Sognepræst som Kunstneren. Den Mand ønsker vi at tale med, sagde Kongen, og et Bud blev skikket til Præstegaarden for at tilkendegive Hurtigkarl Monarkens Vilje. Dagen derpaa mødte Provsten paa Allinggaard, men i korte Klæder, af hvilken Aarsag Kamertjeneren viste ham tilbage og betydede ham det usømmelige i at lade sig se for Landets Fyrste uden Ordensdragt. Min

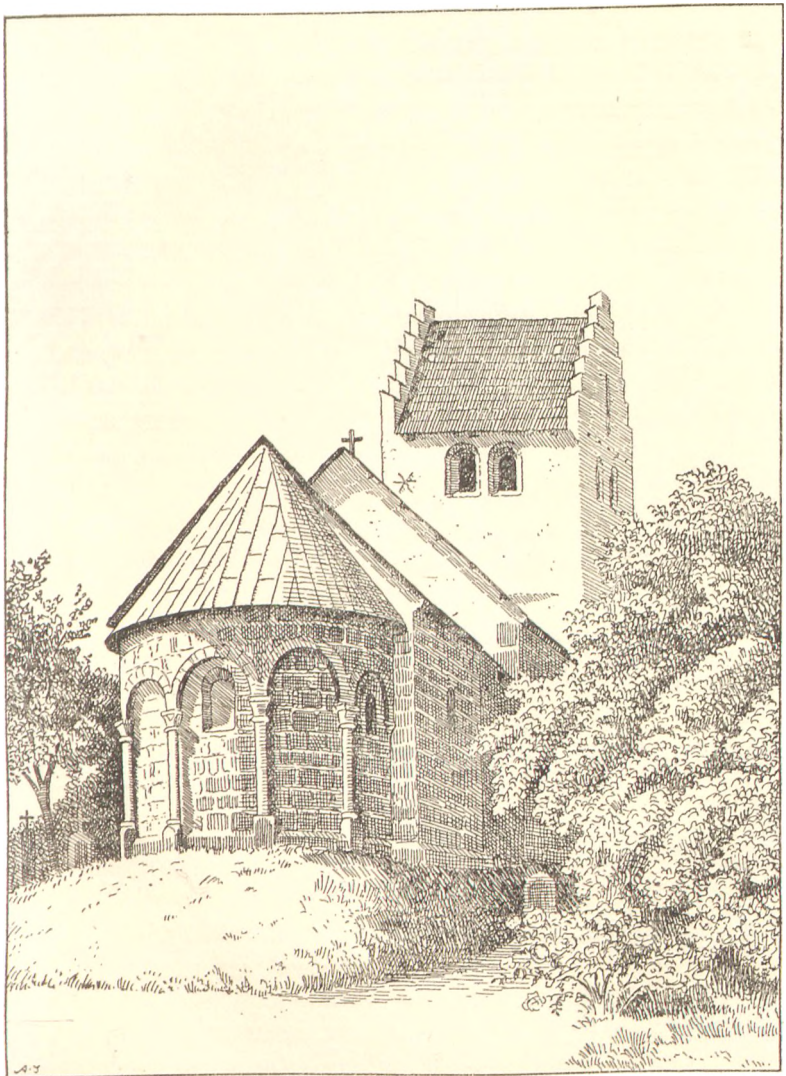
¹⁾ Uret findes endnu; det er meget kunstfærdig lavet, med et Utal af Hjul; men gaa kan det ikke mere.

²⁾ Dette er dog næppe rigtigt. Frederik den 4de døde Aaret efter, at Hurtigkarl var bleven Præst i Grønbæk.

Konge, var Provstens Svar, har ladet mig kalde som Urmager, ikke som Præst; thi mener jeg, at denne Kjøle er passende. Hav den Godhed at melde mig! Da disse Ord blev bragte for Kongen, lo han og sagde: Manden har Ret, lad ham kun komme! hvorpaa han underholdt sig længe og naadigt med den kunstfærdige gejstlige.“

Grønbæk Kirke, som ligger midt i Byen, lidt hævet over sine Omgivelser, er en anselig Bygning fra det 13de Aarhundrede. De høje Mure er opført af smukke, omhyggeligt tildannede Granitkvadre; de har smaa, højtsiddende Vinduer paa Nord-siden og store paa Sydsiden. Koret er hvælvet og har rund Apsis med udvendige, fritstaaende Søjler. Det hvidkalkede Taarn, som er bygget af Munkesten et Par Aarhundreder senere, har Kam-gavle og 2 smukt profilerede Lydhuller til hver Side. Det er højt og bredt og rager betydeligt frem i Landskabet. Alt i alt er Grønbæk Kirke en meget velformet Type paa en jydsk Granitkirke. Set helst fra Sydøst eller Nordøst fremtræder den som et sjælden skønt og harmonisk Bygningsværk, hvor der vistnok kun kan paapeges en eneste Fejl: Taget, som er belagt med Skifer, mangler Rejsning og virker for fladt. Dette skyldes imidlertid en senere Tids Forsyndelser. — I Farfaders Præstetid trængte Kirken engang til en ret kostbar Restaurering. Den senere udviklede Forstaaelse for Bygningsstil fandtes ikke dengang, og for at skaffe Penge greb man til den Udvej at aftage og sælge Kirkens gamle Blytag. Skifersten blev lagt paa i Stedet, og Tagryggen blev sænket 1 Meter. Forhaabentlig lykkes det engang at faa gengivet Taget den gamle Rejsning og den uskønne Skifer erstattet med rød Tegl.

Det indvendige Kirkerum, der er forsynet med Bjælkeloft, virker tiltalende og hyggeligt. Prædikestolen, som er fra den sildige Renæssances Tid, er 1686 skænket af Familien Fischer

paa Allinggaard. Den er udskaaret i Egetræ med de 4 Evangelister i smukke, velformede Figurer. Lydhimlen bærer foruden det fischerske Vaaben 4 basunblæsende Engle. Paa Kirkens Nordvæg findes, ligeledes i Egetræ, et stort Epitafium, overdaadigt udstyret med Figurer, Blomster og Frugter i rige Former og Farver. Det er opsat over 4 Præstefamilier fra det 17de Aarhundrede. Andetstedsfra véd man, at den ene af de gamle Præstemænd havde ikke mindre end 9 Sønner, som alle blev Præster. De 7 af dem har man opsporet og fundet, saa man véd, hvor de har virket og lagt deres Ben.

I Koret, som har Krydshvælving, staar den skønne, sjældne Døbefont af rødbrunt Marmor. Den er ret umfangsrig med udtungede Rande.

Paa den søndre Korvæg hænger en Messingtavle, der beretter om:

„Ædle og høvfornemme, nu salige Matrone Kirstine Mastorph, som i Kjøbenhavn d. 12. August 1641 af fornemme Forældre kom til Verden, hvis gudfrygtige og kjerlige Omsorg lod hende ikke fattis en christelig og hendes Kiøn Welanstendig Opdragelse, hvilken ved Guds Forsjun skaffede hende et fornøyet Ægteskab med ædle Rasmus Fisker til Allinggaard, hvilket varede 29½ Aar velsignet med 8 Børn, af hvilket de 7 forud havde aflagt Vejen til de himmelske Boliger. Det 8de velædle Fru Assesser Lihmes har den naadige Gud ladet blive tilouers for at trøste og glæde sin kiere Moder i hendes 27 Aars sørgelig Enke-Seede, indtil hun d. 23. Julii 1717 tillukte hendis af 76 Aars Alder trætte og mætte Øyne, da hun paa Farregaard ved et sødt og saligt Endeligt til det Himmelske blev forfløttet.

Huad større Glæde kan der vel i Verden ventis end naar mand sine seer i god og æred Stand er self af Dage mæt. Huo vilde da ey hentis med denne salig Sjæl til Himlens Frydeland.“

Nedenfor Kirkegaarden ligger en gammel rød Bygning af svære Mursten med højt Tegltag. En Stentavle paa Muren fortæller: „Høyædle og velbaarne Hr. Christian Fischer til Alling og Grauballe Gaarder født paa Silkeborg 6te Martz 1689, død paa Allinggaard 17. Juni 1774 med Frue Charlotta Amalia Reenberg født paa Ristrup 9de Febr. 1701 død paa Allinggaard 20. Mai 1770 som døde og see, de leve; ved deres Godgjørenhed, deres usminkede Retskaffenhed og Gudsfrygt ere de os alle i frisk Minde og for den sildigste Efterslægt skulle de daglig leve op ved dette Æreminde, der vidner om, at dette Hospital, hvor 6 fattige af Alling og Grauballe Gaards Godser finde Ly og Læ og nyde hver maanedlig 2 Rixdaler, maa foruden saa mange andre priselige Stiftelser til gudelig Brug takke dem for sin Tilværelse. Vor Sjæl døe de retfærdiges Død og vort Endeligt vorde som deres.“

Inde i Huset har de 6 gamle Koner hver sit hyggelige lille Kammers, hvorfra Døren fører ud til den store Samlingsstue. Dér stod indtil for faa Aar siden midt paa Gulvet med Skorsten op gennem Loftet et gammelt Komfur med 6 Kogehuller, eet til hver af Husets Beboere. Det er nu taget bort, og Kogevirkksomheden er forlagt til Køkkenet i Husets anden Ende.

Den nordligste Gaard i Grønbæk By bærer Navnet Kongensgaard. I Haven vises det murede Kampestensfundament til et lille Jagtslot, som menes at have tilhørt Kong Erik Glipping. Sagnet véd at fortælle, at Kongen overnattede her den sidste Nat før Mordet i Finderup Lade. — Grunden er købt af Nationalmusæet.

Gaar man Øster ud af Byen ad Vejen til Kongensbro, kommer man efter et Kvarters Gang til Vissenkilde, som vælder op af Jorden umiddelbart ved Landevejen. Vandet er anset for at være ualmindelig sundt, og i Bedsteforældrenes Tid hentede man herude jævnlig Vand til Præstegaardens Middagsbord,

skønt dennes dybe Brønd ogsaa giver klart og godt Vand. Nu behøver man imidlertid ikke mere at hente Vissenkildes Vand saa langt borte. Kilden forsyner Byens Vandværk, og hver Mand i Grønbæk kan daglig skaffe sig Vissenkildes fortræffelige Vand bare ved at dreje paa en Hane. Men færdes man ad Kongensbrovejen, ser man ikke mere den lille Kilde boble og pulse i det hvide Sand; i Stedet hører man Stødhævertens hæse Slag i Jernrørene; det er den indestængte, men endnu levende Kilde, der stønner i sit snævre Fængsel.

I dette Grønbæk-Svostrup Pastorat, som her er forsøgt tegnet, holdt Pastor Peter Jessen og hans Hustru deres Indtog i Vinteren 1858.

Farfader tog med sin sædvanlige Energi og Livfuldhed fat paa Præstegeringens mange Opgaver. Thyregod fortæller saaledes derom: „3 Aftener om Ugen i Vintertiden drog han ud for at holde Bibellæsning i Pastoratets til Dels langt bortliggende Skoler. Da flokkedes gamle og unge ogsaa der om ham for at høre hans Udlægning af Gudsordet og for at øve sig i Sang; thi en af de Sager, han ivrigst tog sig af, var Kirkesangens Forbedring. Det skulde være mærkelige Forhold, der skulde holde ham tilbage fra disse Møder; han kørte i Mulm og Regn, i Storm og Snefog, væltede sommetider, men slap altid godt fra det og lo ad det bagefter.“

Paa den Tid begyndte Indre Missions Kolportører at finde Vej rundt i Sognene, ogsaa til Grønbæk kom de og holdt Møder i Skolen. Som Regel boede de i Præstegaarden, hvor de blev hjertelig modtaget. Blandt disse Kolportører var Anders Stubkjær. Han har senere fortalt, at Farfader ved Afskeden plejede at fylde deres Tobakspung. Naar de saa siden paa Rejsen naaede Bunden, viste den sig at gemme en Specie-Daler.

Mødet med Indre Missions Udsendinge skulde ogsaa faa den største Betydning for Præsten selv. — De gamle troende véd at

fortælle, at han engang var til et Møde i Ans, hvor den bekendte Kolportør Julius Dahlstrøm talte. Dette Møde og Samtalen med Dahlstrøm bagefter blev afgørende for hans Gudsforhold, og han blev herved ført igennem til fuldvis Tro paa sine Synders Forladelse. Forkyndelsen, som før den Tid var baade varmhjertet og vækkende, fik nu en dybere Undertone af Troens Hvile og fulde Forvisning. Den personlige Oplevelse af Samfundet med Frelseren kom mere i Forgrunden.

I disse Aar begyndte det aarlige Sommermøde i Vesterskov i Levring Sogn, hvor Vilh. Beck undertiden var Taler. Præstefamilien fra Grønbæk var gerne til Stede ved Mødet, og Fader fik saaledes allerede i sine Drengenaar et Indtryk af Vilh. Becks Skikkelse og Forkyndelse.

Den gamle lutherske Theolog i Hinge, Smed Anders Hansen har fortalt mig, at han som ungt Menneske overværede en Gudstjeneste i Højbjerg Kirke, hvor Præsterne Adam Bülow og J. Vahl prædikede. Navnlige Bülows Tale var en meget kraftig Omvendelsesprædiken. Efter Gudstjenesten saa han Farfader, som var til Stede i Kirken, oppe i Koret lægge sin Haand paa Bülows Skulder og udtrykke sin hjertelige Glæde over Ordet, han havde hørt.

Farfaders Særpræg var en ikke almindelig Forening af et mildt, let bevægeligt Hjertelag og en imponerende Myndighed, der støttedes af den høje, statelige Skikkelse og af hans klangfulde, smukke Røst, som i næsten den halve By kunde høres fra Kirken om Søndagen over hele den syngende Menighed. Den stærke Sang i Grønbæk Kirke skriver sig fra dengang. Før hans Tid sang man, fortæller de gamle, næsten alle Salmerne paa samme Melodi og lod iøvrigt Degnen om det. Farfader begyndte straks efter sit Komme til Grønbæk at arbejde for at faa den gamle rationalistiske Salmebog afløst af Konvents-Salmebogen: trods adskillig Modstand lykkedes det ogsaa.

Allerede i 1861, tre Aar efter at han var tilflyttet Provstiet, blev han udnævnt til Provst for Lysgaard, Hids og Houlbjerg Herreder. Om hans Virksomhed som Provst fortæller Thyregod følgende: „Maaned efter Maaned samlede han Provstiets Lærere i sit Hus til Sangøvelse og Samtale næsten hver Sommer. Der kom en Forbindelse i Stand mellem denne Forening og andre Lærerforeninger i Egnen, og Provst Jessen blev ogsaa ad den Vej kendt og elsket; thi i Embedssager var han den alvorlige, klartseende Embedsmand, men i private Forhold var Provstemyndigheden ikke at spore. — Det tegnede ellers ikke til, at han som Provst skulde blive almindelig yndet i Kredsen, og deri var hans alvorlige og nidkjære Embedsførelse Skyld. Naar der stod i Loven, at en Kirke eller en Skole skulde udstyres saadan og saadan, saa fordrede han det opfyldt og lod sig ikke røre ved, at et Sogneraad eller en Kirkeejer tilbød at opfylde Fordringen halvt imod at faa den anden Halvdel eftergivet. Da nu Lovene om Kirkesyn og om Skolebygningers Beskaffenhed var temmelig nye, saa troede mange, at de uvante Bestemmelser var Provstens Skyld. Adskillige Strøg af Provstiet var i stærk Opkomst, og mange Skoler var nødvendige. Naar en Skole havde over det lovbestede Børneantal (100), fordrede han strengt, at der skulde bødes derpaa ved forøget Lærerkraft. Hvor Egennytte søgte at unddrage fattige Børn fra Undervisningen, optraadte han ogsaa med Strengthed, og det var der jo mange, der ikke kunde lide. Dette Forhold forbedredes dog efterhaanden. Han kom omkring i de enkelte Sogne for at prædike i Vakancetider og ved Præste-Indsættelser. Gudsordet, som udgik fra hans varme Hjerter og med Troens Inderlighed udtaltes med hans kraftige, klangfulde Røst, maatte trænge til Hjerterne. Hans kærlige, deltagende Færd i alle private Forhold naaede ogsaa til videre Kredse, og denne drabelige Kæmpe i Præsteklæder kunde da ikke længer staa for Folkemeningen

i de fjerne Sogne som en Bussemand, hvis Hovedformaal var at plyndre Folks Pengepunge til Udsmykning af Kirker og Skoler. — Under det i saa høj Grad forøgede Arbejde, som Provste-Embedet medførte, svækkedes ikke hans Virksomhed som Sognepræst. Stedse inderligere lød hans Ord i de menneskefyldte Kirker, og mere og mere voksede han sammen med Befolkningen.“

I de Aar, da Mormonerne huserede slemt i Landet, fandt de ogsaa Vej til Grønbæk Sogn og vakte en Del Røre. En Aften skulde en Mormorprædikant holde Møde i en Gaard i Iller. Der var kommet mange sammen, og det vakte stor Bestyrtelse, da Provstens høje Skikkelse pludselig viste sig iblandt dem. Han holdt sig imidlertid foreløbig tilbage og lod Mormorprædikanten gøre sig færdig i Ro. Men derefter tog saa Provsten Ordet, paaviste den mormonistiske Vildfarelse klart og overbevisende og forkyndte nu Herrens sande Evangelium saa sandt og inderligt, at Tilhørerne glemte al Sensation og gik stille og grebne hver til sit. Det blev et uforglemmeligt Mormonmøde, dets Minde lever blandt de gamle endnu.

Paa Grænsen mellem Grønbæk og Hinge Sogne ligger den store Ømose, hvor der om Sommeren var betydelig Tørveproduktion og megen Travlhed. En Sommer nøjedes man ikke med de seks Dage, men tog Søndagen til Hjælp. Det var Arbejderne, som i Ugens Løb arbejdede for andre, men om Søndagen skar Tørv til eget Brug. Dette var kommet Farfader for Øre, og en Søndag Eftermiddag efter endt Gudstjeneste tog han op i Mosen. Det løb Helligdagsbryderne koldt ned ad Ryggen, da Provsten dukkede frem mellem Tørveskruerne. Han gik fra Mand til Mand, hilste venligt paa dem, men bebrejdede hver enkelt hans Misbrug af Herrens Dag og formanede dem til at søge Guds Rige først. Efter en halv Times Forløb var Provsten alene tilbage i Mosen, alle Arbejderne var taget hjem, og for Eftertiden fik Mosen Lov at hvile i den rette Søndagstilhed.

Sine Konfirmander og deres Undervisning omfattede han med særlig Kærlighed. En gammel Kone har fortalt mig, at hun gik til Forberedelse hos den gamle Præst, som var hans Formand i Embedet. Han kunde ikke fange Børnehens Interesse, hvorfor de fik Tiden til at gaa ved alle Slags Gavyvestreger. Hun sad paa forreste Række og blev i høj Grad forstyrret af dem, som sad bag hende; de rykkede hende i Haarfletningen og generede hende paa enhver Maade. Hun sad stadig i Angst for, at Præsten skulde opdage hendes Uro, og hele Præstegangen var hende en Plage. Saa kom Præsteskitet, og Jessen overtog Konfirmand-Undervisningen. Og fra den første Dag bortfaldt af sig selv al Uro og Forstyrrelse, uden at han havde behøvet at tale nogen til Rette; Ordet kunde nu fange baade Ører og Hjerter. — Han stod for mig i dobbelt Forstand som „et højere Væsen“, skriver en gammel Mand mange Aar efter sin Konfirmandtid.

Tillidsforholdet mellem Farfader og Pastoratets Beboere blev engang sat paa Prøve, da han ved et Folketingsvalg havde givet Udtryk for politiske Anskuelser, der ikke harmonerede med dem, Flertallet af Vælgerne hyldede. Det gav Anledning til adskillig Misstemning i Sognene, men med ægte Frisind formaade man dog snart igen at se bort fra denne Uoverensstemmelse, saa at en Udensogns Mand, der bemærkede: I tiggede for at faa Jessen til Præst, nu kanske I snart vil tigge for at komme af med ham igen, kunde faa følgende Svar: Nej, du skal ellers ikke være bange. Vi ønskede at faa ham til Præst, og som saadan er han god nok; han er os lige kær, fordi vi ikke kunne bruge ham som Politiker. — Det var da ogsaa første og sidste Gang, Provsten gav sig af med offentlig Optræden i Politik.

Forøvrigt blev Familien ikke sparet for forskellige Genvordigheder. I Juni 1868 brændte Præstegaarden, hvorved man led

et ikke ringe Tab. Ilden opkom fra Skorstenen. Stuehusets svære Mure tog ikke videre Skade; der maatte paalægges nyt Tag, med ellers staar Bygningen væsentlig som før Branden. Udbygningerne, som bestod af Bindingsværk, nedbrændte derimod til Grunden. — De gamle Diger, der omgav hele Præstegaardens Mark, maatte da afgive deres store Kampesten, som nu i kløvet Tilstand danner Murene i Gaardens solide, rummelige Udhuse.

Farfader drev selv en kort Tid Præstegaardens Landbrug; det voldte ham imidlertid betydeligt Tab; han manglede ikke Indsigt i Avlsvæsenet, men han var for rundhaandet i sine Dispositioner og i det hele ikke tilstrækkelig økonomisk anlagt til med Fordel at kunne drive Landbrug paa saa mager Jord. Der til var han og hans Hustru meget godgørende, og en udstrakt Gæstfrihed blev vist baade høje og lave. Provsten var saaledes nærmest en fattig Mand. Da tilmed Kaldet var haardt betyngtet med Pensioner, maatte hans Tanker naturligt vende sig til den Mulighed at søge Forflyttelse til et bedre Embede. „Men“, fortæller Thyregod, „da det rygtedes, blev der Røre i Sognet, og der sendtes Mænd til ham med Anmodning om at blive. Man vidste jo godt, hvad der var Aarsag til hans Ønske om Forflyttelse; men Beboerne var kun lidet velhavende og kunde ikke love ham en bestemt Indtægtsforøgelse; dog vilde man gøre, hvad man kunde, ved Offerets Forøgelse og paa anden Maade. Provsten talte derom med sin Kone og rev saa sin Ansøgning i Stykker og troede, at han i dette Tilfælde burde tage Menighedens Røst som Guds Røst; han bestemte sig altsaa til at blive, hvor han var, og overlod til sin Herre at sørge for Resten“. — Sognefolkene havde ogsaa tidligere, saaledes som det i hine Tider var almindeligt, betænkt deres Præst med milde Gaver, men det tog nu til i et hidtil ukendt Omfang. Farmoder har siden fortalt, at hun ofte havde sit Kældergulv saaledes belagt med Fjerkræ, Vildt, Fisk, Stege og Smørstykker,

at det var hende et helt Studium at faa det anvendt altsammen i Tide, inden det tog Skade og blev uspiseligt. Den Godhed, som af Beboerne, hvoraf mange sad i smaa og fattige Kaar, blev vist deres Præstefolk, var overmaade rørende og bandt dem endnu stærkere til at forblive i Gerningen. Thyregod fortæller videre: „Grønbæk og Svostrup Menigheder kom altsaa ikke af med den Præst, som de havde faaet efter deres egen Begæring; men han blev dem kærere Aar for Aar. Præsten havde forlængst gjort sig til Herre over sin ungdommelige Hæftighed, han holdt sig udenfor Politik og søgte opmærksomt at undgaa enhver Ting, der kunde være hans Sjælesørgervirksomhed til Hinder. Det Kærlighedsbaand, der i hans Ungdom havde knyttet ham til Menigheden, var blevet saa fast og stærkt, at kun Døden kunde sønderrive det. Forholdet rygtedes ogsaa vidt og bredt. I fjerne Egne vidste man at sige om den „lærde“ Præst i Grønbæk, skønt det ikke var i Lærdom, han havde sin Styrke. Der fortaltes Historier om, at han kunde bortmane Genfærd, uagtet den Slags Mørkets Værker laa saa fjernt fra hans aabne og lyse Natur som muligt.“

I sit Hjem fyldte Farfader en stor Plads. De 3 Børn — det yngste, Datteren Lydia var født nogle Aar efter Ankomsten til Grønbæk — blev opdraget med Strenghed og i gammeldags Respekt, de maatte saaledes staa op ved Bordet, mens man spiste, men samtidig mærkede de paa utallige Maader Faderens muntre Sind og rige, varme Hjerte, som ogsaa saa let kunde bryde ud i Taarer. Lydia blev som lille Pige en Dag tugtet med Ridepisen, fordi hun havde sagt en Usandhed. Men et Øjensvidne fortæller, at det var vanskeligt at afgøre, over hvis Kinder Taarerne strømmede stærkest, Faderens eller der: lille Piges.

Om hans Sans for hjemlig Hygge og Munterhed vidner følgende smaa Julegave-Epigrammer, der alle stammer fra hans Haand.

Til min lille Hustru!

Eddike, Peber og Sennop og Salt
det udgør i Maden et vigtigt Gehalt,
og da nu den gamle Plat de menage
har mistet et Ben og dermed sin Courage.
saa er her en ny.

Den ser ud som af Sølv — deraf bliver du vigtig;
men tyss, det er Flitter — thi puds den forsigtig.
Toldene er runde, det er nyeste Mode.
Saa tænker jeg vel, den er efter dit Ho'de.
Skønt det rigtignok er firkantet.

Til lille Moder fra Magda.

Sine Tænder en Kam undseligen dølger
bag Haarets bløde, folderige Bølger,
saa ingen har kunnet se,
at du har brugt en med tre;
men din Datter det kender,
hun véd, hvor haardt du trænger
— til Tænder.

Kære lille Mor!

En Haand som din
saa blød og saa fin
trænger til Beskyttelse.
Her er noget til Benyttelse
fra din Søn.

Kæreste Mor!
fra Søster og fra Bror
en ganske lille Ske;
men lidt maa du tage;
dit Kys vil ellers smage
af Sennop! O Vel!

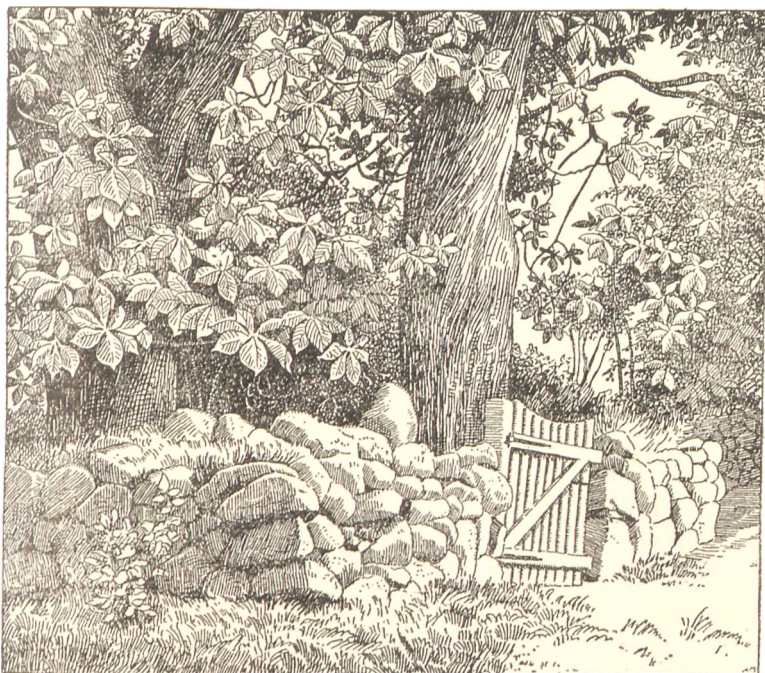
Præstefamilien kørte ofte til Gjern for at besøge Moderens Forældre paa Peterslyst, om Sommeren som Regel en Eftermiddag hver Uge. Provsten var Kusk, Moderen sad ved hans Side, Rollingerne bag i Vognen. Nogle af Børnenes smukkeste Minder hænger sammen med disse Køreture til Peterslyst. — Naar de om Aftenen paa Hjemvejen passerede Kongensbro og kørte ind i Grønbæk Sogn, tog Provsten gerne sin Hustrus Haand og sagde: saa lille Mor, nu slap vi da i kristent Land igen. Det var et Udtryk baade for hans Hjemfølelse overfor Grønbæk Sogn og for, at den aandelige Luft i Vesteregnet bekom dem bedre end Duften af Jordens Fedme Østerpaa.

En Dag under Krigen 1864 var man kørt til Peterslyst, og Christian, som dengang var en Dreng paa 8 Aar, husker, at Farfader den Eftermiddag var urolig og adspredt. Han, som ellers altid livlig og interesseret var Midtpunktet i Selskabet, deltog ikke i Samtalen, men stod den meste Tid henne ved Vinduet og spejdede ud ad Gaardsledet. Han var aabenbart tynget af tunge Tanker. Sent paa Eftermiddagen sprængte en Rytter paa en skumhvid Hest ind i Gaarden og afleverede en Besked til Farfader. En god Ven, der laa som Ritmester i Aarhus, havde lovet at skikke Bud, naar der forelaa vigtigt nyt fra Krigsskuepladsen. Rytteren havde redet de $5\frac{1}{2}$ Mil fra Aarhus til Grønbæk, havde fundet Huset tomt og var redet videre til Peters-

lyst. Budskabet var en Meddelelse om, at Dannevirke var rømmet, den danske Hær var gaaet mod Nord. Det gjorde et overvældende Indtryk paa Farfader; den høje, stærke Provst knækkede sammen og græd som et Barn. — Fader glemte aldrig den Scene fra sine Barneaar, Sorgen over Nederlaget og Tabet smertede i hans Sjæl siden da.

En anden Oplevelse fra Krigsaaret stod levende for ham. — En Pige, som havde tjent Familien i adskillige Aar, blev gift, og Brylluppet stod i Præstegaarden. Bedst som man sad ved Gildebordet, kom et tysk Militær-Orkester ind i Gaarden, stillede sig op og begyndte at spille. Der laa en tysk Bataillonsstab i Sognet, i den nærliggende By, Iller; her havde Chefen hørt, at der var Bryllup i Præstegaarden, og sendte straks Musikken ned for at hædre Festen. Farfader gik øjeblikkelig ud i Gaarden og bad dem indstille Musikken. Hertil svarede, at det kunde de ikke, de havde Befaling til at spille en Time. Saa lod Bedstefader spænde for den store Char-à-banc; Bryllupsgæster, Tjenestefolk og hele Familien blev læsset paa, og Vognen rullede ud af Gaarden med Provsten paa Bukken for først at vende tilbage, da Musikkorpset forlængst var draget af Gaarde.

I dette Hjem voksede Christian op som en livlig, men i Opvæksten ret svagelig Dreng. Han var saa spinkel og mager, at hans Moder daarligt kunde taale at se ham, naar han Lørdag Aften var i Bad. Engang under et Besøg hos en Onkel i Skive faldt han ned ad en Trappe og brækkede den venstre Arm. Lægen behandlede den forkert, og Drengen led store Smerter; han har siden fortalt, at han i Pine ligefrem tyggede sin Tantes Lagner itu. Armen vedblev at være lidt krum, og megen Kraft fik den aldrig. — Han røbede tidlig Sans for Sang og Musik, men Faderen vilde ikke tillade ham at lære at spille noget Instrument. Begrundelsen var, at han selv i sin Studentertid

havde været saa optaget af sine musikalske Interesser, at han tilbragte den meste Tid med sin Violin, ikke fik Læsningen passet og derfor tog en daarlig Eksamen. Den samme Fristelse skulde Sønnen nu skaanes for.

I 12 Aars Alderen blev Christian sat i Randers Latinskole. Han fik et godt Hjem hos Jernstøber Smith, der var gift med en af hans Moders kæreste Søstre, den smukke, milde og dygtige Sophie Kiilsgaard. Fra Grønbæk brugte man dengang Randers som Købstad, og megen Gæstfrihed og Godhed nød Præstefamilien gennem Aarene i det velhavende smithske Hjem.

Af Faderens Breve til Christian citeres her nedenstaaende:

Min kjære elskede Dreng!

Paa den første Fødselsdag, du er borte fra dit Hjem, skal du have et Par Ord fra Fader og fra Moder, som begge med Glæde og Tak til Gud tænke i Dag paa deres kjære Barn, takke Herren for, at han har villet give os dig, og bede ham om, at han vil bevare dig som et fromt og godt Barn, saa vi, om det er hans Vilje, at vi skulle leve nogen Tid med dig, maa faa Glæde deraf. — Sig i Dag Onkel og Tante Tak, fordi de har givet dig et godt Hjem, at du ikke skulde være blandt Fremmede, og stræb min kjære Dreng! at gaa fremad, at vokse i Naade og Kundskab. Først Naade; et fromt og lydigt Barn, som Herren kan bevare, fordi du selv vil være hos ham, og saa Kundskab. Din Fader og Moder sender dig deres kærlige Hilsen. Du har hidtil beredet os idel Glæde. Bliv ved dermed!

Din Fader og Moder.

Min kjære Dreng!

Vi have med stor Længsel ventet paa Brev fra dig de sidste to Postdage og ere lidt utilfredse med, at vi have ventet forgjæves. Min kjære Dreng kan nok forstaa, at vi ønske at høre, hvorledes det er gaaet dig den første Maaned, du er kommen i en anden Klasse. Jacobæus¹⁾ var her i Eftermiddag og havde heller ikke faaet Brev fra Holger og troede, at han hos os kunde have faaet noget at høre. — Det er, saavidt jeg kan forstaa Almanakken, Hestemarked i næste Uge; dersom I faa 2 Dages Ferie, saa ville vi gjerne, at I kom hjem; jeg skal hente Jer i Rødkjær, dersom I skrive saa betids, at jeg kan faa Brevet, inden I kommer.

Vi have hørt, at Onkel Smith er kommen til Skade ved en Maskine og længes ogsaa meget efter at høre, hvordan han har det.

¹⁾ Ejer af Borupgaard i Svostrup Sogn.

Kan du nu skrive strax, naar du har faaet dette Brev og saa meddele os Underretning om 3 Ting: Onkel Smith, dine Karakterer for Septbr., Hestemarkedet. — Moder har det ret godt.

Hils dine kjære Omværende.

8. Oktbr. 1869.

Din hengivne Fader.

Min kjære Dreng!

Vi ere glade ved at høre, at du stræber godt fremad; det vilde være mig en sjælden stor Glæde at høre, at du var din Klasses Dux — nu kjender du vel dette latinske Ord og véd, hvad det betyder; — men du véd, at jeg lægger ingen særlig Vægt derpaa; naar du blot er flittig og har gode Karakterer, saa er det godt med den Ting. Hovedsagen er dog, at du er et godt og fromt Barn. — Jeg er bange for, at Tante Sophie ikke altid har Grund til at være tilfreds med dig; naar jeg spørger hende derom, siger hun intet om dig; men jeg har dog en Formodning om, at du ikke skjønner altfor meget paa, hvor mageløst godt og kjærligt Hjem, du har i Randers. Vi vare særdeles glade over, at du, da du skulde i Skole, kunde være hos vore nærmeste Slægtninge, som ville gjøre alt for dig, men jeg indsaa fuldt vel, at det i andre Henseender kunde have været nyttigt for dig at komme blandt Fremmede, at du selv kunde haft Nytte af at blive regnet for en Fremmed. Jeg har bedet Sophie indstændigt ikke at bære over med noget, som ikke er, som det skal være, — men min kjære, elskede Dreng, jeg er bange for, at hun alligevel gjør det. Du kan ikke tvivle om, at jeg i alle Henseender vil dit Vel, og du maa tro det, mit Barn, det er ikke altid godt at blive føjet i alle Maader. Din Fader beder sin gode Dreng at være ligesaa for Onkel og Tante, saa villig og saa redebon til at gjøre, som de vil — saa redebon og villig, som de ere til at gøre alt for dig. En stikken, genstridig, egenraadig, uvillig Dreng holder vor kjære Herre i Him-

len ikke af, og lad det ikke ske, min elskede Dreng, naar din Fader om Aftenen, inden han lægger sig til Hvile, beder til Gud Fader at bevare dig og være med dig, at vor Herre saa ikke vil høre min Bøn, fordi du ikke stræber at være et fromt og lydigt Barn. — — — —

Min kjære Dreng!

Det var med inderlig Glæde, at vi modtog dit Brev med det første Vidnesbyrd om, at vor kjære Dreng vil stræbe fremad og ved Flid og godt Forhold vinde sine Læreres Velvilje og vor Kjærlighed. Bliv ved dermed mit Barn! Det er den største Glæde, du kan berede os. — Jeg venter i Morgen Aften den fuldstændige Udskrift af dine Karakterer i forrige Uge og saaledes fremdeles hver Uge. — Siden jeg har været hos Doktoren og begyndt at bruge forskellige Mediciner, har jeg haft det lidt bedre, men dog langtfra godt; men vi haaber til Gud, ogsaa for din Skyld, at jeg endnu maa blive en Tid hos mine Kjære. Moder har det godt og er glad over Brevet fra sin Søn; Magda lidt forkølet. Bedstemoder paa Peterslyst har det ved det samme.

Hils dine og vore kjære Frænder.

Grønbæk 18. Jan. 1871.

Din Fader.

Engang da Christian var hjemme i Grønbæk paa Ferie, havde han en Aften siddet og fortalt ufordelagtige Historier om sine Lærere. Senere paa Aftenen tog Faderen ham med op i sin Stue og sagde til ham: Naar en Dreng fortæller noget daarligt om sine Lærere, er det ikke først og fremmest Tegn paa, at der er noget i Vejen med Lærerne, men derimod med ham selv. Og en Dragt Prygl afsluttede Samtalen.

Som Dreng i Randers Skole kom Fader meget i det pontoppidanske Præstehjem i Randers gamle, nu solgte Præstegaard i

Brødregade. Han var Ven med den yngste Søn, Henrik, den senere bekendte Forfatter. Han kom ogsaa i Ferien paa Besøg i Grønbæk. Efter Faders Død fandt vi i hans Skuffer en Række Breve fra Henrik Pontoppidan, skrevet i de nærmeste Aar efter, at Fader havde forladt Randers Skole. De er baade kvikke og forstandige og kan paa forskellig Maade tyde paa den vordende Forfatter.

Imidlertid gik det ikke Christian godt i Skolen; i Begyndelsen var det nogenlunde, men senere gik det jævnt nedad. Hans vennesele Væsen skaffede ham et udbredt Kammeratskab, som ikke virkede fremmede paa Lektierne, hans Interesse for Landvæsenet drog ham stærkt, og hans Tanker var ved at vendes helt fra Læsningen. Under de Forhold var der ikke andet at gøre end at tage ham ud af Skolen, og han kom da hjem til Grønbæk. Farfader græd over sin Dreng, det var ham en stor Sorg, om hans eneste Søn ikke skulde naa at fuldende sin Læsning. Han vilde dog vove et Forsøg endnu, og cand. theol. Jakob Schaumburg blev antaget som Huslærer til at læse med ham. Schaumburg blev senere forlovet med den ældste Datter, Magdalene.

Moderen var paa det Tidspunkt meget skrøbelig. Hun havde aldrig været stærk; som ganske ung Pige havde hendes Helbred faaet et Knæk, da Peterslyst, hendes Barndomshjem, brændte. I en kold Vinternat maatte hun i det blotte Linned redde sig ud af det brændende Hus. At hun 2 Gange senere oplevede at se sit Hjem brænde, har vel heller ikke styrket hendes Konstitution. Hun var ganske lille af Vækst og blev under hele sit Ægteskab i egentlig Forstand baaret paa Hænder af sin høje, stærke Mand, som var en sjælden kærlig og omhyggelig Ægtefælle.

Da Egnens Læger ikke kunde hjælpe for hendes tiltagende Svagelighed, søgte de den bekendte Læge Boye i Jelling, men

overfor Sygdommen, en indvendig Knude stod ogsaa han raadløs. I Vinteren 1872 laa Farmoder til Sengs næsten hele Tiden. Da hendes Mand en Dag ved en Begravelse indviede et Stykke ny Kirkegaardsjord, blev hendes Seng rykket hen til Vinduet, som vendte ud til Haven og Kirkegaarden, for at hun derfra kunde følge Handlingen. At hendes Hjemgang maatte være nærforestaaende, var de begge fortrolige med, saa Farfader, da han efter Begravelsen kom ind, sagde til hende: Saa lille Mor, nu har jeg netop i Dag staaet og talt paa det Sted, hvor du snart skal ligge. — Imidlertid bedredes hendes Tilstand noget i Løbet af Sommeren, og da Døden i Maj 1873 bankede paa Hjemmets Dør, var det ikke hende, men hendes Mand, Budet galdt. Han havde om Søndagen prædiket i begge Kirkerne og havde selv meget bevæget holdt en uforglemmelig Skriftetale over Ordet fra den 139. Salme: Hvor skal jeg gaa hen fra din Aand, og hvor skal jeg fly hen fra dit Aasyn? Farer jeg op til Himmelen, saa er du dér, og vil jeg rede mit Leje i Dødsriget, da er du dér. Tager jeg Morgenrødens Vinger, og vil jeg bo ved Havets yderste Grænse, saa fører ogsaa dér din Haand mig og din højre holder mig fast. — Om Mandagen skulde han ud i Provstiet paa Skolevisitats. Tidligt om Morgenen var han vaagnet og havde set paa sit Ur, havde derpaa talt nogle Ord til Farmoder og saa lagt sig hen igen. Lidt efter rakte han sin Hustru Haanden og drog et Suk, og da hun nogle Øjeblikke efter saa til ham, laa han livløs i Sengen. Han var dengang lige fyldt 51 Aar.

Det pludselige Dødsfald var et Sorgens Budskab for hele Egnen og vakte overordentlig Deltagelse. En Mand fra et Sogn 1½ Mil fra Grønbæk har fortalt mig, at det mest uforglemmelige Minde fra hele hans Barndom er den Stund, da Budskabet om Provst Jessens Død naaede hans Hjem. — Paa Farmoder virkede Sorgen og Sindsbevægelsen saa stærkt, at der gik Hul

paa den indvendige Svulst, hvilket sikkert var hendes Redning, og i 16 Aar kom hun til at overleve sin Mand.

Den 2den Juni blev Provsten jordfæstet paa Grønæk Kirkegaard. Der var et Ligfølge, hvorom Thyregod siger, at der aldrig i Egnen er set Mage dertil. Ikke tilnærmelsesvis kunde Kirken rumme de mange Mennesker. Farfaders nære Omgangsven, Pastor Brammer i Vejerslev, hans Efterfølger i Provste-Embedet, talte og forrettede Jordpaakastelsen. Af Talen hidsættes følgende: Han var en redelig og nidkær Tjener i den danske Folkekirke. Han delte Apostlenes Tro, som havde vundet Skikkelse i hans Hjerte. Naar han formanede sine Menigheder til Bod og Omvendelse, da formanede han dem ikke til andet, end hvad han bestandig formanede sit eget Hjerte, og jeg har selv oftere været Vidne til, at hans Hjerte kunde smelte ved at høre Guds Naades Ord, og han kunde saa hjertelig græde over sin Synd og klynge sig i Tro til sin Frelser; thi naar han prædikede Christum iblandt eder og søgte at samle eder om Christi Kors, da var det, fordi han selv havde fundet Hvile ved dette Kors og saa hjertelig gerne forundte eder, gamle og unge, den samme Hvile i Troen paa Syndernes Forladelse for Jesu Christi Blods Skyld, som hans eget Hjerte havde fundet. Han var en troende Præst; det forlangte han i sit Liv at blive anerkendt for, og det bør siges ved hans Baare. Og fordi han troede, var der ogsaa i hans Prædiken en Klang, som kunde give Genlyd i manges Hjerter og drage dem til Guds Hus. — — — Igenem sin Død prædiker den afdøde Præst og Sjælesørger endnu engang for sine kære Menigheder; for de aandeligt døde prædiker han om Nødvendigheden af i Tide at vaagne op af al falsk Fred og sjælefordærvende, verdslige Drømme og i Tide at gribe Jesu frelsende Haand; for de mellem Gud og Verden vaklende Sjæle, der ikke vide, om de ville eller ikke ville høre den Herre Jesum til, prædiker han om Nødvendigheden af at

træffe et bestemt Valg mellem Gud og Verden og leve et Liv efter den Grundsætning: du skal tilbede Herren din Gud og tjene ham alene. Og eder, I troende Mænd og Kvinder her i Grønbæk og Svostrup, eder bønfaller eders afdøde Præst, om at I dog ville være trofaste mod Herren i eders Arbejde paa eders Saliggørelse og eders Vaagen og Beden; thi det er kun den, der bliver bestandig indtil Enden, som skal blive salig. Til os alle siger den afdøde: Ser til, at ikke nogen forsømmer Guds Naades Tid; — o, Venner, Venner lad os dog høre denne Røst og følge den efter. —

Til Ligfærden var skrevet følgende Sang, der blev sunget ved Graven:

Han er ej død, han sover kun,
han skal en bedre Morgenstund
lovsynge Jesusnavnet
og mødes med sin kære Hjord,
ja, med hver Kristensjæl paa Jord,
som sørger nu ved Savnet.

Det Vidnesbyrd om Livets Ord,
han som Guds Sædemand paa Jord
fik givet at udsige,
skal ej forgaa i Støvets Egn,
men under Naadens Dug og Regn
faa Vækst for Himmerige.

Sov da, vor Præst i Herrens Fred!
hver Søndag vil din Menighed
med Suk til Graven træde.
Men vokser trindt dit Jordlivs Bo:
Guds Naades Ord i Hjerters Tro,
du ser det hist med Glæde.

UNDERVEJS

Jeg vil bevare dig overalt, hvor du gaar,
og jeg vil føre dig tilbage til dette Land.

1. MOSEB. 28.₁₅.

Det var mit Livs sværeste Stund, sagde Farmoder siden om Køreturen til Rødkjærsbro, da hun sammen med Børnene rejste bort fra Grønbæk Præstegaard og sin Mands Grav. Rejsen gik til Skive, hvor kærlige Slægtninge aabnede hende Husly. Den svagelige Kvinde blev nu Hjemmets Midtpunkt. Med saare ringe Midler ledede hun sit Hjem og opdrog sine Børn med Fasthed og Energi. Hun havde en lille Lejlighed i Huset hos en Søster og Svoger. Svogeren var Prokurator Søren Munksgaard, en ejendommelig, i flere Retninger betydelig Mand med levende, aandelig Interesse. — I Grønbæk glemte man dem heller ikke. Paa Provstens Grav blev der af Menigheden rejst en smuk, anselig Mindesten af sleben Rosen-Granit. Adskillige gode Sendinger fandt i Aarenes Løb Vej til Skive, og blandt Venner blev der foretaget en Indsamling, som skulde sætte Christian i Stand til at fuldende Læsningen og blive Præst. Hans Helbred havde imidlertid været udsat for en alvorlig Prøve. Da han gik hjemme i Grønbæk efter at være kommet fra Randers, havde en forsømt Forkølelse sat sig fast og angrebet Lungerne, og Lægen

talte om en Rejse til Syden som eneste Redning. Da kom Faderens pludselige Død, og Rejsen var dermed ganske umuliggjort. Men en anden Læge, som blev raadspurgt, gjorde gældende, at Christian ogsaa kunde spise sig fra Sygdommen. Trods fuldstændig Appetitløshed fulgte han dette Raad og gennemførte det med megen Energi. Raadet syntes godt; i al Fald kom han over Sygdommen og kunde igen tage fat paa Læsningen. Han kom til Horsens Latinskole, hvorfra det lykkedes ham i 1875 at opnaa Studentereksamen med en lille Karakter. Rejsen gik nu til København, og det theologiske Studium begyndte.

Som Student i København udfoldede Christian til at begynde med ikke nogen større Flid. Studiet fængslede ham næppe stærkt, og det selskabelige Samliv med Kammeraterne drog ham saa meget mere. Hver Dag spiste han til Middag hos Farbroderen, Kontorchef Sophus Jessen ved Det forenede Dampskibsselskab, som paa det Tidspunkt, i Direktør C. P. A. Kochs sidste svagelige Aar var Selskabets væsentlige Leder. Kontorchefens boede paa 2den Sal i „Det forenede“s smukke gamle Ejendom ved Kvæsthusbroen. I dette gæstfri Hjem hos den elskværdige Onkel, hvis Naturel ikke var Christians afdøde Fader uligt, modtog han gennem hele sin Studietid adskillig Godhed.

En af hans bedste Venner var en Proprietærsøn fra Sdr. Bjært paa Koldingegnen. Undertiden var han med Vennen hjemme paa Ferie, og der førtes da et muntert Ungdoms- og Studenterleben rundt paa Egnens Gaarde med Baller, Skovture og lignende. Adskillige i Sognet mindes endnu den muntre unge Student med det tjenstvillige Væsen og den livlige Interesse for alt omkring ham. Det var flere Aar, før den store Vækkelse brød ud i Sdr. Bjært, og bevidst Kristenliv mærkedes dengang ikke stort. Dog har Fader fortalt, at de, naar de efter et Selskab ud paa Natten kom hjem til Gaarden, ofte saa Lys i en af Stuerne; og naar de kom ind, fandt de Husets gamle Tante

siddende ved Bordet med sin store Bibel opslaaet foran sig. Modsætningen mellem det muntre Selskab, de lige havde forladt, og den stille Stue med den gamle Dame og den aabne Bibel, talte umiddelbart til de unge Sind. Hvor mange Traade, der fra et saadant gammelt fromt Menneske gaar til den store Vækelse i Sognet nogle Aar derefter, kender kun Gud.

Sit 3die Studenteraar tilbragte Christian af økonomiske Grunde i sit Hjem, hos Moderen i Skive. Opholdet her var jo billigere end i København. Dog blev heller ikke i Skive Studierne fremmet stærkt. Nogen Skyld herfor maa vistnok tilskrives en ung 16-aarig Pige, Doris Eye, Datter af Urmager, senere Kancelliraad Eye. Den unge Dame fængslede ham meget, og det endte med Forlovelse. De unge var overhaands lykkelige, derimod kan det vist næppe siges, at der i nogen af de 2 Familier var større Begejstring over Partiet. Studenten med den daarlige Eksamen og den ringe Flid; den unge Pige, smuk og feteret, forkælet som sit Hjems eneste Barn. Hvad skulde en saadan Forbindelse føre til? Var det ikke Barnestreger det hele?

Christian rejste nu tilbage til København igen, og det skred unægtelig bedre med Arbejdet end før. Tilmed stødte der noget andet til, som blev hans Ungdoms anden store Oplevelse. Gennem hele sin Studentertid var han vant til at gaa i Kirke om Søndagen, som Regel hørte han Pauli i Frue Kirke, en enkelt Gang havde han været hos Rudolf Frimodt i Johanneskirken, uden at det dog, mærkeligt nok, gjorde videre Indtryk paa ham. Men en Søndag fik han Besøg af sin ældste Søster Magdalene; hun var blevet gift med sin Schaumburg, og de var paa den Tid Kapellanfolk i Baarse i Sydsjælland. Hun bad ham følge med ud i Jakobskirken for at høre Pastor Krag, som kort forinden havde forladt Jyllands Hede-Egne og havde begyndt at løfte sin mandige Røst for sin Frelzers Sag i den store Hovedstad, hvor han var et uforfærdet Vidne om sin Herre. Her mødte

Christian den Aandens Magt, der skulde faa Evighedsbetydning for ham. Fra da af var han hver Søndag at finde i Jakobskirken. Dog erindrer han ingensinde at have faaet Siddeplads i Kirken, hver Søndag maatte han staa op, saa stor var Tilstrømningen. — Under denne Forkyndelse blev Studenten tvunget i Knæ, han kom til at se sig selv som en Synder for Gud, der trods al Kirkegang og Theologi dog var fortabt paa Grund af sit Hjertes Vantro. En Søndag ved Gudstjenesten, mens Menigheden sang: Hvor salig er den lille Flok, kom han igennem til Fred og fuld Hvile i Troen paa sine Synders Forladelse, og hans Livs Retning og forøvrigt ogsaa hans Forkyndelses Præg var dermed bestemt. Kursen blev ikke senere fraveget.

Disse 2 afgørende Begivenheder, Forlovelsen og Omvendelsen, forvandlede den dovne Student. Nogen Tid derefter skriver han selv i et Brev saaledes: „Jeg slider som et Bæst i denne Tid, og det er kun meget faa Øjeblikke, jeg er ledig fra Morgen til Aften silde. Det forundrer mig højlig, at jeg befinder mig saa vel ved alt det Slid, thi jeg har i Grunden altid ment om mig selv, at jeg af Naturen var særlig anlagt paa at drive, eller i al Fald til at tage den stærkt med Ro; og nu opdager jeg, at jeg egentlig er en Slider. Det maa vist være Jesus, som har gjort mig dertil, thi tidligere har det ikke været saaledes, desværre.“

Samtidig med at Christian oplevede sin Omvendelse i København og fik sin Indvielse til Præstetjenesten, naaede Guds Kald ad helt andre Veje ogsaa hans lille Kæreste i Skive. — Pastor Trandberg fra Bornholm, den bekendte Frikirkepræst, berejste i de Aar Vestjylland og holdt talrige og meget besøgte Møder. Hans Minde lever stadig paa disse Egne, og mange ældre Folk taler endnu om ham med Begejstring og forsikrer, at ingen anden Prædikant har i Vestjylland talt for saa store Skarer som Trandberg. En Vinter besøgte han særlig Skive og holdt

en Aften hver Uge Gudstjeneste i Kirken. Han var et følsomt Gemyt, og hans Forkyndelse var overordentlig temperamentsfuld og meget vækkende. De talrige Tilhørere var lige ved at sprænge Kirken. Doris Eye var en stadig Gæst ved disse Gudstjenester. De virkede paa hende som en Aabenbaring og lukkede op for Guds Riges Herlighed. Nogen egentlig Omvendelseskamp med Angst og Syndenød oplevede hun ikke, men med Glæde og Udren blev hun i sit Hjerte forvisset om at høre Herren til; hun takkede ham paa sine Knæ for Frelsens Gave og bad om Kraft til at leve det nye Liv i Troskab.

De to unge kunde nu dele det bedste med hinanden og var gennem deres Brevveksling hinanden til megen aandelig Hjælp.

Det var dengang — i Slutningen af Halvfjerserne — ingen lykkelig Tid at være Student i København. De bevidst troende Studenter var ganske faa, og megen Samling var der ikke paa dem. Christian kom noget sammen med Julius Steen, Andreaskirkens nuværende Sognepræst, men derudover havde han i sin Studentertid ingen videre Forbindelse med Kammerater, der vilde den samme Vej. Nogen Hjælp fik han hos Professor P. Madsen, som var en skattet Universitetslærer og øvede stor Indflydelse paa de theologiske Studenter. Christian søgte jævnlig Raad hos ham og agtede ham højt for hans enfoldige Tro, hans klare Tanke og retsindige Væsen.

Ved Professorens theologiske Te-Aftener, som betød en ikke ringe aandelig Indsats, da der dengang ingen almindelig kristelig Studenter-Organisation fandtes, var Christian ogsaa en flittig Gæst. Han var dog ikke altid enig med sin Lærer. I et Brev fortæller han: „I Onsdags var jeg til theologisk Forsamling hos Professor P. Madsen. Jeg var mod Sædvane en af Hovedtalerne contra Madsen. Der er nu altid noget vist kedeligt i at diskutere med ham, thi han skal altid have det sidste

Ord, og det engang tagne Standpunkt hævder han omtrent med de samme Ord, hver Gang man har fremført noget nyt til Forsvar for sin Anskuelse.“

Naar Fader som Præst i Provinsen siden kom til København, besøgte han undertiden sin gamle Professor og var til enhver Tid velkommen. Der er mig altid en Glæde at se Deres Ansigt, plejede Professoren at sige med sin jyske Accent.

En stor Oplevelse var det en Aften at høre Vilh. Beck i Johanneskirken. Det var ikke hændet, siden han som Dreng hørte ham ved Sommermøde i Levring Vesterskov. Han skriver derom: „Beck prædikede som sædvanlig 2 Timer, men alligevel ikke en Smule for længe; det var slet ikke længere, end naar N. N. prædiker 20 Minutter.“ — Han er aabenbart noget forundret over, at Beck ikke svarer til sit Rygte som en brølende Fanatiker, thi han skriver videre: „han talte iøvrigt mod Sædvane aldeles menneskeligt, maaske har han lagt noget Baand paa sig, fordi han stod her i København.“ — Prædikenen var over Math. 17 om det rette Syn paa Jesus. Den følgende Aften hører han Beck holde Foredrag i „Theologisk Samfund“ om: „Hvad der maa kræves af en Præst“. Det betog ham meget; han refererer det udførligt og skriver: „hele Foredraget var naturligvis udmærket, men tillige saa træffende i Enkeltheder og ofte ligefrem saa morsomt, at man maatte le højt.“

Sin stadige Hjælp og Tilskyndelse finder han dog især hver Søndag hos Krag i Sct. Jakobs. Paa en pudsig Maade kom han ogsaa i personlig Berøring med Krags. En Sommerferie var Christian og Doris paa en lille Udflugt til Silkeborg og Himmelbjerget, udstyret blandt andet med en Rejsetaske, tilvirket og skænket af en gammel Tante. Bundfarven var grøn med en stor brun Hund broderet ovenpaa; nedenunder stod med store Bogstaver: Chr. Jessen. Den var lige saa opsigtsvækkende som uskøn og blev baaret uden Begejstring. Paa Damperen til Him-

melbjerget saa de Pastor Krag og Fru; men da Fader ikke var præsenteret for Krag, hilste de ikke paa hinanden.

En Søndag i Jakobskirken nogen Tid efter kommer Fru Krag ved Gudstjenestens Slutning hen til Christian, nævner ham ved Navn og inviterer ham med hjem til Frokost. Han spørger forundret, hvorfra Fru Krag kender ham. Jo, hun har gennem længere Tid bemærket ham her i Kirken om Søndagen, og Navnet havde hun læst sig til paa hans Rejsetaske en Dag i Sommer paa Himmelbjerg-Damperen.

I Studenterverdenen blev det at gaa i Jakobskirken om Søndagen betragtet som en Bekendelse af at have taget sit Standpunkt og tillige som noget, der kun passede sig for temmelig indskrænkede Personer. En theologisk Student, som ganske vist ikke var videre kløgtig, sagde saaledes en Dag til Christian: Ja, I kan sagtens tro, men I skulde prøve at have saadan en Forstand, som jeg har.

Da Christian har faaet sin Embedseksamen (med Haud I) i Januar 1881, skriver han om den sidste Søndag i København: „Jeg har i Dag været til Alters og i Kirke — for sidste Gang — i Sct. Jakobs. Det var en dejlig Afskedsprædiken, jeg fik: Hvis du kunde tro, skulde du se Guds Herlighed. — Det var alligevel med et tungt Hjerte, jeg tog Afsked fra den Kirke, hvor jeg har tilbragt saa mange velsignede Timer; og mange og dejlige er de Minder, jeg tager med derfra, mine gladeste Timer her i København har jeg tilbragt dér.“

Da Eksamen var overstaaet, gik Rejsen hjem til Skive. Fra Vilh. Beck var der Indbydelse til forinden at tilbringe nogle Dage i Ørslev Præstegaard, men Længslen efter Hjem og Kæreste var saa stærk, at der ingen Ro var til dette, skønt Lysten ellers ikke manglede. — Der var paa det Tidspunkt — Begyndelsen af 80'erne — en forbigaaende Præstemangel, saa den unge Kandidat behøvede ikke at vente længe paa at komme i Præste-

virksomhed. Allerede samme Vinter blev Christian Medhjælper hos en gammel Præst i Saksild og Nølev ved Odder. Men da han kun var 24 Aar, kunde Ordination ikke straks opnaas, saa han det første Halvaar maatte gøre Tjeneste som uordineret. Præstefamilien var venlig og imødekommende overfor ham, men nogen aandelig Støtte formaaede den gamle Præst ikke at yde ham. Han var mere optaget af sin Have og øvrige praktiske Formaal end af sin Præstegerning. Han var meget gammeldags, det nye ligefrem ærgrede ham. „Alt nyt er Skidt!“ Da Christian i den første Tid altsaa ikke var ordineret, fulgte Præsten som Regel med til Annekskirken. Paa Køreturen, som blev foretaget i stiv Vogn uden Fjedre med Agestole, der hang i Remme, dampede han ustandselig løs paa en sur Pibe, saa det var mindre behageligt for Christian, naar han var saa uheldig at sidde i Læsiden.

Om Fruen hedder det: „Hun er en Københavnerinde og den fine Dame med Nerver og saadan noget. Hun vil gerne give alt et fransk Sving, siger Hymør i Stedet for Humør o. s. v. Naar hun fortæller noget, saa kommer der altid en Etatsraad hen og siger noget til hende, og har han ingen Titel, saa hedder det: han som ejede Forhaabningsholm eller lign. Stort skal det være. Husvæsenet har hun intet med at gøre andet, end at hun vasker Tekopper af Morgen og Aften ved Tebordet, det ser saa huslig ud.“

Det var en stor Overgang at komme fra det stille Studereværelse og Samlivet med Kammeraterne i København ud til det østjydske Pastorat med Præstegerningens Byrde og Ansvar, og Fader følte sig i den første Tid ensom og trykket. Han skriver i et Brev: „Jeg trænger saa meget til at have et Menneske, som jeg kan tale med om Jesus, og som jeg kan bede sammen med. Jeg har nu prædiket 2 Gange, og jeg tror nok, at det har gjort en Del Indtryk, og det burde jeg jo være glad ved og takke

Jesus for, men jeg føler mig saa forfærdelig knuget af mit Ansvar, at jeg næsten kunde have Lyst til at løbe min Vej. — Der er saa mange hernede, som er kommet mig venligt i Møde, men der er ikke en eneste Mand eller Kvinde, der har taget imod mig som en Broder i Kristus. Jeg føler mig saa ensom. Paa den anden Side tror jeg nok, at jeg har rigtig godt af dette Tryk. Jeg tror, at det er Jesu Mening hermed at gøre mig rigtig lille, at jage alle Storhedsgrillerne ud af mit Hjerte, og jeg synes allerede, det har hjulpet. Jeg er kommet saa vidt, at jeg har kunnet bede Gud om kun at give mig en eneste troende Mand eller Kvinde til at prædike for og til at tale med.“

I et Brev nogen Tid efter hedder det: „Der var i Gaar mellem 50 og 100 Mennesker i hver af Kirkerne. Her er næsten ingen Kirkesang; jeg synger selv hele Tiden med, saa lyder det da ikke saa fattigt for mig selv. Vi maa se at hjælpe paa det ved Bibellæsninger til Vinter. Jeg føler mig nok til Tider trykket, fordi jeg staar saa ene, men jeg er gennemgaaende i bedre og gladere Humør; jeg tror, det kommer af, at jeg har faaet Øjet op for, at det i Grunden er Herren, der skal gøre Arbejdet her; jeg har kun at være et fuldstændig villigt Redskab for ham. Jeg tænker paa at faa en af Indre Missions Kolportører til at holde Missionsmøder her i Skolen hver 14. Dag; men jeg véd ikke rigtig, hvordan jeg skal arrangere mig.“ — Allerede kort Tid efter kan han meddele, at han har faaet Forbindelse med Sigvardus Høyer i Aarhus, og at han har lovet at holde et Møde i Saksild. Om Mødet beretter han saaledes: „Saa i Gaar var det den store Dag med Mødet. Vejret var ikke rigtig godt, det regnede det meste af Eftermiddagen. Alligevel var Kirken fuld, og mange maatte staa op. Efter nogle Salmer indledede jeg ganske kort fra Prædikestolen, og efter atter en Salme talte Høyer fra Kordøren. Han talte næsten i 1½ Time om det første hellige Menneske, Adam, dernæst om det andet, Jesus, og

endelig om det tredie hellige Menneske, alle de troende. Det var i det hele taget godt med en Mængde klare og smukke Tanker, men jeg selv fik ingen rigtig Glæde af det, fordi jeg hele Tiden sad og var bange: hvad mon de nu synes om det og om det? Jeg kender det saa godt fra Jakobskirken, naar jeg havde trukket en eller anden med derud, saa havde jeg akkurat de samme Tanker. Nu har jeg senere hørt, at Folk syntes, det var „en rigtig dejlig Dag“. Gud give nu, at der ogsaa maa komme rigtig Velsignelse ud deraf. — Men du kan tro, gamle Præst var ikke glad. Vi skulde benytte hans Kirke, og saa skulde han jo bære Ansvaret. Jeg vilde have ringet med Kirkeklokken, men det havde de aldrig brugt før i slige Tilfælde. Ja, vi anvendte da ikke mindre end en halv Time i Gaar Formiddags til at tale om, hvorvidt det ogsaa kunde gaa an at bruge Kirkeklokken til at ringe vor Herres Menighed sammen med. Men jeg er ligesaa sejt som Præsten, og saa fik jeg jo tilsidst min Vilje.“

Christian gaar flittigt ud paa Sygebesøg og har selv Opmuntring deraf. Saaledes hedder det i et Brev: „I Gaar Eftermiddags var jeg paa 2 Sygebesøg. Det er for Resten en Gerning, som jeg har stor Glæde af, for jeg kan mærke, at jeg er velkommen; det hedder altid til Slutning: naar tror De saa, De kommer igen? Og det bedste er, jeg kan mærke, at jeg er velkommen, fordi jeg bringer Jesus med mig.“ — Om en gammel Kone, som han ofte besøgte, og som døde nogle Maaneder efter hans Komme, skriver han: „det er mit Haab, at hun er død som en troende Kvinde.“

Der fandtes i Pastoratet enkelte grundtvigsk paavirkede Familier. De tog vel imod Fader, og han fandt hos dem langt mere aandelig Sans end hos den øvrige Befolkning, men helt kunde han dog ikke finde sig hjemme hos dem. Han skriver en Dag efter Samvær med nogle af dem: „De skal jo nok kaldes

troende Mennesker, men det var øjensynligt, at Chresten Berg og Jens Busk interesserede dem mere end Jesus og hans Ord. Det var ikke andet end Politik og Politik altsammen.“ — De grundtvigske Folk førte en paaskønnelsesværdig tarvelig Leve-maade i Modsætning til den østjydske Flothed, som ellers kende-tegnede Befolkningen baade i Mad og Klæder. Mens der ellers ved Gilder serveredes en overdaadig Række fine Retter saa vel-tillavede, at enhver Hotelkok kunde være stolt deraf, hedder det om et Barselgilde hos en grundtvigsk Gaardmand: „Vi fik Sød-suppe og Frikadeller med Meldyppelse, og vi spiste med Træ-skeer.“

Forskellige praktiske Forbedringer er den unge Præst meget optaget af. Han arbejder for at faa anskaffet Kakkelovne til begge Kirkerne, samler Penge ind blandt Beboerne og gaar til Rathlousdal for at faa Kirkeejerens Billigelse. Ligeledes virker han for at faa det første Tillæg til Salmebogen, som for ikke længe siden var udkommet, indført til Brug i Kirken. Begge Dele lykkedes til hans store Glæde.

Det var oprindelig Tanken, at Christian og Doris' Bryllup skulde vente endnu 2—3 Aar. Men da der ved Saksild Præste-gaard var en lille Kapellanbolig med smaa, lave Stuer, som stod og ventede, og da Sognepræsten helst vilde have Kapellanen gift for ikke at have ham paa Kost, og især da Fader Dagen igen-nem længtes efter sin Hjertensven og savnede hendes Medhjælp baade i det timelige og det aandelige, fremkom Tanken om alle-rede at holde Bryllup efter et Aars Forløb. Men dette mødte samlet og enig Modstand hos begge Familier, og Modgrundene lød temmelig antagelige: at Fader havde Læsegæld, som først skulde betales, Kapellaniets Indtægter var smaa, og begge var de saa unge, at de havde bedst af at vente nogle Aar endnu. Men de Unge lod sig ikke forknytte. — Christian skriver: „Jeg bryder mig ikke en Smule om alle eders Pengeberegninger. Som

om 700 Kroners Gæld skulde kunne afgøre hele vor fremtidige, pekuniære Stilling. Kunde vi faa dem afbetalt, saa var vi paa den grønne Gren „das ganze Leben lang,“ og faa vi dem ikke afbetalt, saa ende vi paa Ladegaarden. Den Slags Beregninger gaa vi ikke ind paa.“ Doris ser kækt Forholdene under Øjne og skriver: „Saa maa vi leve tarveligt og ikke holde nogen Omgangskreds; det behøve vi jo heller ikke. Naar jeg kan faa Tid, vil jeg se at faa noget at sy for en Industri i Aarhus; det kan jo ikke blive til meget, men det er altid noget. Og saa maa vi for Resten spare, hvor vi kan: ikke rejse og holde paa de smaa Penge.“

For at lære Husholdning kom Moder i Huset hos Schaumburgs et halvt Aar. De var nu forflyttet til Klovborg (Skade Præstegaard) i Horsens Vesteregn, hvor Schaumburg tillige var Provst for Thyrsting—Vrads Herreder. For den unge Pige, der kom fra det stilfærdige, lille Hjem i Købstaden, var det en stor Oplevelse at tilbringe et halvt Aar i den livlige, gæstfri Præstegaard, hvor Sognets Folk færdedes frit ud og ind, og hvor hun tillige fik et stærkt Indtryk af det nye, friske Trosliv, som i disse Aar vaagnede paa hele Egnen, fremhjulpet af en Flok levende unge Præster i flere af Provstiets Pastorater. De helliges Samfund mødte hun her for første Gang.

Naturligvis endte det med, at de Unge fik deres Vilje, og 10. Maj 1882 hjemførte Fader sin 20-aarige Brud. Brylluppet stod i Skive. Schaumburg viede dem og talte ud fra Ordet i Ap. Gern. 4.32: eet Hjerte, een Sjæl og alle Ting til fælles. — Og Ordet blev opfyldt paa dem, thi det Samliv, som under Foraarisdagens lyse Forjættelser fik Herrens Velsignelse foran Altret i Skive gamle Kirke, og som fik Lov at vare gennem 36 Aar, blev levet i en næsten aldrig brudt Harmoni, baaret af en forunderlig Lykkens Flod. Det blev et Ægteskab, hvor de begge i sjælden Grad blev hinandens Medhjælp, og hvor det indbyrdes Samvær altid var dem en Fest.

De flyttede nu ind i Saksild Kapellanbolig, hvis smaa og lave Stuer blev den første Ramme om Faders og Moders hyggelige Hjem. — Den første tilrejsende Gæst, de unge havde i deres nye Hjem, var Pastor P. E. Blume, dengang i Vistoft paa Mols. Han holdt Missionsmøde i Kirken. Det var rigtig en Festdag. Blume var i straalende Humør og udfoldede alle sine vindende Egenskaber, sang, spillede og talte med dem, ikke mindst den unge Præstekone, om hvordan et ret Præstehjem skulde være. Blandt andet sagde han: en Præstekone skal være ond mod sin Mand. Det var næsten som en Indvielse af det nye Hjem.

Kort Tid efter fik de Besøg af Pastor Deichmann fra Dallerup, som ogsaa skulde tale ved en Gudstjeneste. Han kom vandrende paa sin Fod en Aften, havde til dels i Mørke gaaet 4 Mil paa ukendte Veje. Denne selvfornægtende Præstemand, som stillede saa faa Fordringer til dette Liv, var en lidenskabelig Fodgænger. Vandrigen fra Dallerup til Saksild var ham en ren Fornøjelse; han kunde, som han sagde, faa Kløe i Fødderne efter at komme ud paa saadan en lille Tur. — Ogsaa hans Besøg var til stor Oplivelse, han holdt en herlig Prædiken og var i Samvær lige saa fornøjelig som beskeden.

Iøvrigt er at sige om Gerningen i Saksild, at Fader om Vinteren havde begyndt at holde Bibellæsning i Skolerne. Det var temmelig ukendt i Pastoratet og vakte megen Opmærksomhed. Lokalerne fyldtes til Trængsel i den Grad, at Lamperne gik ud af Mangel paa Luft, og Fader stod og talte i Mørke. Kirkegangen, som hele Tiden, omend noget uregelmæssig, havde været i jævn Vækst, tog nu herefter stærkt til, saa Kirkerne ganske fyldtes.

For de unge Præstefolk, som jo ingen Overflod havde paa jordisk Gods, var det en stor Overraskelse en Dag at faa Tilbud paa et Køretøj som Gave. Moder fortæller derom i et Brev: „Vi fik i Dag Brev fra Svigermoder, at Smiths i Randers har

solgt deres Ejendom, Støberi, Gaard og det hele, og saa vil de nu forære os deres Gig med Hest og Seletøj. Har du kendt Magen? At faa Hest og Vogn foræret, det er mageløst! Vi er saa glade, at vi ikke véd, hvilket Ben vi skal staa paa. Hesten er gammel, Smiths har haft den i mange Aar, men den er meget god, hvid med sort Hoved. Giggen er ogsaa gammel; først havde Jessens Fader den som Kapellan i Virring; han og Svigermoder har kørt mange Ture i den. Fru Smith havde sagt, skrev Svigermoder, at nu skulde Jessen have Giggen, det havde altid været hendes Tanke; men saa havde Smith sagt: nej, saa skal han have Hesten med, hvad skal han ellers med Giggen, — dersom han da kan holde Befordring i Saksild, og der er jo intet, han hellere vil og bedre kan. Og saa blev den Sag slaaet fast paa den Betingelse, at vi ikke maa sælge Hesten uden til Slagtning.“

I 1833 blev Fader kaldet som Sognepræst til Frøslev og Mollerup paa Mors. Embedet havde staaet ledigt i nogen Tid af Mangel paa Ansøgere; den store nydannede Frimenighed i Nabsognet Øster Jølby bevirkede, at de fleste følte sig utrygge ved at søge det. Gennem Professor P. Madsen fik Fader Opfordring til at søge Frøslev tilligemed Ministeriets Løfte om Forflyttelse efter 2 Aars Forløb, hvis han maatte ønske det. Fader tog imod Tilbudet, og midt i Højsommeren kørte de da landvejs i deres Gig fra Saksild til Mors. Undervejs aflagde de Besøg hos Familie og Venner i Randers, Grønbæk og Skive.

Omtrent samtidig med Fader kom flere andre unge Præster til Mors. De fandt hinanden i et lille Konvent, og da Embederne var let overkommelige og Afstandene mellem Præstegaardene smaa, kom man særdeles hyppigt sammen til stor gensidig Fornøjelse og Opbyggelse. Det er hændet Fader og Moder at køre ud en Eftermiddag paa Besøg, komme til en Præstegaard og finde den tom, køre videre til den næste med samme Resultat

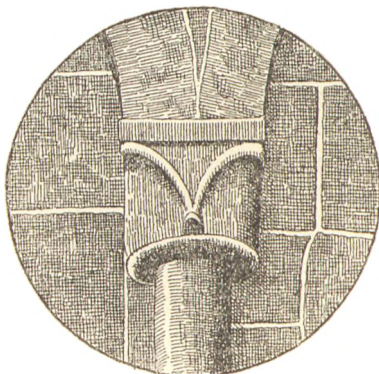
og endelig komme til den tredie og dør finde alle 3 Præstefamilier forsamlede. Større var Afstandene ikke. Tillige talte de unge Præster ved Konventsgudstjenester rundt i Øens Kirker og samlede mange Mennesker om Ordet. Blandt disse Præster kan nævnes Pedersen i Solbjerg, senere Stiftsprovst i Aalborg og Ribe og Lebech i Galtrup, senere Provst i Løgstør og Holbæk. — Sammen med afdøde Missionær Jesper Nielsen fra Thyholm holdt Fader ogsaa en Del Møder, navnlig i en lejet Sal inde i Nykøbing. En Aften havde de begge talt nogenlunde længe, og Fader bemærkede til Jesper Nielsen, da de gik ud, at de af Hensyn til Tilhørerne nok fremtidig maatte beflitte sig paa større Korthed, hvortil gamle Jesper Nielsen svarede: Ak, kære Pastor Jessen, lad os dog ikke vænne dem for godt. Iøvrigt blev Faders Virksomhed i Frøslev ligesom i Saksild af for kort Væridighed til, at Gerningen kom til at sætte videre synlige Spor udover, at ganske enkelte Mennesker blev vakt.

I Frøslev-Tiden øgedes Familien, idet de 2 ældste Drengene er født dør. — Engang i Vinteren 1919 holdt jeg en Aftengudstjeneste i Frøslev Kirke. Der mødte mig da et lille Minde fra min Daabsdag. Efter Gudstjenestens Slutning kom en ældre Kvinde hen til mig og sagde: Jeg husker saa godt den Søndag, da De blev døbt her i Kirken. Deres Fader var saa bevæget, at han næsten ikke kunde faa Ordene frem.

Da Fader havde været 2 Aar paa Mors, blev Farfaders Eftermand i Grønbæk, Pastor Schram, forflyttet til Damsholte paa Møen, og Grønbæk—Svostrup blev dermed ledigt. Fader indgav straks sin Ansøgning, men Udsigterne var ikke de bedste, da han kun var 28 Aar, den yngste af alle Ansøgerne, ja, 10 Aar yngre end den næst yngste. En Adresse, der blev sat i Gang i Sognene, samlede imidlertid saa godt som alle Beboerne i Ønsket om at faa Christian, som de dengang kaldte ham, til deres Præst. En Deputation var hos Christian IX for at forebringe

Ønsket. Ogsaa Fader rejste til Kongen for at tale sin Sag. Da han under Audiensen, selv stærkt bevæget fortalte om Barudomshjemmet, om Faderens pludselige Død og om, hvorledes det altid havde været hans Ungdomsdrøm at blive Præst i Grønbæk, blev den gamle Konge rørt til Taarer, og hans Udtalelser var saa interesserede og lovende, at Fader ved Audiensens Slutning var klar over, at Sagen havde fundet sin Afgørelse.

I Juli 1885 blev Fader udnævnt til Sognepræst for Grønbæk og Svostrup. Da Udnævnelsen forelaa, rejste han straks dertil for at se paa Forholdene. Han tog med Toget til Rødkjærsgade og spadserede derfra til Grønbæk. Da han nærmede sig Grønbæk, mødte han paa Landevejen den gamle Vejmand, som han kendte saa godt fra sine Drengenaar. Fader standsede og gav sig i Snak med ham uden dog at give sig til Kende. Da de havde passiret en lille Stund, saa den gamle op paa ham og sagde, idet et Smil bredte sig over hans Ansigt: Men det er jo Christian. — I det Øjeblik fik Fader en forunderlig tryk Følelse af, at nu var han hjemme igen.

HJEMME IGEN PRÆSTEGERNING

Jeg har ikke afladet at paamine
enhver af eder med Taarer.

AP. GERN. 20.³⁰.

Det var under megen Glæde og Forventning fra begge Sider, at Fader i August 1885 blev indsat som Sognepræst for Grøn-
bæk og Svostrup. Efter 12 Aars Forløb drog han ind i Barn-
domshjemmet paa ny.

For hans gamle Moder var det ogsaa en stor Oplevelse at se det gamle Hjem igen lukke sig op. Hun levede endnu i 4 Aar efter, at Familien var kommen til Grøn-
bæk, og havde den Glæde at være der paa lange og jævnlige Besøg. Hun døde i sit Hjem i Skive i Marts 1889. Da Fader, den sidste Dag hun levede, mindede hende om, at hun nu snart skulde mødes med sin kære afdøde Mand, sagde hun: Ja, det bliver dejligt, men allerskøn-
nest bliver det dog at være sammen med Jesus i al Evighed. Farmoder blev begravet paa Grøn-
bæk Kirkegaard ved sin Mands Side. Liget blev kørt landevejs fra Skive til Grøn-
bæk; trods haard Vinterkulde kørte Fader selv med Ligvognen de 8 Mil, som blev tilbagelagt i Skridtgang, Fod for Fod. Sønnen vilde ikke overlade andre at følge hans Moder paa hendes sidste Rejse.

Savnet af hende faldt ogsaa tungt paa ham i den kommende Tid og mindede ham ofte. Paa Moderens Fødselsdag et Aar efter skriver han til sin Søster Magdalene: „I Dag plejede vi jo altid at skrive til den kære gamle Moder; nu kan vi ikke længere det, men saa kan vi da skrive til hinanden. — Ved saadanne Mærkedage bliver Længslen saa stærk, og saa mærker man, at Sorgen ikke er bleven mindre ved det Aar, der er gaaet; og det bliver den vel aldrig. Jeg overfaldes saa ofte af en Længsel efter blot at se hende en eneste Gang og trykke hendes smaa bløde Hænder til mine Læber. Men glemme det maa vi jo ikke, at sammen med Jesus i al Evighed, det er dog det allerbedste.“

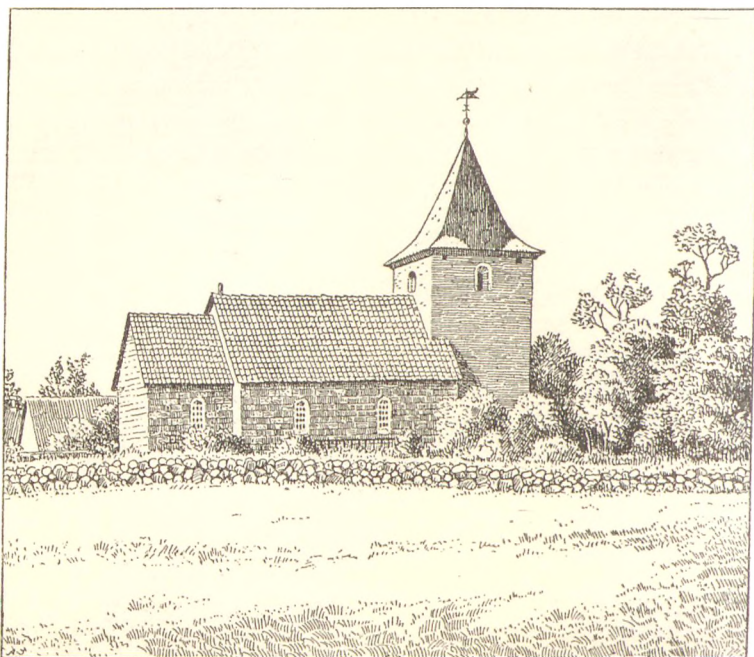
Da Fader og Moder kom til Grønbæk, forefandt de i Sognet et lille Samfund af Indre Missions Venner, som især havde sit Hjemsted i Ans. Man havde ogsaa samlet ind til et Missionshus, som var bygget i Ans, og som blev indviet faa Maaneder efter, at Fader var kommen til Grønbæk. Provst Blume indviede Huset, og man følte det som en stor Festlighed; efter Mødet var hele Samfundet bedt til Aften i Præstegaarden. Flokken var dengang ikke større, end at de alle kunde være i en lille Stue, som senere blev Gæsteværelse. Pastor Schrams Familie var nemlig endnu ikke flyttet bort, og Fader og Moder havde kun taget faa Værelser af den store Præstegaard i Besiddelse. Mine Forældre blev af det lille Samfund modtaget med aabne Arme, og Hjertebaand blev knyttet, som aldrig siden er bristet.

Iøvrigt blev der af de 2 ret store Sogne med en Befolkning paa 2700 Mennesker hurtigt lagt Beslag paa Faders Kræfter. Der var megen Sygdom i Sognene, baade Tuberkulose og Influenza rasede i disse Aar, og Fader var stadig paa Færde Dagen igennem paa Syge- og Husbesøg. Tillige blev der holdt Bibel-læsning i ikke mindre end 4 Skoler ugentlig og Ungdomsmøder i Præstegaardens store Konfirmandstue.

Allerede de første Aar i Grønbæk blev ikke faa Mennesker efterhaanden omvendt. De kom ikke i Flokke, nogen egentlig Vækkelse kendtes næppe — dengang havde man ikke Missionsuger — men en for en fandt adskillige, paavirkede ved Søndagsgudstjenesten eller Sygebesøg ind i Guds Rige. Men Kampen kunde være haard; saaledes var der en Kvinde, som i den Tid, da hun var i aandelig Gæring, en Søndag, da Fader kørte forbi paa Vej til Svostrup, gik ud paa Marken ved Landevejen og gav sig til at sprede Gødning for at ærgre Præsten. Men næppe var han kørt forbi, før hun smed Greben, løb ind i Huset, kastede sig paa Sengen og græd. Den samme Kone blev siden en god og karakterfuld Støtte for Guds Rige i Sognet.

Grønbæk Kirke, som siden Farfaders Død havde staaet væsentlig tom, blev ved Faders Komme straks fyldt; ogsaa fra Nabo-sognene var der adskillige, som søgte til Grønbæk og Svostrup Kirker, ligesom der fra Omegnen snart blev kaldt paa Fader til at tale ved Møder og Gudstjenester. Mange, mange Mil har hans Vogn kørt til Missionsmøder paa Egnen mellem Viborg, Randers og Silkeborg. Fader havde i mange Aar en fortrinlig Kørehest, en lille, brun, jydsk Hoppe, og hans Køretøj, en let Ponyvogn og den brune „Lise“ — almindelig i Egnen benævnet som „Hurtigløberen“ — var kendt viden om.

Det var i de Tider, da det ikke gav megen Folkeyndest at være „Missionspræst“. Skønt megen Kærlighed fra Venner og efterhaanden ogsaa fra dem udenfor faldt i Faders Lod, fik han ogsaa jævnlige Modvinden at mærke. I sine egne Sogne, navnlig i Svostrup, mødte han adskillig Modstand, og over hele Egnen kom hans Rygte ud. Han fortæller saaledes, at han en Aften holdt med sin Vogn udenfor en Butik i Silkeborg og ventede paa nogle Varer. Der kom da en gammel Kone forbi paa Fortovet; hun standsede og gav sig i Snak med ham og spurgte tilsidst, hvem og hvorfra han var. Men da hun fik at vide, at

det var Præsten fra Grønbæk, traadte hun med et forfærdet: Uha da! tilbage paa Fortovet og forsvandt skyndsomst uden at sige Farvel. Saadan var „Missionspræsten“s Rygte.

Jeg benytter her Lejligheden til at fortælle, hvordan min Onkel, Provst Schaumburg, mens han var i Klovborg, fik Modstanden mod Guds Rige at mærke paa en endnu langt grovere Maade. — Det hændte ham en Dag, at han fik et anonymt Trusselsbrev, hvor han rent ud blev undsagt paa Livet. Brevskriverens Harmes var vakt ved Provstens Omvendelses-Prædiken i Kirken, og ganske særlig var han blevet irriteret ved nogle Bibellæsninger i Skolerne, og han truede nu med at skyde ham. Skønt Brevet som nævnt var uden Underskrift, var det

dog ikke vanskeligt for Onkel ved Hjælp af forskellige Omstændigheder at regne ud, hvem der kunde være Skrivelsens Op-havsmand. Han stod lidt med Brevet i Haanden og tænkte: Hvad skal man gøre ved saadant noget? Overlade Brevet til Herredsfogden eller lade som ingenting? I det samme kom min Tante til; hun fik Brevet at læse og sagde derpaa: Det Brev skal du ikke bryde dig om, læg det kun i Papirkurven; dèr hører det hjemme. Herren skal nok beskytte dig, naar du gaar i hans Gerning. — Som en fornuftig Mand lød Onkel sin Hustrus Raad, og han blev da heller ikke skuddt. Under-tiden mødte han i Sognet den formentlige Voldsmand og lod da som ingenting. Nogle Aar efter døde Manden; Onkel kastede Jord paa ham, saa han var forsaavidt paa den sikre Side.

Imidlertid gik Aarene, og den gamle Historie var næsten gaet i Glemme. Men i Vinteren 1919, mere end 30 Aar efter, stødte en af Provstens Døtre paa en Rejse i Vestjylland atter paa Historien og erfarede dens 2den Del. — En Mand spurgte hende en Dag: Var det Deres Fader, som var Provst i Klovborg i 80'erne? I al Fald hørte jeg for nogen Tid siden en mærkelig Fortælling, hvor en Mand med det Navn havde Hovedrollen. Og da hun bejaede det, fortalte han, at han havde været sammen med en Mand, som betroede ham, at han engang havde været delagtig i Forsøg paa at tage et andet Menneskes Liv. — Han var for mange Aar siden paa Besøg hos en Mand i Horsens-Vesteregn, da denne en Søndag Eftermiddag, idet han tog Bøssen ned af Væggen, spurgte ham, om han vilde med ud at skyde Provsten, for at de kunde faa ham til at holde op med den „Renden rundt i Sognet?“ Han indvilgede heri; som en „rask“ ung Mand syntes han, at Tingen var ikke uden Spænding. De gik derefter ud og lagde sig i en Plantage, hvorigennem Landevejen løb til Annekskirken.

Planen var, naar Provsten kom kørende, først at skyde Hestene i Benene for at standse ham, og derefter skulde saa Provsten selv undgælde. Han kom ogsaa ganske rigtig kørende, Manden tog Bøssen til Kinden og sigtede længe, men glemte at skyde; Bøsseløbet sænkede sig langsomt, og Manden stod stille og saa efter Vognen, til den forsvandt ved en Omdrejning af Vejen. Saa kastede han Bøssen over Skulderen, gik hjem og hængte den paa Væggen igen, og dør fik den Lov at hænge. Men for Manden, som senere har refereret Begivenheden, fik den afgørende Betydning. Den vakte Alvorstanker i ham, som senere førte ham til Omvendelse og Tro. Og for min gamle Onkel blev Historiens 2den Del en skøn Bekræftelse paa Salme-Ordet: at den, som sidder i den Højstes Skjul og boer i den Almægtiges Skygge, ikke behøver at frygte for Pilen, der flyver om Dagen.

Faders Prædiken i de første Grønbæk-Aar var en udpræget Vækkelsesforkyndelse med et inderligt Drag af Hjertelighed; „Omvendelse og Syndernes Forladelse“ var Indholdet, med Angreb paa død Vanekristendom og Hjælp til at finde Troens Hvile i Kristi fuldbragte Værk paa Korset. Men efterhaanden skiftede Prædikenen i nogen Grad Karakter. Ikke saadan at forstaa, at det vækkende kom til at mangle; der fandtes i hver Prædiken et vækkende Moment med en saadan saglig eller hjertelig Motivering, at det blev hørt, men det som fyldte og tog Tid i Prædikenen blev efterhaanden det helliggørende. Det var Helliggørelsesprædikener af en ikke almindelig Art med stærk Inddragen af det daglige Livs mange Forhold, dog altid gjort med Takt og Varsomhed. Det var om Husmoderen, der skulde gaa gennem alle Dagens store og smaa Bryderier med et sejrende Smil, om de gamle, der ikke maatte blive gnavne og utilfredse, som en lille, arrig Køter, der bjæffer ad alt og alle, „det milde Sind“ skulde blive vitterligt for alle Mennesker. At iføre de

hellige „Guds fulde Rustning“ var hans Prædikens Formaal. Jævnside med denne Forkyndelse voksede Altergangen til noget enestaaende, baade hvad Tilslutningen angik og det Festlighedens Præg, som var over den. Og Grønbæk store Kirke fyldtes saadan, at en Udvidelse blev nødvendig; det betydelige Taarnrum blev taget ind, og et nyt Vaabenhus bygget til mod Syd, dog med det Resultat, at selve Kirken forblev lige overfyldt.

Samtidig begyndte ogsaa de store Vækkelser i Sognene. Det indlededes en Vinter med Røre blandt Ungdommen efter Møderne i Konfirmandstuen, men tog siden mere Fart ved de aarlige Missionsuger. Der var da bygget Missionshus i Grauballe i Svstrup Sogn, og Ans Missionshus var udvidet omtrent til den dobbelte Plads. Fader havde den Evne at lede en Missionsuge saadan, at Hjerternes Trang kunde komme for Dagen og derved finde Hjælp. Fader „sluttede“ hver Aften i Missionsugen, og det kan vistnok siges, at det var noget af en Naadegave hos ham. Det er ellers ikke let at „slutte“; der afleveres ved slige Lejligheder uden Forberedelse saa mange Selvfølgeligheder og „Understregninger“ af den foregaaende Talers Ord, at det vist ofte er rigtigt af den lokale Leder at overlade den fremmede Taler Ordet alene. Men her var Slutningen næsten altid Mødets Højdepunkt. — Et enkelt Ord eller en bestemt Tanke blev draget frem, saa at den huskedes, og navnlig saadan, at den greb Hjerterne og kaldte til Afgørelse. Og Eftermøderne blev ledet med den Forening af den rette Angrebsaand og fornødne Takt overfor den enkelte, som gør saadanne Møder til Værksteder for Guds Aand.

Det var noget af en Baggrund for saadanne Vækkelsestider, at Fader i høj Grad havde Hjertets Forbindelse med de Unge i Sognene. Han havde naturlige Anlæg herfor: en livlig Interesse for alle menneskelige Forhold, Sans for Sang og Musik og stor Visdom til at være Raadgiver i Livets mangehaande prak-

tiske Vanskeligheder, men ganske særlig havde han vundet Hjerterne ved Konfirmandforberedelsen og selve Konfirmationsdagen, thi Konfirmations-Søndag var en stor Festdag. Fader gjorde meget ud af den Dag. Formen, som han brugte, havde han efter Farfader. Naar Konfirmanden havde bekræftet de 3 Spørgsmaal, sagde Fader: Giv mig derpaa din Haand og Gud dit Hjerte, hvorpaa Konfirmanden knælede ned paa Kirkegulvet. Fader lagde nu sin Haand paa Barnets Hoved og holdt over et Skriftord en kort personlig Tale paa et Par Minutter, tidt af hjertegribende Virkning. Faders Ord var uden Sentimentalitet, hans Færd bevarede sit mandige Præg, men han elskede sine Konfirmander, og Vemoden ved at skilles, ligesom Tanken paa Verdens Fristelser, som vilde møde dem, gjorde hans Tale bevæget, saa hans Stemme ofte sløredes af Graad. Efter at Fader havde holdt Slutningstalen til dem, sagde han tilsidst: Lad os nu, lille Børn, bede sammen, som vi altid gjorde det, naar vi samledes derovre i den gamle Præstegaard, og Børnene bøjede saa Knæ i 2 lange Rækker ned ad Kirkegulvet, mens Fader selv knælede i Kordøren og bad for alle Konfirmanderne, at de maatte blive hos deres Frelser og mødes hjemme i Himlen en gang. Naar de havde rejst sig, istemte han med Børnene: Brødre og Søstre vi skilles nu ad. Kirken var da ofte et bølgende Hav af Bevægelse og Graad.

I Aarenes Løb har jeg rundt i Landet truffet talrige af Faders Konfirmander, som med Glæde og Tak mindes deres Konfirmationsdag, og mange, for hvem den blev en afgørende Oplevelse.

To troende Mænd fra et Nabosogn fulgtes jævnlige til Svstrup Kirke. En Søndag overværede de Konfirmationen. Siden har den ene fortalt mig om den anden: Han var af Naturen haard og tør, og det var ikke let at faa ham til at græde. Men den Dag gik det ham paa. Da de kom paa Hjemvejen, mærkede han, at Vennen var noget stille, han var aabenbart lidt flov over

det, som var hændet ham i Kirken. Men efter en Stund udbryder han pludselig: de, som saa' med Graad, skulle høste med Frydesang. Og efter denne bibelske Begrundelse af sin Færd var han tydelig glad og lettet. —

Det aandelige Liv blandt Ungdommen medførte, at der allerede i 90'erne blev stiftet K. F. U. K.; nogle Aar senere kom ogsaa en K. F. U. M. Som Regel deltog Fader ikke i disse Møder undtagen ved festlige Lejligheder; den indbyrdes Paavirkning indenfor de smaa Kredse mente han det rigtigst at overlade til de Unge selv. Derimod vedblev han jævnligt at lade afholde Ungdomsmøder for paa den Maade at vedligeholde Paavirkningen paa den store Kreds af Pastoratets Ungdom, der forøvrigt ogsaa for største Delen var flittigt kirkesøgende.

Jeg erindrer fra mine Drengaar tydeligt den Fest, der var i Præstegaard og Kirke, naar Vilh. Beck kom paa Besøg. Blandt Mennesker var Vilh. Beck Faders aandelige Fører, hvem han saa op til med udelt Kærlighed og Beundring. Og Beck gengældte det. Engang han bliver hindret i et planlagt Grønbæk-Besøg skriver han: „Jeg maa nægte mig den Glæde, som Grønbæk er for mig. Jeg véd intet Sted, hvor jeg saa gerne vil hen. Det har De og Deres kære Hustru sørget for.“ — Grønbæk var ogsaa et af de Steder i Landet, hvor Beck kom hyppigst. I adskillige Aar kom han regelmæssigt ved Vinterens Begyndelse. Undertiden var Fru Beck med. Ved Gudstjenesten i Kirken var Folk fra hele Egnen pakket sammen, undertiden i 4 Lag i Stolen, og om Aftenen var Præstegaarden fyldt af Mennesker, Munterhed, Hygge og megen Tobaksrøg.

Blandt andre, som kom paa Besøg i Grønbæk for at forkynde Ordet, maa nævnes Pastor Busch i de Aar, han var i Bøvling. Saa var Kirken ikke mindre fuld, end naar Beck kom, og Tilhørerne var meget betagne af det ildfulde og smeltende Vidnesbyrd. Buschs Prædikener om Ørnen, der purrer sin Rede, og

om Himmelstigen erindres endnu tydeligt i Grønbæk. Endvidere Missionær Mogensen fra Kjellerup, som var Faders trofaste og meget skattede Medhjælper i Missionsarbejdet baade inden- og udenogs. Ved Ungdomsmøderne i Konfirmandstuen var han i en Aarrække næsten altid fast Taler. — Fremdeles Pastor Vilh. Kold, Brorsonskirkens Sognepræst. Han er barnefødt i Ans, kom her allerede som Student, da han stod i sin Ungdoms Gæringstid, og blev senere en af Præstegaardens og Samfundets nærmeste Venner. — Pastor Aage Westergaard, nu ved Helligkorskirken, kom som ung Kandidat paa Feriebesøg i Grønbæk, fik herude sit afgørende Møde med Gud og vedblev gennem Aarene at staa i kærligt Forhold til yngre og ældre i Familien.

Paa den Tid fandtes Missionskolen i Herning under daværende Provst G. Kochs Ledelse. Ikke sjældent kom en eller flere Missions elever paa Besøg i Grønbæk. De medbragte foruden frisk Ungdommelighed ogsaa en levende Missionskærlighed, som snart slog Rod baade i Præstegaard og Menighed. Den gav sig Udslag ved den aarlige Missionsbazar, som holdtes i Præstegaarden ved Sct. Hansdagstide og var en stor Fest. En Kvindeforening, der samledes i Præstegaarden under Moders Ledelse, havde Aaret igennem forarbejdet Tingene, der blev solgt ved Udsalget. Adskillige af Missionsleverne har siden som hjemmевærende fra Missionsmarkerne talt ved Bazaren. — Det danske Missions selskabs Sekretær, Pastor Løgstrup var ogsaa en hyppig og skattet Gæst.

Nogle Aar efter at Fader var kommen til Grønbæk, var han medvirkende til at stifte et Præstekonvent, der væsentlig omfattede Præsterne fra hele det store Provsti. Desuden samledes en mindre Kreds af Embedsbrødre en Gang maanedlig til et lille Konvent i de forskellige Præstegaarde, som Regel i Forbindelse med Gudstjeneste og Altergang. Navnlig det lille Konvent var hyggeligt, til stor Berigelse og Opmuntring. Medlemmerne i dette

var Præsterne: Alfred Jensen, Skorup, død som Provst i Vallekilde, I. P. Møller, Sejling, død i Nr. Lyndelse, Thiel, Serup, der har taget Afsked fra Kvislemark og Lange i Hinge, nu ved Sct. Hans Kirke i Odense. — Af Præstevenner fra de senere Grønbæk-Aar maa endvidere nævnes Algreen Petersen, Sahl, nu Provst i Aalsø og Madsen, Gjern, nu i Voer.

Fader var en Børneven; selv spæde, nyfødte Børn fandt han dejlige. Et nyfødt Barn ved sin Moders Bryst er det kønneste, man kan se paa Jorden, sagde han. Hvor Fader færdedes i Huse og Gaarde, havde han et venligt Ord eller et Strøg over Kinden tilovers for Børnene, han traf. Mødte han en Vogterdreng paa en Markvej, var der altid Tid til en lille spøgefuld Bemærkning.

I de sidste Aar i Grønbæk gjorde Fader sig ikke meget gældende, naar han var til Eksamen i Pastoratets mange Skoler. Hans Hoved havde ondt ved at taale det, og desuden var han fortrinlig assisteret af flere andre af Skolekommissionens Medlemmer, som han derfor godt kunde overlade den væsentlige Censur. Børnene kunde da komme hjem fra en Eksamen og berette: Præsten gør ikke andet end at „slege“ (kæle) for os. — Smaa Børns Dødsfald rundt i Pastoratet kunde røre Fader dybt, og nogle af sine mest uforglemmelige Minder fra Sygesenge havde han maaske fra Steder, hvor det var et Barn, som laa der, mens han sammen med Forældrene stred med Gud for Barnets Liv og for fuld Overgivelse af Liv og Død i Herrens Haand. At der ved den Lejlighed blev knyttet Hjertebaand mellem Forældre og Præst, siger sig selv. Jeg har hørt Forældre sige med Henblik paa en saadan Begivenhed: den Nat glemmer vi aldrig.

Med sit aabne Øje for Børns Liv og Færden oplevede Fader i Aarenes Løb mange pudsige og kønne Ting fra Barneverdenen. — Engang holdt han Møde i et Nabosogn og havde fraspændt i en Gaard hos troende Venner, hvor han altid havde Herberge, naar han gæstede det Sogn. Der var netop nogle Dage i

Forvejen kommet en lille Søn til Verden. Han var meget lille og svag og gjorde saaledes ikke noget imponerende Indtryk, men en Broder paa 3—4 Aar, som tog Fader ved Haanden for at vise ham det lille nye Vidunder, var ganske betaget af den lille Broder, appellerede til Faders Beundring og spurgte Gang paa Gang, om han dog ikke syntes, at han var sød. Jo, sagde Fader, han er rigtignok sød; men jeg mangler netop saadan en lille Dreng; kan jeg nu ikke købe ham og tage ham med hjem? Men derom var der ikke Tale. Skønt Jyde var han ganske utilbøjelig til den Handel. Nu vidste imidlertid Fader, at hans Køretøj, en Ponyvogn med 2 hvide Heste, havde vakt Drengens dybeste Beundring og syntes ham det mest attraaværdige af alt. Fader gjorde da et nyt Tilbud og sagde: Ja, men hvis du nu faar min Vogn og mine 2 hvide Heste, maa jeg saa ikke faa ham? Her var han taget paa det ømmeste Sted; det kæmpede indeni ham, han saa skiftevis paa Fader og den lille Broder i Vuggen, men endelig blev Fristelsen besejret, og Svaret kom med stor Sikkerhed: Nej, du faar ham it, men naar vi faar jen te', saa kan du faa ham.

Ifølge sine medfødte Naturgaver havde Fader sjældne Betingelser for at blive Ven med Mennesker og faa Indflydelse paa dem. Og det kønne var, at dette var ham kun halvt bevidst; den venstre Haand fik næppe at vide, hvad den højre gjorde. I hvert Fald laa det ham fjernt at benytte sin Evne til at skaffe sig personlige Venner og sikre sig Medvind i sit Arbejde. Dette hænger sammen med, at Fader ikke havde nogen diplomatisk Evne, han var ingen Taktiker. Hvilket atter vidner om baade hans Karakters Renhed, og at hans alsidige praktiske Sans og saa havde sin Begrænsning. Fader kunde undertiden i visse Forhold møde stærk Modstand i Sognene. Det kunde gælde Indstilling til et Lærerebøde i Sogneraad og Skolekommission eller Spørgsmaal om Søndagshvile paa Mejeriets Generalforsam-

ling. Jeg har senere undret mig over, saa stærk Modvinden i slige Tilfælde kunde være; den stod ikke i noget rimeligt Forhold til den Magt, Guds Rige havde i Sognet, eller til den Kærlighed og Agtelse, hvormed Fader ellers var omgivet fra Beboernes Flertal. Nu er der ingen Tvivl om, at det var Modstanden mod Guds Rige, som til daglig havde en ret passiv Karakter, der ved saadanne Lejligheder samlede sig sammen til et Modstød og fik Luft. Men endda bliver der noget tilbage, som vistnok maa forklares ved en manglende taktisk Optræden fra Faders Side. Jeg husker ogsaa, at han efter et saadant stormende Møde kunde sige: Jeg bar mig dumt ad, eller: Jeg kom til at irritere dem med noget, som jeg ikke skulde have sagt. Han forstod, at han ikke altid havde Evnen til at gribe en Sag an paa den Maade, der faar den til at glide. Han kunde ogsaa udtale sig beundrende om Mennesker, der i den Henseende havde det rette Haandelag.

Fader deltog ikke i praktisk Politik og løftede paa dette Omraade aldrig sin Røst i Døgnets Strid. Han var klar over, at det vilde blive en Fare for hans Præstegerning. Han afgav undertiden sin Stemme paa Valgdagen, men publicerede ikke sin politiske Overbevisning. Den var forøvrigt ogsaa svingende gennem Tiderne; i noget politisk Parti følte han sig aldrig helt hjemme. I de første Præsteaar stod han nok Højre nærmest. Han var ingen Ven af Provisorierne, men her hørte hans nære Familie og Omgivelser til, ligesom Venstres „Visnepolitik“ i de Aar, Stillingen til Forsvarssagen og Kompagniskabet mellem „Bondevestre“ og de københavnske Radikale med Hørup og „Politiken“ i Spidsen i ingen Henseende kunde drage hans Sympathi. Efter det politiske Forlig i 1894 vendtes hans Forstaaelse dog mere mod Venstre, og Systemskiftet i 1901 modtog han med Glæde og delvis Begejstring. I sine sidste Præsteaar, da han ved sin Gerning i en stor Arbejderbefolkning i en

Provinsby mødte det sociale Spørgsmaal paa nært Hold, klarede den Forstaaelse for Arbejdernes Kamp for bedre Levekaar, han iøvrigt gennem mange Aar havde haft, og adskillige ledende Synspunkter i den stedlige „Socialdemokrat“, som han holdt, kunde han give sin fulde Tilslutning.

Faders politiske Overbevisning var under dens forskellige Svingninger altid sammenvævet af 3 Snore: hans praktiske Sans for Livets Realiteter, Kærligheden til Fædrelandet og det tabte Land og endelig hans Frisind.

Fader havde i ethvert Forhold en liberal Tænkemaade; man skal give andre den Frihed, som man ønsker og kræver for sig selv, sagde han ofte. — Overfor den almindelige Jamren over den stadige Stigning af de kommunale Skatter kunde han sige: Jeg synes, at man skal glæde sig over de Penge, man maa betale i Kommuneskat; tænk paa, hvor meget godt der udrettes for dem. Sognets Veje bliver holdt i Stand, Børnene gratis undervist, de gamle og de fattige bliver forsørget.

Overfor den gængse Klage over Tjenestefolk, at de forlangte stor Løn, men bestilte for lidt, kunde han bemærke: vi skal være taknemlige mod vore Folk; efter min Mening yder de et stort Arbejde for en ringe Løn.

Da det J. C. Christensenske Menighedsraadsforslag første Gang fremkom, var Fader ligesom hele Indre Mission med i Protesten imod det. Man vidste, at Indre Mission ikke havde Folkegunst, og ansaa det for udelukket, at man med Undtagelse af ganske enkelte Steder kunde opnaa Flertal i et folkevalgt Menighedsraad. Man ansaa det for givet, at Forslaget, hvis det blev Lov, vilde udrydde Indre Mission fra Landets Præstegaarde og Prædikestole. En Frygt, som navnlig de senere Aars Erfaringer paa ingen Maade har bekræftet. Atter her har det vist sig, at de, som bærer Dagens Byrde og Hede i det kirkelige Arbejde, heller ikke i Længden kan holdes ude fra Indflydelsen.

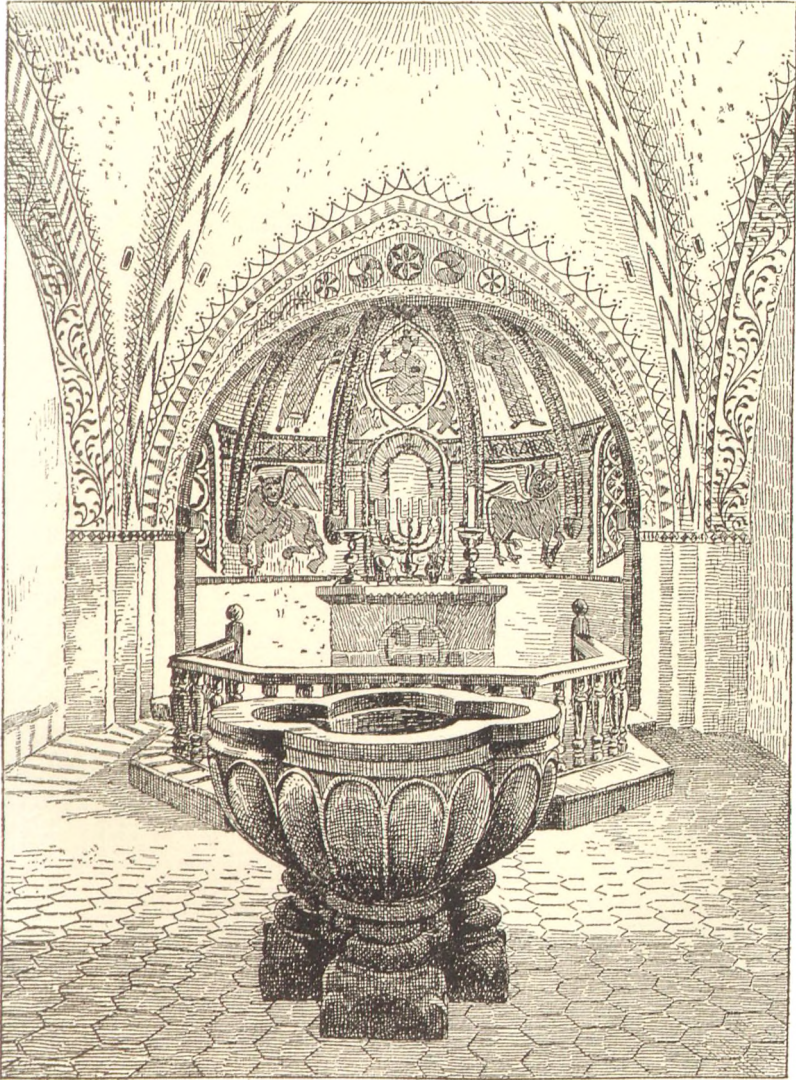
Men Fader svingede ret hurtigt i dette Syn paa Tingen, og han blev en afgjort Tilhænger af Menighedsraadene, ikke saa meget for den Gavn, de gør, som ud fra det principielle Syn, at de i Nutiden er en folkekirkelig Nødvendighed. Giver man sit Bidrag til Folkekirkens Underhold, maa man have Ret til at gøre sin Indflydelse gældende. Det er en Nutids-Tankegang, som man heller ikke indenfor Kirken kommer udenom. Nu har efterhaanden denne Synsmaade vundet Hævd ogsaa indenfor Indre Mission, men jeg vil mene, at Fader var blandt de første, som antog den og lejlighedsvis gjorde den gældende.

Fader nærede en varm Interesse for Kirkernes Forskønnelse og Forbedring, og hans praktiske Sans og sikre Smag satte sig her mange Spor, navnlig for Grønbæk Kirkes Vedkommende. Kort efter at Fader var kommen til Grønbæk, blev Kirken forsynet med Kakkelovn, som Farmoder skænkede Pengene til. Faa Aar efter blev der anskaffet Orgel, der blev spillet af Moder gennem mange Aar. Kirkens Udvidelse med Taarnrummet er omtalt i det foregaaende, og blandt adskillig andet kan nævnes, at den store smukke Døbefont, som hidtil havde staaet i en Krog, næsten bortgemt, blev flyttet midt ud i Koret; Kalk-Mørtelen, hvormed den var fyldt, blev udtaget, og Fonten, som rummer 22 Spande, fyldtes helt med Vand, hvilket gør et langt rigere og oprindeligere Indtryk, end den Smule Væde, som det hidtil brugte Messingfad kunde rumme. — Da Fader ikke syntes om Petroleumslamper i Kirken, og der ikke var Raad til rigtige Malmkroner, gav han selv Tegning til Lysekroner, som Snedker Christian, der altid i slige Tilfælde var Faders haandgangne Medhjælper og levende interesseret i de lidt usædvanlige Opgaver, som Præsten kunde byde paa, derefter fremstillede i Træ. Lysekronerne var billige, men i Virkeligheden smagfulde og nette. I de seneste Aar er de afløst af massive, støbte Malmkroner og Kandelabre i gammel Stil.

Endelig lykkedes det Fader i 1905 at faa Nationalmusæets kyndige Assistance til Restaurering af de gamle Kalkmalerier i Korets hvælvede Apsis. Maleriernes bibelske Figurer, som fremtræder i ædel Stil med rige, varme Farver, er en overordentlig Prydelse for Kirken. Det opstaaende Alter, der var af temmelig ny Dato og ikke synderlig værdifuldt, var hermed overflødig og blev erstattet af et massivt Alterbord af tilhugget Granit i afvekslende Farve-Nuancer. Kalkmalerierne fremtræder da som Alterbillede. Midt paa Alterets Forside sidder en cirkelrund Sten med et indhugget Kors, og Alteret er dækket af en stor, flad Overligger, anskaffet fra Bornholm, hvorimod de andre Sten, som er anvendt, alle oprindelig er af Kirkens egen Mur, men var bleven overflødige, da Muren blev gennembrudt ved Tilbygning af det nye Vaabenhus i 1903.

Naar Fader havde planlagt en eller anden Forbedring ved Kirken, var Fremgangsmaaden som Regel den, at han talte med Kirkeværgerne og i de senere Aar Menighedsraadet derom. Kunde Kirken ikke selv bære Udgiften, samlede han Pengene ind i Menigheden. Arbejdet blev derefter udført, og naar Kirkesynet kom det følgende Aar, havde det den Opgave at konstatere Faktum. Synet var imidlertid saa hensynsfuldt at lade sig nøje med denne beskedne Opgave; det bøjede sig for Faders praktiske Greb og gode Smag, saa det altid forløb i bedste Forstaaelse. Faders Princip var: Naar man gør det rigtige, behøver man ikke at spørge Autoriteterne. Om Sætningens Holdbarhed kan der tvistes, men at Fader sparede mange Omsvøb og megen Tidsspilde ved sin Fremgangsmaade er utvivlsomt. Førøvrigt havde han i sine arkitektoniske Foretagender en kyndig og interesseret Raadgiver i sin Fætter, Arkitekt Kiilsgaard i Hammel, der i 3die Generation er Grevskabet Frijsenborgs Arkitekt.

Faders Helbred havde aldrig været stærkt, og efter ca.

10 Aars Præstetid i Grønæk stod det tilsyneladende overfor en Krise. Efter flere Tilløb kom der en ondartet Mavesygdom, som bragte Vægten foruroligende ned. Sygdommen var gennem flere Aar frygtelig smertefuld, og Faders Udseende var meget ængstende. At Lidelsen var af alvorligste Art, fik vi imidlertid først i Faders sidste Aar fuld Klarhed over. Fader søgte Hjælp ved Badesteder, først i Norge, senere ved en Rejse til Wiesbaden efter Invitation af hans gode Ven, Pastor Lange i Hinge. En Konsultation hos den bekendte „kloge Kone“ i Lund syntes navnlig at bringe nogen Lindring, og efterhaanden bedredes hans Befindende betydeligt. Faders Energi til at fastholde en Kur og til at afholde sig fra Mad, som han mærkede, han ikke kunde taale, i Forbindelse med, at han ved et 2-Aars Kapellanhold blev lettet for meget af Embedets Byrde, bidrog sikkert til det gunstige Omslag.

Faders Frimodighed led ikke Skibbrud paa Sygdommen, selv da den var haardest; han klagede ikke, men tog sin Sygdom som en særlig Naade fra Gud. Jeg har aldrig nogensinde, sagde han, bedt Herren gøre mig rask. Netop gennem Sygdommen troede han, at Gud vilde fremme sin Vilje med ham. Men saa meget mere var der andre, som bad for hans Helbredelse. Og naar det virkelig skete, at Sygdommen bedredes, og Fader næsten vandt sin Arbejdskraft tilbage, saa staar det for os som et underfuldt Bevis paa, hvordan Herren hører sine Børns Bønner.

Som ung Student var jeg med til et Møde i et Nabosogn, hvor Fader talte. Han talte blandt andet om at lide store Smerter og endda bevare sin Frimodighed og et omgængeligt Væsen overfor sine Nærmeste. Han sagde da: Jeg véd, hvad jeg taler om; jeg føler mig overbevist om, at der ikke er noget Menneske herinde, som i sit Liv har lidt saa store Smerter, som jeg. Det greb mig meget at høre det; vi Børn havde aldrig hørt Fader klage, saa

det var i Grunden ikke faldet os ind, at han var nogen særlig lidende Mand.

Skønt Fader altsaa var fortrolig med mange Smerter, var som før nævnt Frimodigheden dog et Grundpræg hos ham. Det var kendeligt, at han havde en „stærk Trøst“ at henfly til, og at han ikke gav Slip paa Haabets trygge og faste Anker.

Jeg citerer nedenstaaende et Brev, der er skrevet til Søsteren og Svogeren, da de fra Klovborg var forflyttet til et sjællandsk Embede. Det er karakteristisk for Faders frimodige Syn paa Arbejdet og Guds Riges Fremtidsmuligheder.

Kære Søster!

Længe har jeg tiltænkt dig et Brev, da jeg kan se, at du trænger dertil. Men jeg véd ikke rigtig, om jeg skal bruge Grovfilen eller Fløjlshandsken. Dog er jeg nær ved at tro, at Filen maa være den bedste i dette Tilfælde. — I det sidste Brev taler du meget mistrøstig om de kirkelige Forhold i J.: „Du tror næppe, at I nogensinde vil komme de Folk nærmere“, og adskilligt mere af den Tønde. Først maa jeg dertil bemærke, at I jo, før I kom til J., kendte Forholdene og vidste, at I vilde komme til en død Egn. Det er jo i et og alt gaaet ganske, som det var at vente og ikke anderledes. Naar der for første Gang lyder en helt ny Forkyndelse i et Sogn, en Forkyndelse, der prædiker Krig ikke alene mod de almindelige Synder, men først og sidst mod Selvretfærdigheden, da maa man ikke undres over, at Befolkningen stejler ved en saadan Forkyndelse. De har i lang Tid været vant til at høre: Vi er saa godt som alle kristne, og nu skal de bestandig høre paa, at de saa godt som alle er vantro. Alt er i den Henseende gaaet ganske, som det var at vente. — Men saa vil jeg sige, at skal man kunne udrette noget i disse Forhold, saa kommer det for alting an paa at holde fast ved Troen paa, at Jesus er den stærkeste, og at

hans Ord aldrig kan vende tomt tilbage, og dernæst at holde fast ved Kærligheden til de Mennesker, man i Herrens Navn skal arbejde paa. Men taber I Troen paa, at Jesus er stærkere end de sløve Sjøllændere, eller mister I Kærligheden til dem som Herrens dyrekøbte, ja, da ser det galt ud. Sig, som Carl Moe i Skanderup sagde, da han kom der, og hele Sognet satte sig paa Bagbenene imod ham: „Jeg kommer med et frit Mod, thi jeg kommer i Herrens Navn.“ Og du kan være ganske rolig for, at det nok skal kendes paa den store Dag, naar din Mand og du har arbejdet med et frit Mod og en udholdende Kærlighed. Blot man rigtig fast tror paa, at Sejren er viss ved Ham, der drager ud sejrende og til Sejr, saa er Sejren allerede halvvejs vunden. Og et stort Støttepunkt for denne Tro har I jo i eders Erfaringer fra Klovsborg, hvor Herren viste, at han kunde bruge eders Virksomhed. — Det er svært for en, der første Gang skal ud i Herrens Krige, da at møde saadan Modstand, men naar man engang har erfaret, at Vaabnene er sejrriige ved Lammets Blod, det maa være en umaadelig Støtte. Altsaa blot dette: Tvivl aldrig om, at Herren vil sejre, og tab ikke Kærligheden til de Mennesker, saa skal det lykkes i sin Tid. — — —

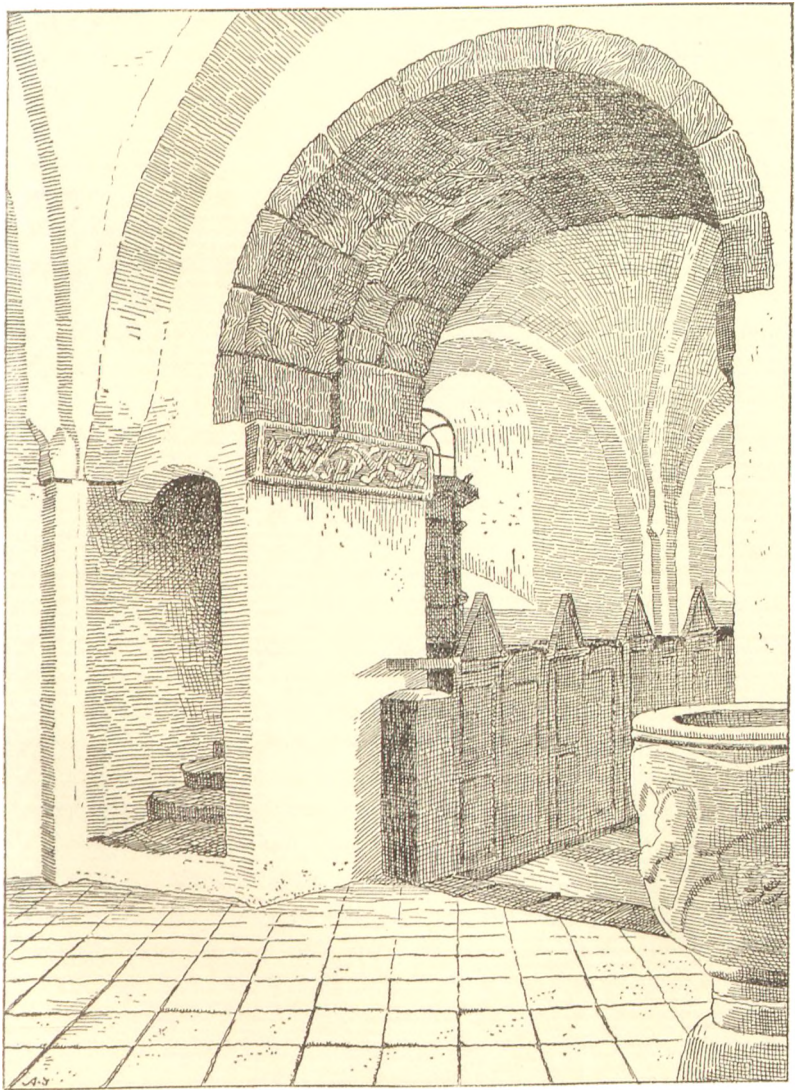
Fader havde en Gave til umiddelbart at sige det rette Ord paa rette Sted, baade til at ramme og trøste. — En troende Kone fra et Nabosogn havde mistet en lille Pige. Den følgende Søndag tyede hun til Grønbæk Kirke, hvor hun, lige da hun gik ind, mødte Fader i Døren. I faa Ord betroede hun ham sin Nød og Sorg. Hans Svar var: Det koster ej for megen Strid en himmelsindet Kristensjæl at blive. Hun tog Ordet som en Hilsen fra Herren og gik trøstet hjem.

En Haandværker var blevet antaget som Indre-Missionær, men havde fra Bestyrelsen faaet Besked paa at flytte et Sted hen, hvortil han havde grumme ringe Lyst. Han mente, at Gerningen vilde overstige hans Evner og Kræfter, var ved at

sætte sin Frimodighed til og tænkte paa helt at melde sig fra Missionærstillingen og gaa tilbage til sit Haandværk. Han lettede sit Hjerte for Fader, som svarede ham: Gør det ikke; en eneste Sjæl frelst er mere værd end alle de Huse, De kan bygge i hele Deres Liv, thi de skal forgaa igen. Det Ord vendte hans Tanker og Sind, saa han med Frimodighed og Glæde kunde rejse af Sted og tage sin nye Gerning op.

Jeg slutter dette Kapitel om Faders Præstegerning i Grøn-bæk med at anføre et Brev, som efter Faders Død er tilskrevet mig af en af hans kvindelige Konfirmander fra Svostrup Sogn:

„Da jeg gik til Konfirmationsforberedelse, tjente jeg et Sted, hvor Renhed og Sædelighed stod lavt hos mine Medtjenende, og mit Barnehjerte blev fyldt med Rædsel ved Tanken om, hvordan jeg skulde komme uskadt igennem Verden. Fra den Gang skylder jeg Pastor Jessen min første store Tak. Det var dyre Helligdage for mig, naar vi var til Præst; og naar jeg, efter at vi havde sunget: O, Helligaand, mit Hjerte, løb hjem ad den frosne Landevej, sang og græd jeg af Glæde, thi Deres kære Fader havde vist mig Jesu stærke Haand, som vilde værne mig mod Verdens Fristelser og Skam. — Jeg glemmer aldrig den sidste Dag, vi var hos Præsten. Vi sad og græd, Præsten ogsaa. Jeg følte mig saa hjælpeløs i den store, kolde Verden; mit Hjem var fattigt, min Fader drak, og min stakkels Moder havde gennemgaaet saa meget, at hun næsten ikke kunde føle med vore smaa Sorger og Ængstelser. Men saa sagde Deres Fader paa sin kærlige Maade: Hvis den Dag skulde komme for eder, kære Børn, at I staar uden et Hjem i denne Verden, da husk paa, at I altid har et Hjem i Grøn-bæk Præstegaard, og skulde den Dag komme, da I ikke har en eneste trofast Ven, da skal I vide, at I altid har en Ven og en Broder i mig. Men glemmer I mig, det har ikke noget at sige; blot jeg maa have vist eder Jesus, saa I har faaet ham kær; at vi dog maa samles engang hjemme i

Himlen hos ham. — — — — Der kom i mine første Ungdomsaar en Tid, da Deres Fader var det eneste troende Menneske, jeg respekterede; jeg var bleven saa kritisk og syntes, at alle de troende Mennesker, jeg kendte, var Hyklere og Hængehoveder, som kun gjorde deres Hoser grønne for Præsten, naar han kom kørende til Kirken i sin store Char-à-banc og tog alle dem op at køre, som kunde være paa Vognen. Under Prædikenen sad jeg gerne og græd, for jeg elskede Præsten; men jeg elskede ogsaa den Verden, som jeg jo nok forstod, han bød mig at forlade; og jeg ligefrem rystede, naar jeg undertiden i Vaabenhuset hørte hans Røst bag mig: Naar kommer du?

Da jeg var 21 Aar, var vi en Aften kørende et helt Læs til Grønbæk Præstegaard til Ungdomsmøde. Missionær Mogensen fra Kjellerup talte. Da han havde talt, rejste Deres Fader sig og sagde: En af mine Præstevenner, Pastor Steen i København, fortalte mig under et Besøg her for nogen Tid siden om en Præst i Stockholm, som en Søndag paa sin Prædikestol sagde følgende: Jeg var i Gaar hos en dødssyg Kone, som laa med de Ord paa Læben: det er for sent, nu gaar jeg fortabt. Jeg forklarede hende, at der endnu var Tid og Redning, men hun sagde: Nej, nu er det for sent; jeg har saa tit følt, naar jeg sad og hørte Ordet: kunde jeg blot komme til at tale med Dem engang, saa kunde det maaske blive til Alvor med mig; men jeg fandt ingen Lejlighed dertil, og naar jeg saa kom tilbage i de daglige Forhold, blev det til ingenting, og nu er det for sent, Naadetiden er gaaet. — Men da lovede jeg mig selv, at aldrig mere skulde nogen sige saadan til mig og har nu bestemt, at alle de, som maatte ønske at tale med mig, kan faa Lejlighed dertil hver Søndag, naar Gudstjenesten er endt. Saa vidt den svenske Præst. — Videre sagde saa Pastor Jessen: Nu har Mogensen og jeg bestemt det samme; er der nogen af jer unge, der gerne vil tale med os, er vi at træffe, naar Mødet er forbi. Karlene kan finde

Mogensen i mit Studereværelse, og Pigerne kan træffe mig i Dagligstuen. — Aah, hvor vilde jeg gerne have været inde at udøse mit forpinte Hjerter for Deres Fader, men min Undseelse og Stolthed holdt mig mange Gange tilbage. Hvad vilde de andre sige? Endelig en Aften var der en „Præstkammerat“ fra Ans, der kom hen og opfordrede mig til at gaa ind og tale med Præsten — hun havde vel set, at jeg havde grædt under hans Tale —, og efter megen Vægning fra min Side lovede hun at følge med. Det svimlede for mig, da jeg gik igennem Flokken og følte alles Blikke. Min Kammerat bankede paa Døren og paa Præstens: kom ind, lukkede hun Døren op, skubbede mig ind og gik sin Vej. Jeg véd ikke, hvad jeg følte, jeg sank i Knæ indenfor Døren og brast i Graad. Deres Fader kom hen til mig, fik mig anbragt i Sofaen og spurgte smilende: Hvad har du saa paa Hjerter, min Pige? Jeg kæmpede for at finde Ord og fik kun sagt: A ka et blyv saa gue, som a gjen vild vær. Nej, sagde Deres Fader leende: det kan jeg heller ikke, men du og jeg skal bede og stride og aldrig give op. Og saa fortalte han mig: Du véd, at jeg er ikke rask og er aldrig nogen Dag fri for Smerter. Naar jeg saa en Søndag har prædiket 2 Gange og skal have mange Sygebesøg paa Hjemvejen, saa hviker Djævelen til mig: Nu har du ogsaa haft nok at gøre med Guds Ord i Dag, tag kun hjem og gaa i Seng, men saa maa jeg tage mig selv i Nakken og sige: paa Knæ; og det samme Raad vil jeg give dig: paa Knæ, saa faar du Kraft. Han bad med mig paa Knæ, og da faldt der som Skæl fra mine Øjne, og jeg saa Guds Herlighed. Kan De forstaa, at jeg velsigner Deres Faders Minde? — — — Jeg havde en Søster paa 17 Aar; hun havde altid været svag. Da hun var 16 Aar, blev hun forlovet med en ung Mand. Han svigtede hende, og hendes i Forvejen svage Helbred blev nedbrudt. Hun blev bitter, tungsindig og vred paa Gud. Hun kom hjem og ønskede sig altid kun Døden. Det var saa svært for min

stakkels Moder. Min ældste Søster havde taget sig selv af Dage, og jeg véd ikke, om De kan huske, at min yngste Søster var aandssvag. Moder passede hende i 32 Aar, inden hun døde. Naar saa dertil kommer, hvad Moder havde lidt af Fattigdom, Angst og Mishandling af en fortrukken Mand, saa kan De nok forstaa, at hun var medtaget. — En Dag sagde Deres Fader: Lad os prøve at faa din Søster over i Præstegaarden en Tid. Hun vilde ikke afsted, men en Dag hun blev vred, gik hun alligevel og blev saa kærligt modtaget af Deres kære Forældre, uden at det dog rørte hende. Hun var som Sten, og da Deres Fader bad hende komme med til Morgenandagten, sagde hun: Nej, hvis der er en Gud til, har han aldrig gjort mig andet end ondt. Deres Forældre trængte da ikke mere ind paa hende, men viste hende paa alle Maader, at de holdt af hende; og hun sagde siden: Ja, Præsten er skøn, men Fruen er det ikke mindre. Efter 3 Maaneders Forløb skrev hun til mig: Jeg er meget syg, og jeg kan ikke modstaa al den Kærlighed, som jeg er omgivet af; Gud banker paa min Hjertedør, og jeg kan ikke mere holde ham ude. Saa kom hun hjem og laa i 3 Maaneder, til hun døde saa saligt. Naar jeg kom hjem, kunde jeg ikke se det stakkels Legeme uden at græde, men hun sagde altid: Hvad græder du for? Kan du naa at komme, hvor jeg kommer, saa er du lykkelig. — Det var Vinter, haard Vinter med Sne og Kulde, og Vejene var næsten ufremkommelige, men Deres Fader kom endda saa ofte, det var muligt; hvor var de glade begge to! Den sidste Gang, Deres Fader besøgte hende, kyssede han den døende Pige paa Panden, og under Taarer satte de hinanden Stævne i Guds Rige.

Naar jeg endnu tænker paa hende, før hun kom i Præstegaarden, og som hun var, da hun kom tilbage, synes jeg, naar jeg fratager min egen Omvendelse, at jeg kun een Gang til i mit Liv har set saa stort et Under, og det var ved min gamle Husbonds Dødsleje, som jeg nu vil fortælle Dem om. — Der var paa

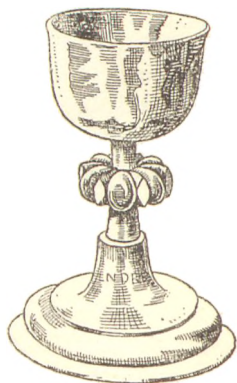
den Tid i Sognet megen Modstand mod Guds Rige, og det gik jo tit ud over Præsten. Jeg vidste nok af, hvad jeg af og til hørte, at min Husbond, som ellers var en dygtig og respektabel Mand, ikke kunde lide Præsten; men en Aften, han skulde holde Bibellæsning i Forsamlingshuset, dristede jeg mig alligevel til at spørge min Madmoder, om jeg maatte gaa derhen; hvortil hun svarede, at det maatte jeg spørge Manden om. Kort efter kom han ind i Stuen, hvor jeg vaskede Gulv og sagde: Saa du vil til Helligmøde i Aften. Jeg svarede, at det vilde jeg gerne, hvis jeg maatte. Han stod og saa lidt paa mig, og jeg kunde nok se, at det trak slemt op. Omsider sagde han: Ja, jeg vil ikke forbyde dig at gaa, men først skal du høre min Mening om den Præst. Jeg har selv været med til at virke for at faa ham hertil, men han har været mig en stor Skuffelse. Hans Heftighed havde nu naaet Ko-gepunktet, han slog i Bordet og kaldte Deres Fader det elendigste Kryb paa Jorden. Han trak derefter de troende frem, som fandtes i Sognet, viste mig deres Synder og spurgte mig, om jeg hellere vilde slutte mig til dem end til de andre pæne Mennesker i Sognet. Tilsidst sluttede han, som han var begyndt: men jeg vil ikke forbyde dig at gaa. Saa gik han, og jeg gik grædende til Møde.

Kort Tid efter blev min Husbond syg. De var nogle Mænd, som kom sammen for at spille L'hombre, og en Aften, de var hos os for at spille, tabte min Husbond hele Tiden. Tilsidst smed han Kortene hen ad Bordet og skældte sig selv ud for en Stakkel, som ikke engang kunde passe sine Kort, skønt han ikke havde andet at bestille. Den egentlige Aarsag var nok, at han var syg; han gik i Seng og rejste sig aldrig mere. Hans Mave var daarlig, det viste sig at være Kræft. Han blev meget daarlig, men laa og skældte ud over Doktoren, som ikke havde andet at give ham end Opium. Det var en ringe Mus, som kun havde eet Hul at krybe i, og det var en daarlig Doktor, som kun havde eet Raad at gribe til. Dér laa han saa med Is i Munden og talte

Timerne, som sneglede sig af Sted. Verdens Trøst ænsede han ikke, og Herrens Trøst kendte han ikke. Men han var bange for at dø og var meget pirrelig. Saa en Morgen sagde hans Kone til mig, at Manden vilde tale med mig; og da jeg kom derind, kunde jeg se en stor Forandring paa ham. Han sagde venligt: Sæt dig, min Pige, saa skal jeg fortælle dig noget. Da jeg i Nat ikke kunde sove, men laa og tænkte, stod pludselig et Syn for mig. Jeg saa Genezareth Sø, og bag Søen var en dejlig grøn Skov. Dér stod en og vinkede til mig, og jeg vidste, at det var Jesus. Han vedblev at vinke, indtil det altsammen forsvandt mere og mere, og tilsidst tabte det sig i det fjerne. — Fra den Dag var min Husbond som forvandlet. Nu sendte han Bud efter Deres Fader og vilde ingen tale med, før han kom, for at han kunde have Kræfter til at tale med Præsten. Jeg tror nok, at Deres Fader mod Sædvane tog lidt haardt paa ham; han kunde maaske til at begynde med knap tro, at hans Bekendelse var ægte; men Manden tog det ydmygt, anklagede sig selv for den ringeste af alle, græd og bad Gud om Naade og Barmhertighed. Ogsaa Deres Fader bad han med mange Taarer tilgive ham al den Smerte, han havde forvoldet ham. — Med hvilken Glæde kørte ikke Pastor Jessen den Dag ud af vor Gaard; hans Ansigt ligefrem straaledede, da han til mig sagde sit: Farvel, min Pige. Fra den Tid kunde min Husbond ligge en hel Dag uden at ville tale med nogen, naar han ventede sin kære Præst. Han vilde samle Kræfter til at tale med ham, sagde han. Og hans stakkels forpinte Ansigt smilede af Glæde, naar vi meldte Deres Fader, som saa satte sig hos ham, tog hans Haand og fortalte ham om Guds Kærlighed og Himlens Salighed. Naar de gamle Venner kom for at se til ham, vidnede han varmt for dem. Da det nye tog ham, tog det ham helt, som det gamle før havde haft ham helt. — Han kom til at lide usigelig meget tilsidst, Kræften slog ud i et forfærdeligt Saar, og de sidste 8 Dage var der Hul paa hans Tarme. Han

skreg, saa vi kunde høre ham langt udenfor Gaarden, og vi hørte ogsaa hans Selvanklager: Jeg har været den værste af alle, kære Gud, men giv mig for din Barmhertigheds Skyld Kræfter til at holde det ud. Selv i Dødsstunden hørte vi hans Skrig og Klage, men jeg vidste, at Gud bar hans forløste Sjæl derhen, hvor al Klage forstummer, og Herren aftørrer alle Taarer.

Jeg var engang i stor Anfægtelse for min gamle Fader. Han havde holdt op at drikke og var, saavidt vi kunde forstaa, blevet omvendt. Men efter nogle Aars Forløb tog den gamle Last Tag i ham igen, og en navnløs Angst for hans Sjæls Frelse bemægtigede sig mig. Jeg søgte da Hjælp hos Deres Fader og betroede ham min Angst og Sorg. Han sad og drog frem for mig, hvor meget mere Gud forlanger af os, som ikke har været saa langt nede, og sluttede med at sige: hvilket Under, om saadanne 3 store Syndere, som din Fader, du og jeg engang maa glæde os i Guds Himmel. Kan De forstaa lidt af, hvad jeg følte: min stakkels Fader og jeg — hvor følte jeg mig ringe — og saa Deres hellige, skønne Fader; han stillede os alle lige under Guds forbarmende Naade. Ja, velsignet være hans Minde!“

HJEMLIV

For alle Israels Børn var der lyst i deres Boliger.

2. MOSEB. 10.₂₃.

Vi var 5 Dreng, som voksede op i Grønbæk Præstegaard; de 2 ældste var født paa Mors, Resten i Grønbæk. Allerede Nr. 3 skulde have været en Pige; Fader og Moder, ikke mindst Fader, ønskede meget at faa en Datter. Ikke desto mindre blev Drengene ved at melde sig; da den 4de kom, græd Farmoder over det i flere Dage. Naar der var Tale om Dreng, kunde Fader sige i Spøg: det Skidt har jeg nok af. Men endelig 6 Aar efter den 5te Dreng kom Pigen, ganske vist fulgt af en lille Tvillingbroder; den traditionelle Dreng maatte altsaa ikke mangle. Men Glæden var stor baade hos Forældre og Brødre. Naar Fremmede undertiden bemærkede, at de 2 smaa Tvillinger saa søde ud, som de laa dér i deres Vugge, kunde Fader sige, at det var dog endnu sødere, hvis der havde været 3.

Mærkeligt nok erobrede den lille Broder sig næsten den største Plads i Hjerterne. Han var af et Spædbarn at være afgjort køn, med regelmæssige, fine Træk, og dertil var han saa god og taalmodig, græd næsten aldrig. Men allerede 3 Fjerdingaar gammel blev lille Holger taget hjem til Gud. Der kom en Lunge-

betændelse, og da Fader var paa Rejse, blev der sendt ham Bud om at vende hjem. Ingen havde dog Følelsen af, at der var nogen øjeblikkelig Fare. Moder tog selv med Vognen til Stationen for at tage imod Fader, tilmed da der var god og kyndig Pleje i Hjemmet. Men inden Vognen kom tilbage, havde vi Drengene staaet om Vuggen og set den kære lille Broder dø. — Jeg glemmer aldrig, da Fader og Moder var kommet hjem, og de efter at have faaet Budskabet alene var gaaet ind i Havestuen, hvor Holger laa i sin Vugge. Da hørte vi gennem den lukkede Dør Faders hjerteskerende Graad: Faders lille kære Dreng

Sorgen var overvældende for Faders bløde Hjerter. Alligevel formaaede han en halv Time efter at tale kærlige og gode Ord til Husets Piger, som ogsaa var utrøstelige over den lille Drengs Død. — Fader og Moder kunde jo sørge med Haab, men alligevel laa Savnet længe tungt paa dem. Da Fader mange Aar efter havde faaet sit første alvorlige Hjerteranfald og troede, at han skulde dø, sagde han til en af os Brødre: Jeg længes efter at komme hjem i Guds Himmel og se Gud Fader, Gud Søn og Gud Helligaand, og jeg glæder mig til at mødes med mine kære Forældre og se lille Holger. — Og den lille Søster, som jo ingen Erindring kunde have om den hjemgangne Broder, var under hele sin Opvækst meget beskæftiget med Tanken om ham. En Morgen sagde hun: Du kan tro, Holger og jeg vi skal nok klare os oppe i Himlen, for vi leger med Stjernerne.

Vi blev paa mange Maader holdt strengt, da vi var smaa. En Tid maatte vi saaledes ikke færdes udenfor Haven og Gaarden, end ikke paa Landevejen maatte vi komme. Maaske var der Drengene i Byen, hvis Selskab Fader ikke fandt betryggende. Den mindste Overtrædelse af dette som af andre Forbud blev straffet strengt, aldrig med Ørefigen, men med Smæk paa den dertil indrettede Legemsdel. Det foregik i Havestuen og med ikke ringe Højtidelighed. Nedknapningen maatte man selv foretage

med rystende Haand. Moder indlod sig kun nødtigt og sjældent paa at slaa, men overlod Fader den straffende Retfærdighed. Dog vidste vi, at der var ingen Lempelse at hente hos Moder, hun bad os ikke fri for Straf, vi forstod snart, at Forældrene var solidariske, Enigheden var uden Sprækker.

Vi blev paa ingen Maade Pragteksemplarer; vi trængte stadig til megen Rettelse og bedrev adskilligt, som hellere skulde været ugjort. Der kunde med Grund klages paa Fliden i Skolen; grimme Ord, som vi tilfældig hørte, lærtes altfor villigt og huskedes for godt, og indbyrdes Skænderi og Slagsmaal var et dagligdags Fænomen. Det sidste blandede Fader sig som Regel ikke i og søgte ikke at stille Trætten; kun hvis Spektaklet blev for nærgaaende, viste han sig paa Valpladsen, og hans Ord: Det er godt, I prygler hinanden, saa er jeg fri, havde da en betydelig afsvalende Virkning paa de hede Gemytter. — Men med alle Skavanker var det tidlig gaaet os i Blodet, at Faders og Moders Vilje skulde lydes; det var en næsten utænkelig Ting, at man kunde gøre eller sige deres Ord imod. „Fader og Moder vil ikke have en ulydig Dreng“; det Ord var gaaet ind i os.

Siden den Tid har jeg haft en stærk Tro paa Ave, naar den kommer i Tide. Flere af os har ikke faaet legemlig Tugt siden 5-Aars Alderen. Ja, egentlig var det Faders Princip, at Børn skal have de fornødne Smæk inden det fyldte andet Aar. Jeg kunde da ogsaa paa Faders og Moders Sølvbryllupsdag paa hele Flokkens Vegne blandt meget andet sige dem Tak for Pryglene, som var faldet og faldet i Tide og ikke havde efterladt den ringeste Bitterhed. Det er nemlig Hemmeligheden ved den Tugt, som kommer i Tide: Den gør ikke bitter, den bøjer Viljen og giver derfor et eget Velbefindende; man føler, at Tingene nu er paa rette Plads.

Da vi blev større, blev Kravet til Lydigheden ikke sat ned, men Tøjrslaget blev, som man siger paa Jydsk, gjort noget læn-

gere, og vi fik megen Frihed til at tumle os paa egen Haand og selv gøre vore Erfaringer. Fader, som var en god Kusk med et klart og kritisk Blik for, hvordan den Kunst skulde øves, lærte selv dem af os, som havde Lyst dertil, at køre et Par Heste, og jeg var kun 11 Aar, da jeg besørgede en stor Del af vor Stationskørsel og kørte alene til Silkeborg for at hente fremmede.

Vi badede af Hjertens Lyst i Allingsø baade med og uden Faders Ledsagelse. Men da engang 2 af os havde svømmet over til den modsatte Søbred og tilbage igen, blev det forbudt at svømme længere end til Midten af Søen. — Vi havde Baad, som kunde føre Sejl. Fader var nemlig fra sine unge Dage i Randers og Horsens meget interesseret i Sejlsport. Da vi under hans Ledelse havde faaet nogen Øvelse i at manøvrere en Baad, fik vi ogsaa Lov til paa egen Haand at bruge baade Aarer og Sejl. Naar vi drog af Gaarde, sagde Fader undertiden til os: Hvis I drukner, faar I Prygl. Den Udsigt var saa truende, at vi vogtede os vel for at komme noget til. Forældrene var ikke ængstelige for os, naar vi var ude; og i al Fald, hvis det kom over dem, kunde de lægge det paa Herren, thi, som Fader sagde: Gud skal ogsaa have Lov at være Barnepige.

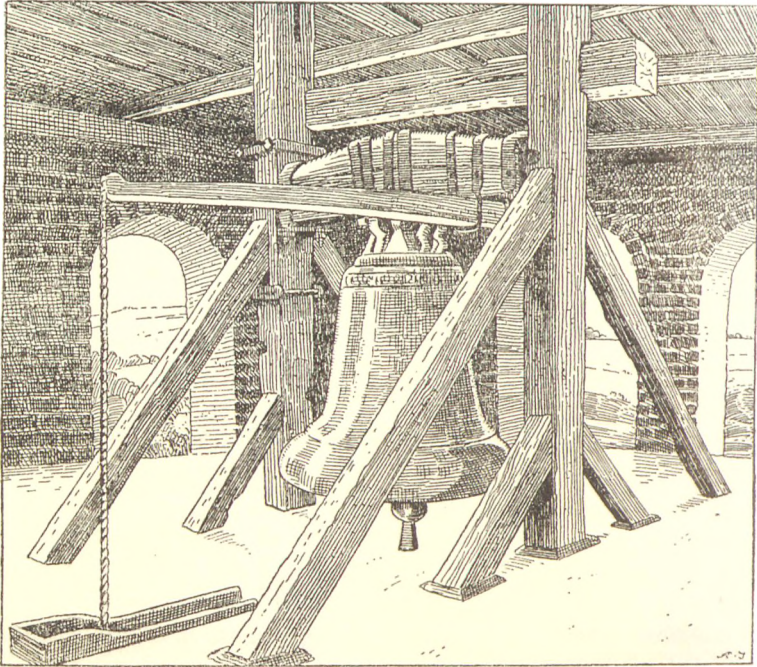
Kirketaarnet var paa en Maade Centrum i vor Barndoms Land, det ligesom markerede, at her var vor Tilværelses Rod og Kilde. Naar vi havde været borte fra Hjemmet, f. Eks. paa Besøg hos Bedsteforældrene i Skive og trods Betagelsen af alle Købstadens Vidundere lidt hemmelig af Hjemvé, saa virkede det dejlig husvalende paa Sindet, naar man paa Hjemvejen kom saa nær, at det høje, hvidkalkede Kirketaarn med de takkede Gavle kunde ses igen. Roligt og stærkt virkede det, ragende op over de omgivende Bakker og Landsbyens Trær. Det fortalte, at herhenne ved Taarnets Fod laa Hjemmet, her kunde vi genfinde det, der var ingen Forandring sket. Taarnet var uafhængigt af Ti-

den; i Virkeligheden staar det jo som et af Evighedens Symboler midt i den ilende Tid.

Ogsaa paa anden Maade virkede Kirketaarnet paa vore Dren- gesind. Det hævdede sig fornemt over Landsbyens lave Tage, det stod for os som noget af en Højderekord. „Ligesaa højt som Kirketaarnet“, det var tilvisse meget højt, og den, der med sin Flitsbue kunde sende en Pil over Taarnets øverste Tinde, følte sig ikke lidet stolt baade af sin Færdighed i Kunsten og af sin gode Bue. Med Gysen tænkte man paa, at man engang havde set Snedkeren sidde overskrævs paa Taarntaget, da nogle Skifer- plader skulde fornyes; og med hemmelig Beundring saa vi Murmesteren fra Ans, Jens Andersen gaa op og ned ad Taar- siderne i et Hejseapparat, hver Gang Taarnet skulde kalkes. Endnu i Sommer har han forrettet dette Arbejde trods sin høje Alder: mellem 70 og 80. Der siges ogsaa almindeligt, at ingen andre Haandværkere i Sognet ynder den Færd, saa hans Efter- mand findes maaske ikke saa let, naar han engang trænger til Afløsning.

Jævnlig fulgte vi med vor gode Ven, Snedkeren op paa Taarn- loftet for at ringe Solen ned, og efterhaanden dristede vi os ogsaa op til selve Klokken. Vejen opad var ikke uden en vis Pirring, naar man fra Stigen med den store Afstand mellem Trinene kom til at se mod Gulvet dybt nede, og man aandede lettet, naar man kom helt op og følte det faste Cementgulv under Fødderne. Dér hang den næsten mandshøje Malmklokke i sit Stativ af svære Egebjælker, dér aabnede de 8 store Glamhuller en herlig Udsigt viden om over Marker og Skove, mens de skri- gende Alliker kredsede om Taarnet udenfor. Jeg kan aldrig siden høre Skriget af den sorteblaa Fugl med det graa Hoved, uden at det minder mig om Grønbæk Kirketaarn.

Siden, naar vi som større Drengene kom hjem i Ferierne, holdt vi undertiden smaa improviserede Koncerter oppe i Taarnet.

„Der er et yndigt Land“, „Jylland mellem tvende Have“, „Kristi Stridsmænd“, „Værn din Tro“ og mange andre Sange kunde en stille Sommeraften, baaret af unge kraftige Stemmer lyde fra Glamhullerne vidt ud over By og Land. Det kunde hælde, at vi saa en Vandrer langt ude paa en af Vejene pludselig vende sig om og stirre forundret til alle Sider. Det var ham ufatteligt, hvorfra Sangen, der tonede ned til ham gennem Luften, hvorfra den kunde stamme. Troede han, det var usynlige Hærskarere? Desværre, det var ikke Engle, der sang! — Engang var vi kommet i Besiddelse af en lille beskeden Grammofon. Den blev ogsaa slæbt med i Taarnet, hvorfra den gav Koncert og forlystede den hele By.

I 1891 overtog Fader selv Præstegaardens Avling. Den bestod af 150 Tdr. let og sandet Jord. Den fjerneste og daarligste Del blev imidlertid solgt til Allingskovgaard til Beplantning; 12 Tdr. Hedebakker og Skrænter mod Allingsø lod Fader selv tilplante. Tilbage var ca. 60 Tdr. Agermark, Kær og Eng, som blev drevet under Præstegaarden.

Fader havde ingen Penge til at besætte en Gaard med Kreaturer og Redskaber, saa det gjaldt om at gøre Begyndelsen saa billig som mulig. Sidenhen talte han med berettiget Stolthed om, at han kun satte sig i 1500 Kr.s Gæld for at overtage Avlsvæsenet. Vogne og 2 Heste havde han forud. Dertil blev købt en Hest og 3 Køer, og Landbruget var i Gang. Føl og Kalve blev lagt til, saa det varede ikke mange Aar, før Gaarden stod med fuld Besætning. Naturligvis kunde Avlsbruget paa den Maade ikke give videre Indtægt de første Aar, men Fader undgik at faa lagt en tyngende Gæld paa sig, en Byrde, der hviler tungt paa mange Præstehjem, og som det siden er meget besværligt at komme af med igen.

Efterhaanden forbedrede Fader Landbruget betydeligt. Kærjorden blev opdyrket, Engen reguleret og Marken merglet og hegnet af Læbælter. Ogsaa Haven nød godt af hans Interesse; en ny Frugthave blev lagt til mod Syd og hele Haven skærmet af et Læbælte mod Vest. — Fader var en af Sognets Fremskridtsmænd; han var blandt de første paa Egnen, som i større Stil slog ind paa Dyrkning af Rodfrugter, Præstegaardens Høstmaskine var den første, der kom til Byen, og Lucernemarken var ligeledes en af Egnens Begyndere.

Fader havde selv Ledelsen af Landbruget, satte hver Dag Folkene i Arbejde, traf alle Dispositioner, overvaagede den ugentlige Prøvemalkning og bestemte, hvor mange Pund Kraftfoder, hver Ko maatte faa. Med sin praktiske Sans faldt det ham let at sætte sig ind i Forholdene, og egentlig tog det ham ikke megen Tid.

For os Børn var det en stor Lykke at vokse op i Pagt med selve den moderlige Jord. Vor Fritid blev udfyldt paa en god Maade, og vi lærte tidlig at gøre lidt Nytte og at forstaa deres Kaar, som lever af det legemlige Arbejde. Vi var Vogterdrenge selvskrevne Hjælpere, om Vinteren assisterede vi ved Tærskemaskinen i Laden, og om Sommeren hjemkørte vi en stor Del af Præstegaardens 80,000 Tørv, der blev skaaret i Embedets egen Mose $\frac{1}{2}$ Mil borte. En særlig Tiltrækning havde Arbejdet i Roemarken, fordi det var lønnet. Det gav nogle faa Øre pr. Række; nogen stor Dagløn kunde ikke indtjenes, men Pengene til mangan god Sommerferierejse har vi dog samlet os paa den solhede Roemark.

Med alle Forbedringer var og blev Grønbæk Præstegaard dog en daarlig Avlsgaard, den sandede og bakkede Jord ydede sjælden nogen stor Høst. Om Foraaret kunde det se lovende ud, men naar Sommertørken kom, blev Græsmarkerne gule, og Foraaarskorntet stansede i Væksten. De sikreste Afgrøder var Rug og Rodfrugter.

Alligevel var Avlsbruget en stor økonomisk Hjælp. Da Tiden kom, at Drengene skulde ud fra Hjemmet for at lære noget, og Fader en Aarrække maatte betale for 5 Drengene paa een Gang, hvoraf de 3 ved Studeringerne, siger det sig selv, at dette kunde et kun middelgodt Embede ikke have baaret, hvis det ikke havde Landbruget i Ryggen. Og dog kunde Fader, da han i 1907 rejste fra Grønbæk og solgte Avl og Besætning, betale al Gæld og endda have 2000 Kr. tilovers. Som han sagde med en hidtil ukendt Følelse: Jeg er ikke fri for at have lidt i Sparekassen. Gaarden viste sig under det altsammen at være en god Hjælp, ikke mindst tilsidst, da Værdierne kunde realiseres.

Naar Facit blev saa godt, maa det tilføjes, at det var Resultatet af et omfattende og slidsomt Arbejde, navnlig fra

vor Moders Side. — Et stort Hus med Folkehusholdning og mange Børn — et Aar var vi saaledes ialt 18 daglige Mennesker — bliver ikke ledet paa rette Maade, uden at der gaar Slid paa Husmoderen. Om Sommeren, naar Huset var fuldt af Gæster, maatte Pigerne i Marken en stor Del af Tiden, og Moder havde da kun liden Assistance til alt det indvendige. — Gennem adskillige Aar, indtil Drengene økonomisk kunde klare sig selv, besørgede Moder al fransk Vask og Strygning for sine 6 Mandfolk. Et Besøg hos Moder paa en af hendes Strygedage var som at se ind i et større Fransk-Vaskeri. — Og naar vor Moder stod i sit Køkken, saa vidste hun, at det, som giver Maden den Prik over I-et, der gør, at man kalder den velmagende, kan opnaas ved Omhu og fremfor alt ved meget Arbejde, selv om man ikke har Raad til at tage rundhaandet til de gode, dyre Varer.

Jeg rører her ved en anden Ting i vort Hjems Ledelse, nemlig den daglige Økonomi. Naturligvis var Levemaaden nøjsom. Om Morgenen fik vi Øllebrød, i adskillige Aar uden Sukker; om Aftenen sad Drengene ved den nederste Bordende, hver med sit Voksdug og Mælkekrus, og saa stod den paa stuede Kartofler, eller Mælkegrød eller tykke Rugbrødsskiver med Margarine og sparsomt Paalæg.

Engang da vi som Studenter var hjemme i en Ferie, ankede Moder over, at vi skar for flot af Osten. En af os bemærkede spøgende, at hvis han skulde spise Ost, som Moder gjorde det, saa foretrak han at spise Brødet bart. Med en let Overdrivelse skildrede han Moders Maade saaledes: En lille Stump Ost bliver lagt paa Brødet og derefter hele Tiden skubbet frem med Tænderne, indtil den endelig glider ned med den sidste Bid Brød. Til hvilken Skildring Fader stilfærdigt bemærkede: Ja, den Slags Økonomi har nu ogsaa sin Tilfredsstillelse.

I de Aar, da alle Drengene var ude fra Hjemmet, kom der en Tid, da Økonomien fik en haard Prøve at bestaa. — Hvor husker

jeg, naar vi var hjemme en Søndag eller paa Feric, at det sidste bestod i, at vi en for en kom op til Fader i hans Stue. Vi maatte da gøre Regnskab for Pengene, vi havde givet ud siden sidst, og give Besked paa, hvad vi i den kommende Tid skulde bruge Penge til. Det blev saa undersøgt, om Støvlerne kunde bære endnu et Par Saaler, og om Bukserne paa hæderlig Vis kunde bødes med en Lap. Fader knyede ikke for de nødvendige Udgifter, vi fik Pengene uden Beklagelser, heller ikke den bevilgede Lommeskilling eller Penge til Musikundervisning blev der knebet paa. Men jeg erindrer, at Fader, naar den sidste havde faaet sin Udbetaling, gerne førte sine nærsynede Øjne tæt til Pengekassen for at se, hvad der var til Rest; hvorefter han rystede stiltfærdigt paa Hovedet; og ikke uden Grund, thi Pengeskrinet var da som Regel ganske blottet for Penges Værdi.

Det var ikke Smaating, saadan en Drengeflok kunde slide af Tøj, Træsko og Støvler. Om en af Brødrene gik der Frasagn, at han i 7—8 Aars Alderen havde slidt 12 Par Bukser i eet Aar. Heroverfor paastod han rigtignok, at kun de færreste var nye, da han fik dem. Nogle af dem havde i en længere Aarrække tjent Bedstefader i Skive, var derfra gaaet videre til Fader for endelig i omsyet Stand til Drengen at gaa en hurtig Undergang i Møde. Og den Paastand var vistnok ikke til at gendrive. Forøvrigt lod Moder af Ulden fra Gaardens egne Faar fremstille Tøj til Drengene. Det havde maaske ikke noget særlig blødt og fint Fald, men det var stærkt og godt at slide paa.

Naar ovenfor er nævnt, at den økonomiske Balance trods store Udgifter kunde holdes ved Arbejde og Økonomi, saa maa endnu tilføjes, at Venners Godhed lagde sit store Plus dertil. Der var ikke længe mellem Vennegaverne. Der kom Penge til en Norgesrejse, saa var der en Buffet til Moder, saa et nyt Bordtæppe, o. s. v., og saaledes søgte Venners kærlige Opfindsomhed sig bestandig Vej til Præstegaarden i store og smaa Floder. — Et

Aar havde Avlen været saa ringe, at det hen paa Vinteren saa ud til, at Fader ikke kunde fodre igennem. Men næppe var det rygtedes i Sognet, før det ene store Halmlæs efter det andet i de følgende Dage svingede ind i Gaarden. Ogsaa fra Nabosognene kom de kørende med Foder. En anden Vinter hændte der noget lignende for Tørvenes Vedkommende. — Engang var Faders Præstekjole ved at blive slidt, og Pengene til at købe en ny for var ikke til Stede. Moder begyndte da uden Faders Vidende at spare lidt fra sine Husholdningsmidler, og det indvundne blev hver Maaned sat i Sparekassen, som bestyredes af Sogneraadformanden, Søren Sørensen. Efterhaanden skulde der saa blive Penge til en ny Præstekjole. Men den ene Hemmelighed avler den anden, thi Søren Sørensen, der vidste Besked om Formaålet, indføjede nu, hver Gang Moder satte Penge ind, uden hendes Vidende et lige saa stort Beløb paa Sparebogen, eller han fik en anden af vore Venner til at lægge et Bidrag til. Da han skønnede, den fornødne Sum var naaet, gik han til Moder med Bogen. Hun blev meget overrasket ved at se Beløbets Størrelse og erklærede bestemt, at der maatte foreligge en Fejltagelse, saa mange Penge havde hun ikke indsat. Søren Sørensen maatte nu rykke ud med Forklaringen, saa Moder kunde tage mod Bogen med Tak for gode Venners Haandsrækning.

En Sommer havde vi Besøg af 3 ældre, velhavende Damer, Ungdomsbekendte af Fader. Jeg husker tydeligt den glade, næsten maalløse Undren, hvormed Forældrene viste mig 2 Femhundrede-Kronesedler, som de kærlige, gamle Damer havde efterladt ved deres Afrejse som et Bidrag til Drengenes Uddannelse. Den Sommer havde det netop knebet særlig haardt med Pengene, hvad de gamle Damer naturligvis ingen Anelse havde om.

Jeg maa som sidste og vigtigste Aarsag til den økonomiske Balance nævne det, vi kalder Guds Velsignelse. Jeg véd heller ikke at have truffet nogen, der i den Grad regnede med

denne usynlige Faktor og skønnede derpaa, som Fader gjorde det. Hvor er Herrens Velsignelse over en Gerning eller et Hjem en rig og forunderlig Ting! Naar Budgettet lægges ved Aarets Begyndelse og trods den strammeste Økonomi fremlægges med et betydeligt Underskud, men Regnskabet ved Aarets Slutning alligevel udviser Balance, hvad er det andet end Herrens Velsignelse? Kan nogen finde et bedre Navn dertil? Og mon det ikke er aandelig sundt i en saadan Stund at glemme eget Slid, Økonomi og Dygtighed for ydmygt undrende at sige den Fader Tak, fra hvem alle gode Gaver kommer?

Den væsentligste Omgang for os Børn var Tjenestefolkene, der som Regel var flinke og gode og sluttede sig nær til Hjemmet. Jeg nævner først vor gamle Barnepige, Grethe med den daarlige Ryg. Hun var fulgt med fra Mors og blev i Grønbæk Præstegaard til sin Død, $\frac{1}{2}$ Aar efter, at Tvillingerne var kommet til Verden. Hun var god mod os Børn, hvis Ve og Vel opfyldte hende ganske; maaske havde hun nogen Tilbøjelighed til at forkæle os, navnlig de yngste. — Jeg nævner videre den stilsfærdige Margrethe, hendes livlige Søster Karoline og den frejdige, arbejdsglade Ane. Baade Margrethe og Ane blev i Pladsen i 5 Aar. Ane fik, da hun blev gift, sit eget Hjem lidt udenfor Grønbæk By, hvor vi Børn siden har færdedes frit ud og ind og tilbragt mangen hyggelig Time. — Margrethes og Karolines Moder, Marie Stoffer — en Forkortelse for Kristoffersen — boede som Enke i mange Aar i Forpagterboligen. Hun passede Præstegaardens Have og var altid til Raadighed, naar der trængtes til en Haandsrækning enten ude eller inde. For os Børn var hun en tro Veninde, og ofte tyede vi over i hendes stille Stue for at sidde i Ro med Blyant og Farvelade, naar vi fandt, at det øvrige Selskab i Spisestuen eller Folkestuen ikke ydede tilstrækkelig Stilhed og Andagt for en saa kunstnerisk Sysselsættelse.

Videre var der „gamle Niels“, som vi kaldte ham, en lidt

ældre Karl fra Himmerland, noget af en Original, men alvorlig i sin Kristentro. Da jeg var 9 Aar, overlod han mig Asschenfeldt-Hansens Kirkehistorie som Morskabslæsning; jeg skylder Sandheden at tilstaa, at den ikke gled saa let som Ingemanns Romaner eller Coopers Indianerfortællinger.

Men især mindes vi Anton, som i ung Alder blev Forkarl og blev i Pladsen gennem 8 Aar, kun afbrudt af et Højskole-Ophold i Haslev. Han var en dygtig Karl, havde blandt andet et sjældent Greb paa at passe Heste. Men hvad vi Drengene dengang satte større Pris paa, var hans fornøjelige Væsen og gode, jydsk-Lune. En Karl kunde ellers nok blive lidt fortrædelig ved at være omgivet af 5 Drengene, som gjorde adskillig Forstyrrelse, benyttede Sagerne uden altid at lægge dem paa Plads igen, og hvis Medhjælp ofte var til mere Ulejlighed end Nytte. Men Anton befandt sig vel, hvor der var Liv og Humør, og naar Drengene i de senere Aar i Ferierne vendte hjem fra Viborg Skole, var vi ikke mindst velkomne hos Anton, der glædede sig til de muntre Dage, som Drengenes Hjemkomst betød baade ude og inde.

Naar vi kom hjem fra Viborg, tog vi til Tange Holdeplads, 5 Fjerdingvej fra Grønbæk. Det første Stykke Vej gik vi til Fods, men vi vidste, at Anton vilde komme os i Møde med Vognen. Nu glædede Anton sig nok til at faa Drengene hjem, men paa den anden Side maatte „de røde“ jo heller ikke overanstreges. Og naar vi da var kommet et Stykke ud ad Vejen, slæbende paa den tunge Vadsæk, kunde vi som Regel se Anton komme henne ved Tange Fattiggaard, mageligt kørende Fod for Fod. Vor Tilsynkomst i det fjerne tilskyndede ham ikke til hurtigere Kørsel. Først naar han var kommet os et Par hundrede Alen nær, blev Hestene sat i Fart, og han kom da svingende med Pисken, jagende forbi os i fuldt Firspring, saa vi havde Møje med at faa ham standset igen. Enhver kunde se, at han havde skyndt sig af bed-

ste Evne for at komme os i Møde saa hurtigt som muligt. Hvilket ikke friede ham for haarde Trusler for den tidligere langsomme Kørsel, mens vi under Spøg og Latter kom til Sæde i Vognen.

Anton var vor Fortrolige, med hvem vi delte ondt og godt. Da de første Ungdomsaar kom med deres smaa Hjertehe mmeligheder af Glæde og Ve, var han vores allesammens Fortrolige. Naar vi kom hjem, blev Billeder og Dokumenter forevist og læst og gode Raad indhentet. Han var forstaaende overfor ethvert Tilfælde, og hans Diskretion var prøvet og fuldt ud at lide paa.

I en Præstegaard med Avling er der rig Lejlighed til at omgaas Dyr, og vi Dreng e lærte ogsaa at holde af Dyr og behandle dem godt. Dog kunde en vis Dreng e-Brutalitet og Ubetænksomhed undertiden gøre sig gældende. Jeg husker et Par Tilfælde.

Vi havde i Gaarden paa samme Tid en graa og en sort Kat. En Sommer forbrød den sorte sig mod en af Samfundets uskrevne Love: Den begyndte at tage Kyllinger, og dermed var dens Dødsdom afsagt med det samme. Det blev overladt til os Dreng e at exekvere Dommen. — Om den sorte Kat nu har anet Uraad, eller om den havde forstukket sig af anden Grund, det vides ikke; nok er det, den var, trods ivrig Søgen ikke til at finde nogetsteds. Men nu havde vi faaet Blod paa Tanden, nu skulde Retten have sin Gang, og da vi ikke kunde fange den skyldige sorte Kat, saa tog vi naturligvis den uskyldige graa. Den skikkelige graa Kat, som aldrig havde lugtet til en Kylling, end sige taget den, blev putt et ned i en Pose, fik en stor Sten ned til sig til Beroligelse, og saa gik det ned mod den lille Ild sø i Præstegaardens Nærhed, hvor den blev kastet ud paa 2 Favne Vand. Men da vi efter fuldendt Daad gik hjem over Bakkerne mod Præstegaarden, blev vi indhent et af den graa Kat — Posen maa ikke have været solid nok — den rystede sig og nøs og skyndte sig hjem det bedste, den kunde. Vi følte, at en anden,

højere Retfærdighed havde grebet ind og stanset vor Uretfærdighed, og den graa Kat fik Lov at leve mangan god Dag derefter.

En Efteraarsdag havde vi, hvad ofte var Tilfældet, tændt Blus „Ild paa“, som det hed, ude i Lyngbakkerne ved Søen. En Frø, som hoppede om i Nærheden, blev af en af Drengene ubarmhjertig sparket ind i Ilden, hvor den spjættede rundt et Par Gange, inden den dejsede om og døde. En af de smaa fortalte dette til Fader, som blev meget vred. Tænk paa Dommedag, Dreng, sagde han; hvad om den Frø engang skal træde frem og anklage jer og sige: Mere Barmhjertighed var der ikke i de Dreng, end at de følte Fornøjelse ved at se mig brænde levende op. — Det faldt os til Hjerter, og den døde Frø laa længe tungt paa vor Samvittighed.

Fader holdt meget af Dyr og var ogsaa en stor Hundeven. Allivel fik vi Dreng aldrig Lov til at eje en Hund. Fader holdt paa, at der ikke i en Præstegaard maatte være noget, som gjorde et ugæstfrit Indtryk, heller ikke en bjæffende eller arrig Hund. Børn, gamle eller fattige, der kom i Præstegaarden for at tale med Præsten, skulde ikke mødes i Gaardsledet af en gønde Hund, saa at de af Frygt for at blive bidt maaske næppe turde vove sig videre.

Fader holdt ligeledes paa, at Dørene ikke maatte være laasede; i de 22 Aar, vi var i Grønbæk Præstegaard, var aldrig nogen Dør laaset hverken Dag eller Nat, og skønt Silkeborg-Chausséen løb lige forbi, blev der i de mange Aar ikke frastjaalet os saa meget som en 5 Øres Værdi. Fader havde den Anskuelse, at en Tyv sjælden gaar ind ad en aaben Dør, men dirke en laaset Dør op eller tage en Rude ud kan jo enhver lidt forfaren Tyveknægt. — Men det var altsaa Hunden, vi ikke maatte have. Engang kom der løbende en herreløs Hund til Gaarden, og da vi Dreng var gode ved den og gav den Mad, befandt den sig vel og slog

sig snart til Ro. Det var en skikkelig Hund, men ualmindelig grim, med lange strittende Haar om Munden. Franko kaldte vi den. Men Glæden fik hurtig Ende. En Morgen var Franko væk, og dens Spor blev aldrig fundet.

Imidlertid paakom der os en ful Mistanke om, hvordan det muligt hang sammen med dens sørgelige Endeligt. Vi gættede, at Fader havde givet Anton en hemmelig Ordre, hvorefter han i Aftenens Mørke skulde have puttet Franko i en Pose og ekspederet ham ud i Ildsø. — Vi prøvede at fritte dem hver for sig for at faa Sammenhængen at vide. Men de holdt godt sammen; de smilede ganske vist hemmelighedsfuldt, naar Sagen kom paa Bane, men den ene røbede ikke den anden, og nogen Tilstaaelse lykkedes det aldrig at aftvinge dem. Skal der fældes Dom i Anledning af den skikkelige Frankos Drab, maa det blive paa Indiciet; andet Materiale foreligger ikke i Sagen.

Nede i Grønnebæk By gik vi frit ud og ind i Gaarde og Huse. Det Sted, vi kom hyppigst, var hos Kirsten Poulsen, en Gaardmandsenke, som ved sin Mands Død sad med en lille forgældet Gaard og en uforsørget Børneflok. Hun blev imidlertid omvendt til Gud og tog nu i Tillid til sin himmelske Fader fat paa Arbejdet, der laa for. I sin Kamp for den hjemlige Arne var hun understøttet af et sejgt Mod og et ualmindeligt Humør, som altid lod hende se den lyse Side af Sagen. Ofte søgte hun Raad hos sin Præst, og jeg husker adskillige Søndag Aftner, naar hun kom paa et lille Besøg, hvordan baade Børnenes og Avlsbrugets Forhold blev drøftet og gennemgaaet. Kirsten klarede ogsaa Stillingen, fik Børnene godt fra Haanden og betalte enhver sit. Hun bor nu i Hospitalet som en fornøjet gammel Kone, taknemlig mod Gud og Mennesker.

Der var i Byen, foruden mange rare Mennesker ogsaa enkelte, hvis Tilstedeværelse ikke netop var et Plus. — Jeg husker fra mine første Drengear et Par gamle Folk. Manden stammede

fra Alheden, var af saakaldt „kartoffeltysk“ Oprindelse. Konen kunde gaa nede i Byen, bande og skælde ud, men saa hun Fader komme ad Vejen, begyndte hun at synge „Klokken slaar“. Naar hun gjorde Besøg i Præstegaarden, græd hun uden Ophør; Lommetørklædet, som hun kom med pænt sammenfoldet i Haanden, var altid pjaskvaadt, naar hun gik. — Om hendes Mand fortaltes en pudsigt Historie, fra den Tid Langaa-Viborg Banen lige var aabnet. Han skulde første Gang med Toget, gik til Rødkærsbro og kom vistnok et Par Timer for tidligt. Da Toget endelig var kommet, og han med sin Billet i Lommen var i Begreb med at stige ind, kom han i Tanker om, at hans Skraatobak var sluppet op. Naturligvis turde han ikke vove sig ombord i noget saa nyt og ukendt som et Jernbanetog uden en Skraa i Munden. Han gik derfor hen til en Købmand i Byen for at skaffe sig det manglende. I Butikken spurgte man ham, om han ikke skulde med Toget. Jo, det var Mening. Ja, saa skulde han skynde sig, det gik straks. Men da klappede han paa Lommen, hvor Billetten laa, og sagde med megen Selvfølelse: Jeg har det, som nok skal faa dem til at bie. Da han naaede hen paa Perronen, var Toget lige gaaet. Hans Begreber om Jernbaneforhold var næppe helt klare, thi naar han siden berettede sin mærkelige Oplevelse, sluttede han gerne med at sige med sin lidt fremmede Udtale: Og da jeg saa kom derhen igen, saa kørte sandelig Stationen!

Julen har en fremskudt Plads i vore Barneminder. Naturligvis kan der holdes en glædelig Jul allevegne; Hjerternes Tilstand er her mere afgørende end Stedet, hvor den holdes. Men vi, som har haft hjemme paa Landet, vil nok mene, at Landet yder de bedste Betingelser for at fejre en rigtig Jul. En Præstegaard paa Landet, kan man forlange en bedre Ramme om en dansk Jul!

Noget af det dejlige ved Julen var de langvarige Forberedel-

ser. For vort Vedkommende begyndte de, naar Bladene faldt, og Aftnerne blev lange og mørke. Fliden i Skolen blev sat nogle Streger op for at faa de ugentlige Karakterpenge til at skæppe bedre i Sparebøsssen, og hemmelige Planer og Drøftelser om Køb af Julegaver begyndte at tage Fart, ligesom Husfliden med Snitsav og andet Værktøj med megen Energi blev drevet om Spisestuebordet om Aftenen.

Fuld Alvor kom der i Tingene, naar hele Familien en Dag i Ugen før Jul, pakket sammen i den lukkede Vogn rullede til Silkeborg for at gøre Jule-Indkøb. Vi kørte allerede om Formiddagen, man havde altsaa fri for Skolen den ganske Dag, det hele tegnede sig saa glædeligt, som overhovedet muligt. Naar vi kørte nedad Gødvad Bakke, hvorfra Silkeborg By dæmrede frem i Vintertaagen, kom Madpakken frem, og den medbragte Mellemmad blev fortæret. Det gjaldt om at være rustet til Dagen, thi en saadan Flothed som at spise Middag eller blot drikke Kaffe paa en Restauration i Byen kendtes ikke. Dagen igennem maatte man holde sig til det, der var medbragt hjemmefra, som altid ellers, naar Forældrene var paa Indkøb i Silkeborg.

Julegaverne var naturligvis heller ikke prægede af nogen Overdaadighed. Fader og Moder bevægede sig med Forkærlighed paa det nyttiges Omraade; dog var der ogsaa et lille Spille- rum for at imødekomme den enkeltes Anlæg og Ønsker i Form af Bøger, Værktøj, Skøjter o. s. v. — For Drengenes Vedkommende var den disponible Kapital ikke stor; den maatte derfor fordeles med Skønsomhed. I Gaver til Brødrene kunde anvendes for 10 eller 25 Øre til hver; naar det gjaldt Forældrene, Bedsteforældrene eller andre fremstaaende Personer, kunde man stige til 50 Øre eller lignende.

En Dag havde en af de smaa Brødre efter at have sluttet sine Indkøb endnu 3 Øre i Behold. Han gik da dristig ind i Knaps store Isenkramforretning og spurgte, om de havde en Ting til

3 Øre. Kommis'en, som nok vidste, hvor Drengen stammede fra, tog en lille Glasvase til 30 Øre, holdt Fingeren over Nullet og sagde, at denne passede netop i Prisen. Tilmed vilde han ikke engang modtage de 3 Øre, der sluttelig fandt Anvendelse til et Kræmmerhus Brystsukker. At Drengen følte sig som en dreven Handelsmand, kan ikke undre.

Paa Vejen hjem om Aftenen, naar vi sad med den lykkelige Bevidsthed at komme tilbage med en dyrebar Last, genlød den gamle lukkede Vogn ustanseligt af Julesalmer, der blev sunget for fuldt Kor. — Julen var nu i Farvandet, derom kunde ikke tvivles.

Nogle Dage før Juleaften blev Træet fældet og hentet; Spændingen herved blev yderligere forøget, da Granerne i Præstegaardens Plantage, som Fader havde plantet, var vokset til, saa Træet kunde tages af „egen Avl“ i Stedet for som tidligere hentes i Allingskovgaards Skov.

Endelig Dagen før Helligaftenen kom Bedsteforældrene fra Skive, hentede i den lukkede Vogn ved Rødkærsbro Station. Nu var Festen indledet; fra tidligere Aar vidste man, at de værdifuldeste Gaver kom fra den Kant; den store sømbeslaaede Kuffert og de mange Pakker saa ogsaa højst forjættende ud.

Dertil var Bedstefader en stor Komediant og Spasmager, som gerne havde Løjer for med os Drengene, og hvis Tilsynkomst derfor altid blev hilst med Begejstring. Straks den næste Dag, naar Morgenkaffen var drukket og den første Pibe røget, maatte han ud paa sin Formiddagstur for at se, hvordan det stod til i Egnen. — Naar saa den gamle Kancelliraad med det glatragede Ansigt og det sølvhvide Haar, med høj Silkehat og smaa elastiske Trin i knirkende Støvler kom ned gennem Byen med et Par af Drengene i Følge, havde man overalt en Følelse af, at nu var det Alvor med Julen, de gamle fra Skive var kommet. Formiddagsturen gik ofte til Vissenkilde paa Kongensbrovejen med en lille

Afstikker til Gaarden i Nærheden, til Anders og Stine Thomsen for at hilse paa disse gode Venner og ønske glædelig Jul.

Kl. 12 spistes der Frokost, ikke som ellers Middag, og det usædvanlige ved Dagen fik, for os Drengene i al Fald, allerede herved sin Understregning. Eftermiddagen følte noget lang; Moder var beskæftiget med Juletræets Pyntning, og enhver Adgang til Havestuen, hvor Træet stod, var strengt forbudt; i det højeste kunde man fra Dagligstuen, naar Moder gik med Døren, fange et Glimt af Herligheden.

Vi søgte saa ud i Stalden til Karlene for at faa Skred paa den langsomme Tid. Det var ogsaa det rette Sted, thi her var fuldt op at tage Vare. Saa meget som muligt skulde gøres for at lette Arbejdet paa Helligdagene. Vi slæbte Halm fra Laden over i Kostalden. Mens vi asede med dette, faldt gerne Kirkeklokken ind og sendte sine kimende Toner ud over det vinterlige Landskab. Vi maatte imidlertid videre i Arbejdet; der skulde nemlig skæres Hakkelse til Hestene for flere Dage. Hvor var der Gang i Hakkelsemaskinen den Eftermiddag! Under Snak og Latter snurrede den ustanseligt, mens Sveden dryppede fra Panden paa de ivrige Arbejdere, og Afløsere stod rede til at gribe til i Haandsvinget, naar en Mand kørte træet. Tilsidst blev et Havreneg anbragt i Haven til Fuglene, Tusmørket var ved at falde, og Juleaften var kommet.

Nu begyndte ogsaa Gæsterne at indfinde sig. Marie Stoffer kom fra Forpagterboligen, gamle Jørgen kom bøjet over sin Stok, og gamle Stine stillede med sit rene Lommetørklæde sammenfoldet i Haanden. Saa samledes vi til Middagen, der altid bestod af Vand-Risengrød med Æbler og Flæskesteg. — Derefter fulgte igen en stille, altfor lang Halvtime, mens Pigerne tog af Bordet og vaskede op.

Bedstefader og gamle Jørgen fik Piberne tændt og sad i en Krog under livlig Udveksling af Ungdomsminder. De var begge

gode Fortællere, og jeg beklager nu, at jeg ikke havde mere Ro paa mig til at sidde stille i Nærheden og opfange Samtalen, der sikkert ikke var uinteressant; men hvad skal man sige: Paa selve Juleaften magter den historiske Fortid ikke Konkurrencen med den straalende Nutid, som rykker nær.

Efterhaanden samledes nu den hele Husstand i Dagligstuen; Moder gik ind for at tænde Lysene, lidt efter blev Fløjdørene slaaet op, og det tændte Træ stod dér i al sin Pragt. — Den store Havestue var rigtig en Julestue med sit hvidskurede Gulv, Fløjdørene ud til Havetrappen, det svære sønderjydske Linnedskab af massiv Egetræ paa den lange Væg og i Krogen den gammel-dags, dekorative, firkantede Kakkelovn med de støbte Navnetræk: Peter Jessen, Kirstine Jessen. — Der raadede nu en almindelig forventningsfuld Tavshed, „Et Barn er født i Bethlehem“ blev sunget, og Fader holdt Andagt med Tak til den himmelske Fader for Julegaven, det lille Jesusbarn, som var skænket os til Fred og Frelse. Der blev sunget endnu et Par Salmer, Juletræposernes Indhold blev undersøgt og Gaverne paa Julebordet fordelt. Det gik nu med Leg og Munterhed gennem alle Stuerne, mens Gaverne blev prøvet og nøje vurderet. Derefter blev Julebrevene læst højt i Dagligstuen, der blev drukket Kaffe med Julekager, og tilsidst blev sunget Brorsons frydefulde Jule-salme: „I denne søde Juletid“.

Det betød Afslutning. Gamle Stine og gamle Jørgen blev fulgt hjem; man belavede sig til at gaa til Sengs, glad, mæt og træt. — Imidlertid var Julelysene forlængst slukkede, og Havestuen laa hen i et hyggeligt Halvmørke og ligesom ventede stille paa den næste Lejlighed, naar igen Lysene skulde skinne paa glade Ansigter, hvilket altid skete Nytaarsaften, da de fleste af Byens Børn var samlede til Juletræ i Præstegaarden. Og gik man i Seng Juleaften taknemlig i sit Hjerte, men med et lille Suk over, at Juleaften jo nu var forbi, saa kunde vi tage os i det og trøste

os med, at Nytaarsaften endnu stod tilbage. „Julen varer længe“.

Søndagen derhjemme i Grønbæk Præstegaard var en dejlig Dag. Egentlig begyndte den allerede Lørdag Eftermiddag. Det var forbavsende, saa let og hurtigt det gik med Mandagslektionerne, saa man kunde komme ud og nyde lidt af Lørdag Eftermiddag og Aften. — Saa var der Lejlighed til at hjælpe Tjenestedrengen med at feje Gaarden, i det tidlige Foraar havde det sin egen Charme at hente Faarene og de smaa Lam hjem fra Marken, om Sommeren gjaldt det Køer og Heste, for hvem ogsaa det store Vandtrug ved Brønden skulde fyldes. Om Vinteren var der Indbæring af Tørv til alle Husets Kakkelovne, saa det slog til for hele Søndagen, og der var det sidste Aftenarbejde i Staldene med at „røgte af“. Denne hyggelige Lørdag-Aftens Travlhed, hvor havde den sin egen Farvetone, forskellig fra alle Ugens andre Aftner.

Og Dagen sluttede i den store Ballie, hvor Moder havde alle sine Drengene i Bad og fik dem skrubbet rene til Søndagens Fest.

Thi Søndagen var en Fest, det blev understreget straks fra Morgenstunden. Det begyndte vel, naar Fader om Morgenen hejsede Flaget paa Stangen midt i den store Græsplæne i Haven. Mange har siden fortalt mig, at de aldrig glemmer det Indtryk af Fest, der mødte dem, naar de paa deres Kirkevej til Grønbæk var kommet saa vidt, at de kunde se Flaget bølge over Havens grønne Træer og det røde Præstegaardstag.

Det festlige fortsatte sig, naar vi kom til Morgenbordet, som ikke bød paa den traditionelle Øllebrød, men paa Kaffe med Smørrebrød. Søndag var den eneste Dag i Ugen, vi overhovedet smagte Kaffe. Jeg indrømmer, at Ordet „Kaffe“ lyder mere pralende, end Virkeligheden tillader. Med rigtig Kaffe havde den næppe noget at gøre; det var et Præparat, som gik under Navnet Maltkaffe, ikke ulig de senere saa kendte Surrogater. Men den var

billig og uskadelig, det var Hovedsagen, og den fineste Mokka har ikke siden smagt mig bedre, end den beskedne Maltkaffe gjorde hine Søndag Morgener.

Hvis der saa var Førsttjeneste i Svostrup, var Formiddagen helliget Børnegudstjenesten. Den blev ikke holdt i Grønbæk By, men paa Allingskovgaard's Mark, en god Fjerdingvej derfra. Vi var for det meste en Flok Børn fra Grønbæk, som fulgtes ad, og det gjorde ikke Børnegudstjenesten mindre interessant, at der var et Stykke Vej at gaa, navnlig hvis det var skarpt Vejr med Storm og Sne.

Hvor er dog Børnegudstjeneste en nyttig Ting i Herrens Menighed! Den bør ikke stilles i Skygge af andre og mere moderne Institutioner til Hjælp for den opvoksende Slægt, og de, som øver deres trofaste Tjeneste i den, bør have megen Opmuntring til at holde ud.

Al theologisk Visdom sidenhen vejer hos mig ikke op mod den Forstaaelse af Guds Rige, som jeg dér modtog. Saa længe jeg lever, vil jeg være de 2 Kvinder, Mette Kirstine Jensen og Marie Nedergaard, der holdt Børnegudstjenesten, taknemlig for et stærkt Indtryk af, hvor godt det er at høre Jesus til. — Det mødte os i Sangene, som blev sunget, Dagens Bibelord, der kort blev forklaret, Fortællingen, som blev læst, men især i vore 2 Veninders kærlige og milde Færd. Vi mærkede, at de holdt af os og vilde os det bedste.

Hjemvejen fra Børnegudstjenesten blev ofte lagt ad en lille Omvej gennem et Hjørne af Allingskovgaard's Skov forbi Justitsraadens Mindesten, hvor Flaget som Regel var hejst om Søndagen. Det kunde hænde, at Fader indhentede os paa Vejen hjem fra Svostrup, og det gjaldt da, hvem der kunde sikre sig Vogdens ledige Pladser.

Om Eftermiddagen var der saa Gudstjeneste i Grønbæk, men naar vi havde været til Børnegudstjeneste, var Deltagelse deri

en ganske frivillig Sag. I de sidste Drengaar var det dog ret almindeligt, at vi ogsaa gerne gjorde Kirkegangen med. Iøvrigt var der meget interessant i Gaarden, mens Gudstjenesten stod paa. Der var fuldt af Vogne, som allerede den sidste halve Time før Kirketid var begyndt at køre ind, og de rummelige Gæstestalde var besat med fremmede Heste. Ved særlig store Møder havde der undertiden været indstaldet mellem 50 og 100 Heste i Præstegaarden. En Fristelse var der jo til at prøve Knaldet i de mange Kørepiske, der fandtes rundt paa Vognene. Nogle Børn var der ogsaa gerne med, som foretrak Legen med os i Gaard og Have fremfor Kirkegangen med Forældrene; saa uddød var Præstegaarden ingenlunde, mens Gudstjenesten varede.

Naar Kirketiden var endt, Hestene begyndte at komme for Vognene, og Gaarden var fuld af Mennesker i smaa samtalende Klynger, kom Fader gerne ud paa Trappen og raabte: Værsgod, kom nu indenfor allesammen, og Dagligstuen, om Sommeren ogsaa Havestuen, fyldtes hurtigt af Mennesker, mens man gik til og fra Kaffebordet i Spisestuen. Der var livligt og hyggeligt ude og inde, Folk kom og gik; det hele varede en lille Timestid; de spadserende gik igen, Vognene rullede af Gaarden, og der blev lidt Hvile for en træt Præst.

Naar jeg sidenhen skal anskueliggøre mig, hvad de helliges Samfund er, møder mig først Billedet af Søndagsgæsterne i Grønbæk Præstegaard. — Der foregik ikke noget større ved dette „Kaffe-Interiør“. Samværet havde intet Program, der blev ikke holdt Bibelsamtale eller Forhandling eller sunget Sange. Men vilde nogen dengang have spurgt mig: Hvad er de helliges Samfund? saa vilde jeg have svaret: Det er saadan noget, som naar Kirkefolkene kommer ind til Kaffe Søndag Eftermiddag. Det vilde jeg have sagt rent instinktmæssigt, og jeg vilde være ganske sikker i min Sag. Disse venlige Mennesker, der færdedes mildt ud og ind i dæmpet Samtale, med Glæden over Ordet og

Vederkvægelsen fra Guds Hus lysende over Ansigterne, det kunde umuligt være andet end de helliges Samfund, og det var det.

Søndag Aften var viet Hjemlivet. Jeg erindrer fra min Barn-dom kun ganske enkelte Søndag Aftener, hvor Fader og Moder var ude til Møder eller lignende, og de faa Gange, det hændte, fandt vi, at Aftenen fik et øde Præg; vi kunde vel fornøje os paa forskellig Vis, men Fest og Hygge var der ikke. Heldigvis skete det altsaa ikke ofte.

Var det en Sommeraften, gik Turen jævnlgt til Allingsø, hvor Baaden laa; vi roede over til den modsatte Bred, hvorfra dejlige Spadsereture kunde foretages i Allingskovgaards smukke, bakkede Skovterræn. Eller vi gled med sagte Aareslag ned ad den slyngede Aa med Elletræerne paa Bredden, mens de hvide Dampe fra Mosekonens Bryg lagde sig over Engen, og Skovene længere tilbage paa begge Bredder tegnede deres mørke Bræmme mod den farvede Aftenhimmel.

Eller vi nøjedes med Spaseretur alene og gik ad Landevejen til Alling Mølle over den mosbevoksede Møllebro, hvor Vandet fossede og larmede, videre op i Allinggaards gamle Bøgeskov med Udsigt til Solnedgangen i Nordvest og til Kirketaarnet, hvorfra den store Klokke snart sendte sine malmfulde Toner vidt over Egnen og ringede Aftenfreden ind.

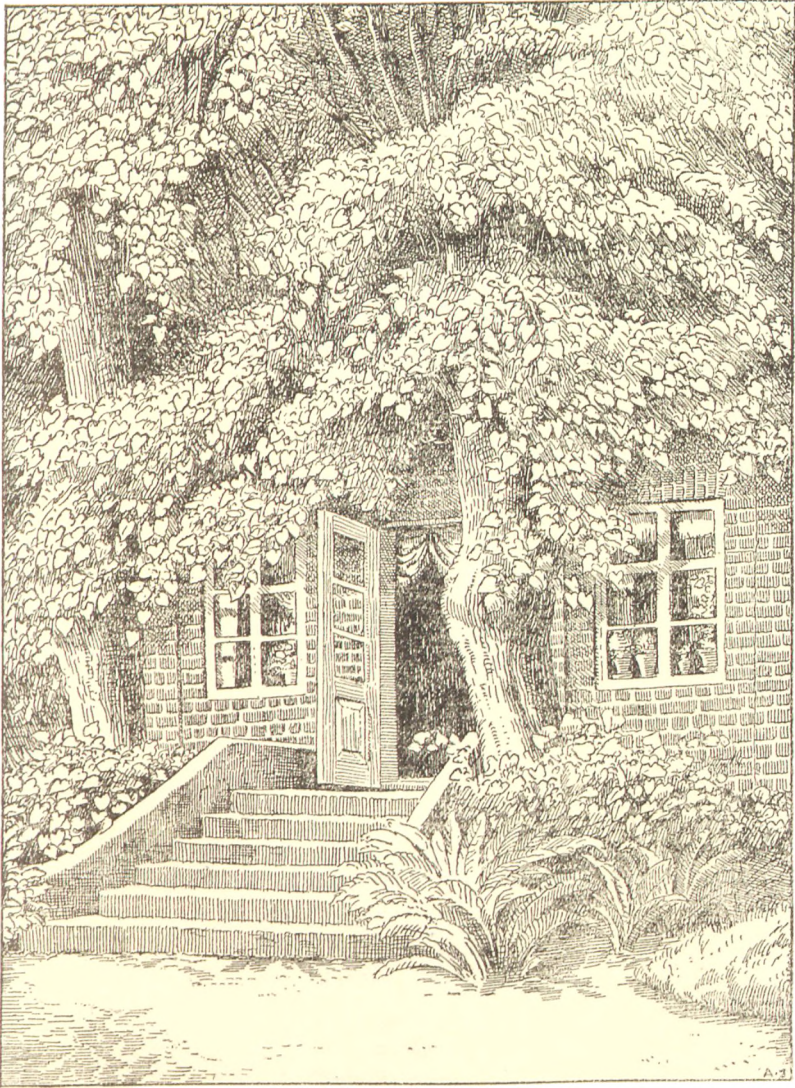
En herlig Sti fra Møllen ned til Allinggaard blev ogsaa ofte betraadt. Aaen løb her tæt ind paa den stejle Brink, hvor Stien næsten er gravet ind. Under sine Fødder hørte man den tilfredse Nynnen fra den rindende Aa, og ud fra Bevoksningerne af El, Bøg og unge Graner trængte sig Duft af Enebær og Kapri-folier.

Paa saadanne Ture fik vi ingen Formaninger til at agte paa Naturen, dens Skønhed og Rigdom, Forældrene anstrengte sig som Regel ikke for at give os Pegepind til Naturens Billedbog.

Men deres forstaaende Nyden af alle Skønhedens Nuancer, og den stille Betagelse, som var over dem, lukkede umærkeligt Børnenes Sanser op for Jordens Dejlighed. Vi fik Naturens Skønhed ikke ved Fortælling, men ved Oplevelse efterhaanden Stykke for Stykke. — Saadan kunde en Søndag-Sommeraften forme sig.

Om Vinteren var Dagligstuen Centrum. Her naaede vi ikke ind paa Hverdag-Aftener, kun Spisestuen var vort lovlige Omraade. Kunde det hænde engang imellem efter Aftensbordet, at vi ubemærket havde forceret Dagligstuen, hørtes snart Faders myndige Røst: ud med alle Røverne, eller: væk med det Ragelse. Men Søndag Aften var der fri Adgang til Dagligstuen. Og Programmet var godt. I vore første Barneaar var det Tradition, at „Jesusbogen“ var fremme hver Søndag Aften. „Jesusbogen“ var en illustreret Gennemgang af Jesu Liv. Moder viste Billederne og fortalte om de Begivenheder, som knyttede sig dertil. Det var en Religionsundervisning, som ikke siden er overgaaet af nogen anden; vi blev aldrig træt af at betragte Billederne og høre de underfulde bibelske Fortællinger genfortalt. „Jesusbogen“ var ny og fængslende hver Søndag Aften, og Frelserens Skikkelse kom til at staa forunderlig klart og levende for den barnlige Fantasi.

Senere paa Aftenen spillede Moder paa Klaveret, mest Beethovens Sonater; det var Lægedom for Faders trætte Hoved. — Og tilsidst blev der sunget Sange; da vi blev noget større, indøvede vi ogsaa flerstemmige Sange. Det første Hold Vækkelses-sange, der kom til os fra den angelsachsiske Verden, blev dengang meget sunget. „Til Kamp, til Kamp for Jesus“, „Frelst i min Jesu Arme“, „I Verden jeg søgte min Glæde og Lyst“ og „Fortabte Søn, kom hjem“ med deres hjertebevægende Melodier kender jeg fra Moders Akkompagnement Søndag Aften. Hvis der var nogen, som Fader kunde synge med, hændte det ogsaa, at vi blev forlystet med Gluntarnes herlige Sange.

Moder rørte aldrig noget Haandarbejde om Søndagen; jeg véd ikke, om det var hende selv imod at gøre det; jeg tror, at det væsentligste Hensyn var ikke at støde nogen i Menigheden, som ikke vilde forstaa det, hvis de saa hende med Haandarbejde paa Helligdagen. Men dette at se vor travle, flittige Moder med ledige Hænder, rede til at spille, synge, fortælle og vise Billeder, det lagde en egen Festlighed over Samværet og gav hele Moders Færd en Understregning af det usædvanlige, det ikke-hverdagsagtige, der i saa høj Grad bidrager til at skabe det Festpræg, som Søndagen i et kristent Hjem ikke maa mangle.

Man kunde spørge, hvor meget vi Drengene deltog i Sognets kristelige Mødeliv, og hvor meget af Deltagelsen der var frivillig eller „efter Ordre“. Vi var nu overhovedet ikke med til nogen Art Gudsdyrkelse, som var efter Ordre, af Tvang. Noget andet er, at der var visse Ting, som var selvfølgelig. Det gjaldt Andagten i Hjemmet hver Morgen og ligeledes Børnegudstjenesten hveranden Søndag. Alt andet, ogsaa Kirkegang var i fuldeste Forstand frivillig. Men selv havde vi tidlig Lyst til at være med, hvor Ordet lød. Jeg tror ikke, det var Udtryk for nogen særlig Fromhed fra vor Side, men Børn vil nu engang gerne være med, hvor mange Mennesker kommer sammen; ogsaa Sangen virker dragende. Guds Ord har alle Dage været et aabent Rige for de enfoldige, og Børn forstaaer i Almindelighed mere af en Prædiken, end de fleste tænker; er der end noget, der gaar dem over Hovedet, saa faar de alligevel ved at være til Stede en Hjemmenvanthed i Guds Rige, der virker baade dragende og bevarende.

Man kan undertiden træffe Børn fra troende Hjem, der slet ikke føler sig som Modstandere, men for hvem de hellige Ting er saa mærkelig fremmede. Mon deres Forældre ikke har forsømt at tage dem med, hvor Ordet lød og troende Mennesker forsamledes? Maaske har de tænkt: Lad dem hellere blive hjemme, de forstaaer jo dog ikke noget af det.

Vi var da flittigt med i Kirke, ved Ungdomsmøder i Konfirmandstuen, og allerhelst vilde vi til Møde i Ans Missionshus. Vi syntes ogsaa, at vi bedst forstod det, som dér blev sagt, og mange Smaatræk blev der ofte fortalt, der baade greb og var lette at huske. — Navnlig Missionsugen var en Festtid. Hver Aften kørte den store Char-à-banc afsted til Ans, fyldt med Husets, og hvis der var Plads tilovers, ogsaa Byens Folk. Vognen havde oprindeligt Sæde til 8 Personer, men Fader fik et Stykke føjet til, saa den kunde tage 10, for, som han sagde: Der var jo næsten altid 10 paa alligevel, og saa maatte der hellere skaffes lovformelig Plads til dem. Det var en rigtig „Missionsvogn“.

Ved Mødet i Missionshuset fik vi et forunderligt Indtryk af Guds Riges Vælde. Den tæt pakkede Forsamling, den brusende Sang, den aandelige Bevægelse, der var at spore, Bedemødet tilsidst, alt dette satte Mærker i vort Sind og fyldte os stærkt, naar vi kørte hjemad med den yngste af Drengene liggende paa langs mellem Vognens Sæder paa Knæene af de siddende, mens vi spejdede i de forskellige Verdenhjørner efter Lysskæret fra Viborg, Randers, Aarhus og Silkeborg, som klart kunde kendes og straaledede højt op paa Himlen i den blaa Vinternat.

Der udgik fra Hjemmet i Grønbæk Præstegaard en tydelig aandelig Paavirkning paa alle dem, der færdedes under Hjemmets Tag. Og Herren velsignede den Paavirkning og lod den bære Frugt. Den kendtes i Aarenes Løb hos adskillige af Gaardens Karle og Piger og hos de unge Piger, som gennem Aarene lærte Husholdning hos Moder. Men der blev ikke gjort Vold paa nogen.

En ung Dame, der som livsglad 16-aarig kom til Præstegaarden for at være „ung Pige“, fortæller, at hun for at hævde sin Selvstændighed overfor disse Missionsfolk havde bestemt ikke at gaa i Kirke den første Søndag, hun var i Grønbæk, skønt hun ellers nok kunde have Lyst dertil. Hun undrede sig imid-

lertid højlig over, at hverken Præsten eller Fruen opfordrede hende til at gaa, og hendes Undren steg yderligere, da de heller ikke senere paa Dagen bebrejdede hende, at hun ikke havde været i Kirke.

Dette gentog sig paa samme Maade den følgende Søndag. Der var imidlertid en, som ikke lod hende i Ro; det var Grethe, Præstegaardens gamle Barnepige. Hun lod hende høre, at det sømmede sig ikke for hende at blive borte fra Gudstjenesten, her brugte vi alle at gaa i Kirke hver Søndag. Men det anfægtede hende nu ikke synderligt. Endelig den tredie Søndag bestemte hun sig til at gaa, befandt sig vel i den hyggelige Kirke, følte sig tiltalt af Prædikenen, der ikke forekom hende kedelig, men blev efter Hjemkomsten atter forundret over, at lige saa lidt som hendes Udebliven de tidligere Søndage var blevet hende foreholdt, lige saa lidt fik hun nu Anerkendelse af Præstefolkene for sin Kirkegang. Alt dette gjorde stærkt Indtryk paa hende og fordrev helt det kølige Forbehold og den passive Modstand, hvormed hun paa Forhaand var væbnet. Og hun staar i Dag som et glad Vidne om det Evangelium, der mødte hende i Grønbæk Præstegaard.

Mange glade Minder knytter sig for os Børn til Hinge smukke Præstegaard og Have, hvor Pastor Langes boede. Dér var ligesom i Grønbæk 6 Dreng og 1 Pige, Pigen ogsaa den sidste i Rækken. Vi var jævnaldrende næsten Dreng for Dreng, og det herligste Samvær har vi haft i Hinge og Grønbæk Præstegaarde i Samtale og Leg, ja i egentlig Forstand i Krig og Fred, idet vi nemlig i Foraaret 1897 erklærede hinanden Krig som Grækere og Tyrker og med hjemmelavede Bøsser mødtes paa Vejen mellem Grønbæk og Hinge og udkæmpede hele Feltslag, hvorefter vi drog til den ene af Præstegaardene for samlede om Aftenen at pleje Fredens Sysler. — Venskabet mellem de 2 Drengeflokke fortsattes paa Skolen i Viborg, for nogles Vedkommende paa

Universitetet i København og videre frem i Tjenesten for Herrens Sag. — Fælles Minder og fælles Sag binder os fremdeles sammen, skønt der nu er langt imellem nogle af os, idet 2 har faaet Gerningen i det fjerne Indien betroet.

Vor Skolegang i Grønbæk foregik indtil Konfirmationsalderen i Hjemmet, hvor der blev holdt Lærerinde til at læse med os. Vi havde gennem Aarene dygtige Lærerinder, der drev Undervisningen med megen Energi og ogsaa nok kunde styre Drengeflokken. Men da det var Faders Hensigt, at vi 2 ældste skulde forberedes hjemme til 3die Latinklasse, som det dengang hed, skulde der jo undervises i Latin, og Fader antog da som Huslærer cand. theol. Christensen-Søbye til at fortsætte Værket.

Det kan ikke nægtes, at det for os store Dreng var baade fornøjeligt og udviklende at faa en mandlig Lærer. Undervisningen, ikke mindst i Religion, fængslede os mere end forhen, og dertil blev Kandidat Søbye vor gode Ven, som, uden at Respekten led Skaar, med Glæde delte sin Fritid med os. Vi fulgtes til Badning, til Sejlture om Sommeren, paa Skøjter om Vinteren og paa lange Spadsereture i Skovene. Han vandt ganske vore Hjerter, og de sidste Aar i Hjemmet blev, ikke mindst ved Søbyes Indflydelse, overordentlig rige Aar for os. Og jeg tror, at han den Dag i Dag regner os alle for at være sine Venner. —

De to sidste Aar, han var i Grønbæk, var Faders Sygdom paa sit kritiske Stadium, og Søbye blev da ordineret for at aflaste Fader for det væsentlige af Embedets Byrde. Med Glæde og Tillid lagde Fader sin Gerning i hans Hænder. Den unge Præst var nidkær for sin Frelser, og hans dygtige Vidnesbyrd blev kendelig brugt til Menneskers Omvendelse. Ogsaa som Præst lever Søbyes Minde i Grønbæk og Svstrup.

I Sommeren 1898 blev vi 2 ældste optaget i Viborg Kathedralskoles 3die Klasse; samme Aar blev vi begge konfirmeret af Fader i Grønbæk Kirke.

Jeg vil ingensinde glemme den Dag, vi forlod Hjemmet for at rejse til Viborg. Mange Formaninger faldt der ikke af; kun havde Fader den foregaaende Eftermiddag, da vi fulgtes ad til Søen for at bade, formanet os til saa vidt muligt at undgaa Samkvem med de Kammerater, der førte uren Tale.

Den Augustmorgen, vi skulde rejse, tog Fader og Moder, inden Vognen var kørt for Døren, os med op i Faders Stue. Dér bøjede vi alle 4 Knæ, og Fader bad Herren bevare vor Udgang og vor Indgang og sluttede med at befale sine Drenge i den Højstes Varetægt. — Der blev fældet Taarer i den Stund, og Afskeden var ikke uden Smerte, men dog er de Børn, der forlader Barndomshjemmet paa saadan Maade, de er rigere, end de selv i den Stund véd af. Thi Minderne fra Barndomshjemmet, hvor Herren var „Sol og Skjold“, vil følge dem paa Vejen og ikke slippe dem, før Hjertet faar Hvile, og Foden finder frem mod det Himmelhjem, hvor for evigt Engen skal grønnes og Rosengaarden blomstre.

ANSIGTER OG SKIKKELSER

Vi takker altid Gud for eder alle.

1. THESS. 1.g.

Under megen aandelig Velsignelse voksede der i Grønæk-Svstrup et Samfund frem, som for os, der blev dets Børn, staar i Erindringen med en ganske særlig Ynde. Det var præget baade af Lyst til Sjæles Frelse og stor indbyrdes Kærlighed, som over for hinanden, og ikke mindst overfor deres Præstefolk, gav sig Udtryk i en egen Mildhed. Salmelinjerne: Hvor lutter milde Blik man faar, og Hjerte imod Hjerte slaar af Kærlighed og Glæde, har ofte forekommet os en træffende Illustration til Samfundslivet hjemme. Med Glæde og Tak velsigner vi Mindet om mange skønne Guds Børn, som nu er hjemme hos Herren.

Der var „gamle Stine“, hvis Mand var faldet i 1864, og om hvem det med Sandhed kunde siges, at „hun veg ikke fra Helligdommen, tjenende Gud med Faste og Bøn Nat og Dag“. Et stilfærdigt, men stærkt Aandens Liv mødte en fra hendes lille Stue, hvor Rosentræet blomstrede i Vinduet. Fader betegnede hende som et af de yndigste Mennesker, han havde kendt. Han rensede som Regel hendes Kakkelovn en Gang om Aaret; selv havde hun ikke Kræfter til at gøre det.

Engang udbrød der Ild i „gamle Stines“ Hus. Den opkom fra Skorstenen. En Mand gik forbi og saa Luerne slaa ud af Taget.

Han løb ind og fortalte det til Stine, som naturligvis skyndte sig ud, da hun hørte det. Manden spurgte hende da, om der var noget særligt, hun ønskede, han skulde redde. Ja, sagde Stine: Der er min Bibel og Prædikensbog, som ligger paa Dragkisten, og saa hænger der nogle Billeder paa Væggen med saadanne gode Guds Ord paa, dem vilde jeg gerne beholde. Manden løb da ind og fik bjerget det ønskede. Derimod stod der ogsaa paa Dragkisten et gammelt svært Sølvbæger, indeholdende 6 Kr. i Sølv. Det tænkte Stine ikke paa; Sølvbægeret med sit Indhold fik Lov at brænde, det blev senere fundet i Brandtomten som en sammenbrændt Klump.

Stine havde endog efter Tidens Forhold overordentlig smaa Penge at leve af, alligevel klarede hun sig, og der var altid pænt og hyggeligt i hendes lille Stue. De Bidrag, hun i Aarenes Løb bragte Fader som Gave til forskellige af Guds Riges Virksomheder, udgjorde vel tilsammen ikke nogen stor Sum, men i Forhold til hendes Indtægter var de intet mindre end imponerende. Fader gemte med Pietet hendes lille Lærredspung med de 11 Øre, hvormed den blev fundet efter hendes Død. Den ligger endnu i Faders Pult.

Videre nævner jeg „gamle Jørgen“. Han var født i Røgen Sogn og er døbt, konfirmeret og viet af Oldefader. Som ungt Menneske blev han „Pramkarl“ paa Gudena; det vil sige, han sejlede med de store, flade Skuder, som dengang besørgede en betydelig Godstrafik paa Aaen. Nedad Strømmen mod Randers gik Prammen af sig selv, opad mod Silkeborg blev den trukket af Heste, der gik paa den grusede Træksti langs med Aaen. Trækstien var anlagt af Staten, som ogsaa bekostede dens aarlige Vedligeholdelse. Stien gik fra Bjerringbro til Silkeborg, paa hvilken Strækning Strømmen er stærkest. Gudena var dengang en virkelig betydende Trafikvej for grovere Varer: Mursten, Tømmer, Korn og Kolonialvarer; mange Mænd fandt Be-

skæftigelse ved Pramfarten, som ikke sjældent gav Anledning til et vildt Liv med Svir og Spil. Efter Sigende var adskillige af Husene i Gudenaæens Nærhed rene Smugkroer.

Jørgen købte senere en lille sandet Ejendom i Braarup i Grønbæk Sogn, „Sandklippen“ kaldte han den siden. Det første Stuehus, han havde, var bygget af almindelige Mosetørpv, videre rakte Pengene ikke. En Vinterdag i Tøbrudstiden ramlede Huset sammen. Hans Hustru laa i Barselseng, og Jørgen, som inde i Stuen gik i Vand til Knæene, maatte bære hende og det lille Barn ud paa Marken i den øsende Regn. — Paa denne fattige Ejendom opfødte Jørgen og hans Kone ikke mindre end 13 Børn.

Farfader, som var Jørgens gode Kammerat fra Drengenaarene i Røgen, var imidlertid blevet Præst i Grønbæk; Jørgen blev en flittig Kirkegænger og oplevede under Provstens Forkyndelse en alvorlig aandelig Vækkelse. — Paa sine ældre Aar afstod han Ejendommen til en Datter og Svigersøn, hos hvem de gamle blev boende og nød en ringe Aftægt.

Da hans Kone senere døde, og Kirkevejen ind til Grønbæk blev for lang for Jørgens gamle Ben, var det hans inderlige Ønske at komme til at bo i Grønbæk By. Han gik da Bønnens Vej og sagde hver Dag til Gud: Kære Herre! har du ikke et lille Hul inde i Grønbæk til dig og mig? Jørgens Bøn var ikke forgæves; der tilbød sig netop „et lille Hul“ i Grønbæk, og Jørgen flyttede derind med Glæde og Tak. Det var en lille, fattig Stue med stampet Lergulv, der med sine Bakker og Dale meget mindede om den midtjydske Natur. Det var i Begyndelsen af 90erne.

Her boede da Jørgen sine sidste Aar, og altid var der Solskin over hans gamle, kloge Ansigt. Besøgte man ham, kunde han Gang paa Gang udbryde: Her boer a jo som en Proprietær. Og spurgte man til hans Befindende, svarede han gerne: Tak, vi har det saa godt. „Vi“, det var Herren og ham. — Hver Dag

skulde han have trukket et Skriftsted af sin Bibelnøgle for alle sine Venner og Veninder. De smaa Kort med Skriftstederne blev ved den stadige Brug helt sorte; men gamle Jørgen havde ogsaa læst Ordene saa ofte, at han kunde dem allesammen udenad. Blot man begyndte med de første Ord af et Skriftsted, saa skulde Jørgen nok af Hukommelsen fortsætte med hele Resten. — Han havde en stor Tro til Herrens Magt. Naar man talte med ham om Menneskers, ogsaa hans Nærmestes Frelse, kunde han sige med et lyst Smil: De kommer nok. Men han kendte ogsaa Bønnens Vej og vidste, at det er kun Udholdenheden, der har Forjættelse. Hovedsagen er at blive ved, sagde han. Hvad nyttede det mig, om jeg tjente Herren i 79 Aar, men svigtede ham til sidst; saa var det hele jo spildt.

Naar der kom Tørke om Sommeren, og Kornet stod og visnede paa Grønbæks sandede Marker, og Folk Dagen igennem gik og spejdede efter Regn, saa kunde Jørgen sige med en egen Myndighed: Vi faar Regn, naar vi trænger. Dette Ord lever endnu i Sognet, og de er ikke faa, som derigennem har lært at lægge Dagliglivets Bekymringer i Herrens gode Haand.

En Dag mødte Moder Jørgen nede i Byen, og han spurgte til Præstens Helbred. Moder maatte desværre sige, at det i den sidste Tid ikke havde været godt. Jørgen rystede paa sit Hoved og sagde: A kan ikke gøre mer ved 'et; to Gange om Dagen bøjer a mine Knæ og beder for Præsten og hele hans Hus. I Sandhed, man er rig, naar man har saadanne Forbedere.

Jørgen var en erfaren Mand i Aandens Verden; han havde ikke alene smagt Guds gode Gave, han vidste ogsaa, at Kødets er skrøbeligt, og at det kan minde os selv paa det helligste Sted. Han kunde saaledes efter en Altergang klage over, at naar han bøjede Knæ ved Herrens Bord, kunde han ikke hindre sine Tanker i at ile hjem og beskæftige sig med at koge Kartoffler til Middagsmaden.

Jørgen var en udmærket Fortæller, som kunde drage „nyt og gammelt“ frem fra sit mangeaarige Gudsliv og ogsaa gerne fortalte om sine bevægede Ungdomsaar og sin slidsomme Manddomstid. — Han kunde glæde sig ved Smaating, og hans Tankegang var frisk og ungdommelig. Han lød ellers godt nok Navnet „gamle Jørgen“; men en Dag, Fader mødte ham og hilste ham med det sædvanlige: Goddag, gamle Jørgen, sagde han: A kan ikke lide det gamle Snak. Da Fader spurgte: Skal jeg da kalde Dem „unge Jørgen“, sagde han smilende: Ja, det var bedre.

En Søndag Eftermiddag blev han syg midt i de helliges Forsamling; han fik et Besvimelsesanfald, og de troede, han skulde dø, syntes i Grunden ogsaa, at det var skønt, om Herren saadan tog ham bort midt iblandt dem. Men da Jørgen var blevet lagt paa en Sofa, vendte Bevidstheden tilbage, og han istemmede og fuldendte en lang Salme af Brorson paa over 20 Vers. Livsgnisten var ikke slukket i ham endnu. — Han blev en Dag fundet død i sin Stue. Han kom ikke til at trænge til nogen Sygeplejerske paa det sidste. Der var nemlig undertiden nogen, som havde sagt til ham: Hvordan skal det nu gaa, Jørgen, naar du bliver syg, hvem skal saa pleje dig? Hvortil han forundret svarede: Naar Gud har sørget for mig i snart firsindstyve Aar, saa var det da for ringe af mig, om jeg ikke kunde tro, at han ogsaa vilde sende en til at passe mig, hvis jeg bliver syg.

De sidste Aar havde nogle Familier i Byen slaaet sig sammen om at sende ham Middagsmad hver Dag, hvad der i hans Øjne var et stort Kærlighedens Under fra Gud. Derved blev han i Stand til at lægge lidt af sin Alderdomsunderstøttelse til Side. Han havde flere Gange sagt til Fader, at han saa gerne vilde have en ordentlig Begravelse, og derfor ønskede han, at der skulde være saa meget efter ham, at alle Udgifterne ved en saadan kunde betales. Efter hans Død fandtes da ogsaa i hans Gemmer godt 50 Kr., og da alt var betalt, var der endnu 18 Øre

til Rest. En dejlig Sommersøndag blev „gamle Jørgen“ jordfæstet paa Grønbæk Kirkegaard, og han blev fulgt til Graven af hele Menigheden, et Ligfølge paa flere Hundrede Mennesker.

For faa Aar siden blev Grønbæk Kirke forsynet med Lysekroener i støbt Malm. Langs Væggene blev anbragt smaa 3-armede Kandelabre, og paa hver af disse findes Navnet paa en af de gamle hensovede fra Sognet. I den, der hænger øverst paa Kvinnesiden, staar indgraveret: Til Minde om „gamle Stine“, † 1902, og paa den som hænger øverst paa Mandssiden, tæt ind til Prædikestolen, hvor Jørgen altid havde sin Plads, staar: Til Minde om „gamle Jørgen“, † 1901.

En tredie uforglemmelig Skikkelse af de hensovede er *Stine Tækkemand*. Hun var gift med Tækkemanden i Ans, den stillfærdige og dygtige Andreas Danielsen, en solid Kristen. Men Stine var den betydeligste. — Hun var født i Voel ved Silkeborg og konfirmeret af Hostrup, som da var Præst i Silkeborg. Hun havde gode Minder fra sin Præstegang. Som ganske ung kom hun til et Sogn i Aarhus-Egnen. Saa længe hun kunde huske, havde hun haft en stærk Længsel efter Guds Rige, det var tidligt blevet hendes Erkendelse, at „Verden ejer ingen Lyst, som kan fylde dette Bryst“. Men i Sognet raadede aandelig Død, aldrig mødte hun et Menneske, der kunde vise hende den rette Vej og give hendes Sjæl Trøst. Indtil hun en Dag spottende hørte omtale nogle Mennesker i et Nabosogn, der var gaaet fra Forstanden og kom sammen i Husene for at læse, synge og bede, uden at nogen Præst var til Stede. Da var der noget inde i hende, der sagde, at disse Mennesker kunde hjælpe hende. — Den følgende Søndag vovede hun at gaa til Nabosognet til Møde hos de omtalte Folk. Mødet, der holdtes i en lille Husmandsstue, var begyndt, da hun bævende sneg sig ind og fik Plads indenfor Døren. Det lille beskedne Møde blev hendes Livs store Oplevelse. Begærligt indsugede hun hvert Ord, der blev sagt; det

faldt paa hendes Sjæl som „Dug paa slagne Enge“. — Da hun skulde være hjemme til bestemt Klokkeslet, maatte hun gaa, inden Samværet havde Ende, saa hun fik den Dag ikke talt med en eneste af de tilstedeværende. Men den evige Lovsangs Kilder var begyndt at springe i hendes Hjerte, og ofte siden søgte hun hen til den lille Kreds i Nabsognet for at opbygges i den fælles Tro.

Da hun var bleven gift med Andreas, flyttede de til Grønbæk Sogn, hvor deres Hjem efterhaanden blev et Midtpunkt for det lille Samfund, som dengang fandtes.

Nogle Aar efter, at Fader var bleven Præst i Grønbæk, blev Stine alvorligt syg og maatte indlægges paa Viborg Sygehus. Lægen var den fornylig afdøde Stiftsfysikus, Dr. med. P. Heiberg. „Nationaltidende“s medicinske Medarbejder kaldte ham i sin Nekrolog for „Danmarks første Læge“. Denne herlige Doktor, der i sjælden Grad forenede en sikker Haand med et stort Hjerte, var Egnens ubestridte Autoritet i alle alvorlige Sygdomstilfælde. Fader kaldte ham Læge „af Guds Naade“ og sendte i Aarenes Løb Hundredevis af Patienter op til ham. — Heiberg erklærede imidlertid efter at have undersøgt Stine, at her formaaede han intet, Sygdommen var en Kræftknude i Underlivet; hvorfor han sendte hende hjem med den Hilsen, at Vennerne skulde bede om, at Døden snart maatte komme, da Udgangen vilde blive meget pinefuld. Dette kunde Vennerne dog ikke bekvemme sig til; tværtimod forenede de sig i Bøn om, at Stine maatte leve. Og Bønnen blev hørt, Sygdommen blev paa en mærkelig Maade sat ud af Kraft.

Stine blev nemlig angrebet af en Influenza, der var saa voldsom, at alle hendes Tænder faldt ud, og hun var i Vildelse i den Grad, at der maatte flere Mænd for at holde hende i Sengen. Men da Influenzaen var ovre, syntes det, som Kræftknuden var sat ud af Virksomhed; i al Fald stansede den i Væksten, og Stine

fik næsten 30 Aar lagt til sine Dage. Men altid vedblev hendes Legeme at være et meget skrøbeligt Kar.

Maaske kunde man ikke kalde Stine Tækkemand noget særlig ejendommeligt eller originalt Menneske. Hun havde en god Forstand, en rig Aand og en sjælden udviklet Evne til Forstaaelse. Over denne menneskelige Udrustning havde Herren aandet, saa hun alligevel blev det ualmindelige. Thi jeg maa betegne hende som en af de rigeste aandelige Personligheder, jeg har truffet.

I Samfundslivet var hun ikke arbejdende i moderne Forstand. Hun holdt ikke af at lede et Kvindemøde, var ikke Lærerinde i Børnegudstjenesten eller lignende; den Slags Ting laa ikke for hende. Men hun virkede paa en mærkelig Maade ved sin blotte Nærværelse; Samværet blev aldrig goldt, hvor Stine var til Stede; „Kakkelovnen i de helliges Samfund“ var der nogle, der kaldte hende.

Naar der om Aftenen havde været Møde i Missionshuset, saaledes man som Regel bagefter i Andreas' og Stines Stuer, saa mange som Pladsen tillod, undertiden ogsaa flere. Mens der blev drukket Kaffe, stod Stine ved Døren til Sovekammeret, sørgende for, at ingen blev glemt, og at Samtalen tog den rigtige Retning. — Hun var nidkær for sin Frelser og havde et klart Blik for Menneskesjæle; med et mildt Øje, et varmt Haandtryk og et lille Ord i rette Tid forstod hun at kalde paa dem, der var udenfor. Derfor tyede man altid til Stine, naar der blev Røre i Sjælen, eller der var andet, der trykkede. I Præstegaarden var det en almindelig Erfaring, naar Vækkelsens Uro kom over nogle af de unge, som var i Huset, at de da drog af til Ans for at tale med Stine, før nogen i Gaarden fik noget at vide derom. En ung theologisk Kandidat, der var paa Besøg i Præstegaarden, fik saaledes sit Livs afgørende Stund i Stines Stue.

Hun fik sin Kraft fra Ordet og Bønnen og ikke mindst ved Nadverbordet. Hun søgte som Regel Herrens Bord hver Gang,

der var Altergang i Grønbæk Kirke, det vil sige hveranden Søndag. Fra Ans var der $\frac{1}{2}$ Mil til Grønbæk, Tækkemandens var ikke kørende, og Stine havde i ingen Henseende Kræfter til saa lang en Vandring, men alligevel manglede hun aldrig om Søndagen. Mange Gange begyndte hun at gaa hjemmefra opad Bakken fra Ans, men sjældent kom hun Bakken ud, før hun blev indhentet af en Vogn, der tog hende op. Og det er vist aldrig hændt, at hun har gaaet den hele Kirkevej.

At Stine Tækkemand stod Præstefolkene særlig nær, er selvfølgelig; for Fader var hun gennem Aarene til megen Støtte og Opmuntring i Tjenesten. Han vurderede hendes Hjælp højt og sagde ofte, naar Mennesker blev omvendt: Det skyldes Stines Bønner.

I 1903 døde hendes trofaste Andreas, og hun flyttede nu til København, hvor en Søn var bosat, og hvor hun delte Lejlighed med en ugift Datter. Da hun til Afsked takkede Fader for alt, hvad han havde været for hende, føjede hun til: Men mest Tak for det strenge, som De har sagt. Og da Fader spurgte: Hvorfor mest for det strenge, Stine? sagde hun: Jo, for det har især hjulpet til at holde mig vaagen.

Det var i mine første Studenteraar, at Stine og hendes Datter Margrethe boede i København. Mangen Aften tyede jeg ud paa Østerbro til den lille Kvistlejlighed i Byggeforeningshusene i Sions Sogn. Hvor virkede det hjemligt at møde Stines kønne karakteristiske Ansigt og straalende Smil! Timerne fløj hurtigt, mens vi samtalede om de hellige Ting og fælles Minder fra Grønbæk og Ans; Klokken blev ofte baade 12 og 1, og den sidste Sporvogn var gaaet, inden jeg kom afsted paa Vandring mod min Studenterhybel paa Nørrebro.

Margrethe blev efter faa Aars Forløb gift med en Murmester i Gjern, og Stine flyttede saa, efter en kortere Tid igen at have boet i Ans, til Datteren og Svigersønnen i Gjern, hvor hun hen-

levede sine sidste Aar. Ogsaa her blev hun til Velsignelse. Pastor Madsen og efter ham Asschenfeldt-Hansen skattede hende højt og viste hende megen Venlighed. — Imidlertid blev Legemet stadig skrøbeligere; allerede i København havde hun været angrebet af Lungetuberkulose. Hun kom over det, men meget af Lungerne var der ikke i Behold. I de senere Aar blev Hjertet daarligt; det var kendelig opslidt.

I Sommeren 1916 saa det ud, som Enden var nær. Hun troede det ogsaa selv, tog Afsked med sine Venner og levede i Tanken paa den tilstundende Himmelglæde, mens hendes Ansigt straaledede af en overjordisk Skønhed. Men Herren tøvede fremdeles, Kræfterne tog en Smule til igen; „jeg blev skuffet“, sagde Stine.

Endnu 3 Aar blev der lagt til hendes Levetid; den gennem en Menneskealder dødsmærkede Kvinde passerede Støvets Aar og naaede 72. Men da var det, som alle hendes Sygdomme samlede sig sammen imod hende; Kræftknuden tog til at vokse, og baade Hjertets og Lungernes Magtesløshed voldte megen Pine. Jeg havde den Glæde at besøge hende paa hendes sidste Fødselsdag, kort før hun døde, og tilbringe 2 uforglemmelige Timer ved hendes Seng. Som altid var Glæden og Takken det fremherskende hos hende. „Den kære Frelser skal jo have Tak“, med de Ord plejede hun altid at slutte en Samtale, og saadan endte hun ogsaa den sidste, jeg fik Lov at føre med hende. Faa Dage efter gik hun ind til Herligheden. Det var i Juni 1919.

Ved hendes Begravelse fra Grønbæk Kirke, hvor en talrig Venneskare var kommet sammen, talte Pastor Asschenfeldt-Hansen over Ordet fra Salme 89: „Saligt det Folk, som kender Frydesangen“, og jeg over Esaias 40.31: „De, som forvente Herren, skulle forny deres Kraft“.

Stine havde paa sit Dødsleje udtalt Ønsket om, at man ikke maatte sende Kranse til hendes Kiste, men i Stedet give en Gave til Guds Riges Gerning.

Efter hendes Bestemmelse skulde Gaven deles mellem 8 forskellige Virksomheder, blandt hvilke var „Danmarks kristelige Studenterforbund“. Hun haabede, der maatte komme saa meget, at der kunde blive 5 Kr. til hver Sag, ialt 40 Kr. Dette blev langt overfløjet, idet der indkom 12 Gange saa meget. Endda var Kisten dækket af mange Kranse.

Paa den søndre Væg i Grønbæk Kirkes Kor hænger der ved Præstens Stol en særlig smuk Kandelaber. Paa Armen findes en Fremstilling af Sct. Georg, der fælder Dragen, og en Inskription fortæller, at den er ophængt til Minde om Andreas og Stine Danielsen, † 1903 og 1919.

Jeg vil nu prøve paa at tegne 2 Ansigter, der har tilhørt et Par gamle Kærestefolk. *Anders* og *Lene Bay* hed de. — De overlevede deres Guldbryllup med flere Aar, men var til det sidste som 2 nyforlovede. En Dag mødte jeg dem med hinanden i Haanden. Her kommer jeg med min Kæreste, sagde Lene.

De havde haft en lille Ejendom i Illerhede, hvor de med Flid og Dygtighed havde opdraget en stor Børneflok. Anders var en lidt tung Natur, som let kunde tabe Modet, men Lene var frejdig og fuld af Humør. Hun forstod altid at friske op ved Anders, naar det kneb. Han var en fortrinlig Jæger og skaffede sig gennem Aarene mangan velkommen Biindtægt ved sin Bøsse. Utallige Harer og Agerhøns og en anselig Flok Ræve er faldet for hans Skud.

Paa deres gamle Aar flyttede Anders og Lene til Grønbæk, hvor de boede i et lille Hus nærvæd Kirken. Anders fik nu god Tid til at drive sit Fisker- og Jægerhaandværk. Blandt andet havde han Præstegaardens Jagt. — Faders Fødselsdag var 21. Sept., den Dag Harejagten gik ind. Anders var da tidlig ude for at overraske den langørede Morten, og han havde som Regel den Tilfredsstillelse at kunne møde straks om Morgenen med en nyskudt Hare til Præstens Fødselsdagsbord. Da Lene

om Eftermiddagen kom til Chokolade, bemærkede Fader en Gang til hende: De kan tro, Anders var stolt, da han kom med Haren i Morges, hvortil Lene smilende sagde: Ak, han var saamænd saa vigtig, at han gik helt ved den højre Side af sig selv.

En Dag havde Anders været saa optaget af Jagtens Glæder, at han glemte Tiden for Aftensmaden. Lene, som sad hjemme og ventede ham, blev med Grund krænket over hans manglende Præcision, og da hun skønnede, at han nærmede sig, laaste hun Døren, puttede Nøglen i Lommen og gemente sig bag ved Huset. Anders gik til Døren, fandt den laaset og forstod, at Lene af Angst eller Vrede over hans Udeblivelse var gaaet sin Vej. Ruelse og Fortvivlelse faldt nu over ham; han gik op og ned foran Huset og klagede sig: Ak, Lene, Lene, bare du dog vilde komme igen, saa skal jeg aldrig mere komme for sent hjem. Men den skalkagtige Lene, som sad bag Huset og hørte hans Veklager, tænkte: Ja, suk du kun; før tænkte du ikke paa, at jeg sad herhjemme og sukkede. Først da hun syntes, at Pinen havde været længe nok, dukkede hun frem bag-Hjørnet, og der fulgte nu en glædelig Gensyns- og Forsoningsscene.

Fader havde en Vinter paa Grund af meget Arbejde i nogen Tid ikke været indenfor Døren hos Anders og Lene. Da han endelig en Dag kom derom, sagde Lene til ham: Vi har da været saa „gal“ paa Præsten, fordi De ikke har været her saa længe; Anders og jeg har endda været „skidt“, og vor Datter Christiane har gaaet med Tandpine. Jamen Lene, sagde Fader, De vil da ikke forlange, at jeg skal gaa rundt i Sognet og trøste alle dem, der har Tandpine. Jo. svarede Lene, Tandpine er en slem Ting, og de, som er plagede med den, trænger ligesaa fuldt til Ordets Trøst som andre syge.

Det var til Forsamling hos Anders og Lene, at „gamle Jørgen“ fik sit tidligere omtalte Besvimelsestilfælde. Der blev straks lidt Bestyrtelse, og nogle raabte: Bare han ikke dør,

hvortil Lene svarede: Aah, lad ham da dø. Hun syntes, at han ikke kunde faa noget bedre Sted for sin Hjemgang end Hellig-Forsamlingen.

En Sommer, da Præstegaardens Drengene var kommet hjem til Ferien, skete en af de første Dage, da vi var med Karlene nede i Engen ved Søen for at hjælpe med Høet, det Uheld, at en af Drengene brækkede et Ben ved at slaa Hovedspring over en Høstak. Fader og Moder var ikke kommen hjem endnu fra deres Ferie ved Vesterhavet. Ogsaa af den Grund vakte Uheldet særlig Beklagelse, og i de første Dage stillede mange velvillige Trøstere hos den faldne Springer med talrige Beklagelser over hans Smerter og over den lidet opmuntrende Udsigt til at tilbringe hele Sommerferien i Sengen. Efterhaanden var saaledes Humøret faldet adskillige Grader. Med Grund fandt nu Lene, at Sagen ogsaa kunde ses fra en anden Side; hun kom en Dag ind med gravalvorligt Ansigt, satte sig ved Sengen og bemærkede: Jeg synes endda, det er en god Ting, at du ikke er druknet derude i Søen. Denne overraskende Synsmaade virkede særdeles befriende paa Patienten, og baade han og Lene fik sig en hjertelig Latter.

Lene overlevede Anders i en Aarrække; hun opnaaede den høje Alder af 94. De senere Aar laa hun til Sengs, plejet paa det omhyggeligste af den trofaste Christiane. Efterhaanden svækkedes hendes Evner noget, men dog vedblev hun at være den samme til det sidste, og besøgte man hende, fik man ikke alene en spøgfuld Bemærkning, men ogsaa Vidnesbyrd om, at hun var fuldt overgivet til sin Frelsers Naade.

Sine Bay var Sypige i Ans. Egentlig hed hun Nielsine Timmermann, men var bedst kendt under førstnævnte Navn. Fader har senere fortalt, at da han kom til Grønbæk, fandtes der i Sognet, saa vidt han vidste, kun eet bevidst troende ungt Menneske; det var *Sine Bay*. Ikke underligt, at han knyttede meget

Haab til hende; og han blev ikke skuffet. Faa Mennesker i Pastoratet har været til større Medhjælp i Præstegerningen end den ret svagelige Sypige.

Hver Lørdag var hun i Præstegaarden for at sy. Allerede naar vi stod op ved 7-Tiden om Morgenen, hørte vi Sines Symaskine snurre inde fra Spisestuen. Hun vidste, at Dagen vilde blive fuldt optaget; ikke mindst Drengenes Garderobe stillede store Krav baade til Moders Beregninger og Sines flittige Haand.

Hun blev som Regel i Præstegaarden Søndagsgudstjenesten over. — Hendes Uddannelse i Skræderkunsten var vistnok oprindelig ikke stor, og i den første Tid kunde der nok indvendes et og andet mod Tøjets gode Pasform. Paa et Fotografi af de 3 ældste Drengene som smaa ser det ganske ud, som den ene er kommet forkert i sine Bukser, som om Bagsiden er vendt fremefter. Fejlen er nok imidlertid ikke Barnepigens, at hun har trukket ham forkert i Tøjjet, men det var Sines Kunst, som her ikke havde naaet det fuldkomne. Efterhaanden voksede hendes Dygtighed med Øvelsen, og hun blev baade dygtigere og hurtigere end de fleste. Da vi var vokset frem til at skulle bruge Jakke og lange Bukser, syede hun endogsaa de første Sæt til os og kom godt fra det.

Ogsaa Fader havde Gavn af Sines Lørdagsbesøg. Da hun gik ud og syede, blev hun kendt med mange Mennesker og Forhold i Sognet, og hendes gode, sunde Forstand satte hende i Stand til at opfatte Tingene korrekt; al Sladder var hende fremmed. Fader høstede derfor ved Samtale med hende adskillig Belæring om Sognets Forhold, fik at vide, hvor der laa syge og lignende. — Sine havde en ypperlig Hukommelse, hvorfor det altid var en Fornøjelse at sende hende som Delegeret til store Landsmøder; Prædikener og Foredrag huskede hun i Aarevis; ogsaa Ting, som ikke var holdt i den almindelige Tonart, forstod hun at værdsætte.

I Særdeleshed er hendes Navn knyttet til K. F. U. K. i Grøn-
bæk Sogn. Herom fortæller Frk. Karen Ræder i „De Unges
Blad“ efter hendes Død i 1912: „Som ganske ung, fattig Sy-
pige begyndte hun at samle Sognets Piger til smaa Møder i sit
lille Hjem, og hun har fortalt, hvor usigelig lykkelig hun blev,
da hun begyndte at se Frugt af sit Arbejde: Naar jeg gik hjem
fra Gaarden, hvor jeg havde syet den Dag, kunde jeg af bare
Glæde ikke gaa stille, nej, jeg maatte springe syngende langs
henad Gærdet.

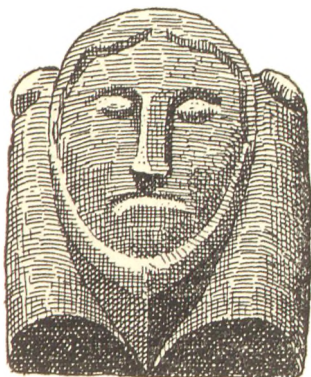
Og „Pigeforeningen“ voksede; i 1895 blev den indmeldt i
K. F. U. K., og det var en stor Glædesdag, da Foreningen 1905
fik sit eget nybyggede Hus i Ans. — Mange Minder trænger sig
frem om de hyggelige Mandag Aftner i Sines lille Stue. Varmt
var der, og det kneb med Pladsen; tre paa Chaiselonguen hørte
til det reglementerede, og endda maatte en ofte sidde oppe paa
Hovedgærdet! Det var altsaa ikke de ydre Forhold, der lokkede
Sognets unge Piger til Møde. Men jeg véd faa, der kendte sin
Bibel saa godt, som hun gjorde det, og hun forstod at anvende
Ordet praktisk og ligetil.

Der var noget stift og kantet baade over hendes Person og
hendes Karakter, men var man først kommet indenfor den ydre,
lidt haarde Skal, forstod man, at hendes Hjerte var varmt og
rigt. — Der var een Egenskab, som prægede hende fremfor alt
andet, nemlig Troskab. Hun var tro i sin jordiske Gerning, tro
i Arbejdet for Guds Rige, tro mod sine Venner. Hun blev ensom
paa det sidste. Flere af hendes kæreste Venner forlod Egnen,
og Sygdommen tvang hende til at opgive alt Arbejde. Men Han,
hvem hun saa ofte i sin Bøn kaldte: Min trofaste Frelser, blev
tro mod hende til det sidste, sendte hende Hjælp, naar hun knap
vidste, hvorfra hun skulde faa Føden og sænkede sin Fred i hen-
des Sjæl, saa hun ved Nytaarstid kunde sige: Dette sidste Aar
har været een lang Sygdomsdag og dog det lykkeligste Aar i mit

Liv. — Alle vi, der staar i Gæld til Nielsine Timmermann for mange gode Ord og megen Forbøn, kan ikke længere bringe hende vor Tak, men saa sender vi den til hendes trofaste Frelser med Bøn om, at han vil give K. F. U. K. mange Ledere, der vil gaa i hendes Fodspor. — Hun gjorde, hvad hun kunde“.

Det koster mig Overvindelse at lægge Pennen for at slutte dette Afsnit. — En lang Række af Ansigter og Skikkelser, om hvem der kunde være meget kønt og rigt at fortælle, stiger frem for mig, og af mit Hjerte kunde jeg ønske ogsaa at sige lidt om dem. Men jeg skønner, at endnu flere Navne og Personer maa-ske vil tynde Fremstillingen og trætte Læseren. Og jeg tør tro, at de omtalte Mænd og Kvinder er nok til at give en Forestilling om Samfundets Karakter og Ansigt.

Til Slut maa jeg gøre den Bemærkning, at min Læser maa ikke af det ovenfor skildrede faa det Indtryk, at de troende i Pastoratet var „Helgen uden Adams Kød og Klæder paa“. Der var Skygger over de enkelte, som der var det over Samfundet. Men en Flok var der, som kendte baade Kamp og Sejr ved Aandens Kraft.

OPBRUD

Lad mig hvile hos mine Fædre
og begrav mig i deres Grav.

1. MOSEB. 47.³⁰.

Den 10. Maj 1907 var der stor Sølvbryllupsfest i Grønbæk Præstegaard. Der var mødt 600 Gæster, som blev bospist i den smukt pyntede Lade og i et Telt, der var rejst i Gaarden. Baade om Eftermiddagen og Aftenen var der Gudstjeneste i Kirken, hvor Fader selv og en hel Række Præstevener førte Ordet. Vejret var varmt og smukt, helt usædvanligt for Aars-tiden. Store og smaa Gaver strømmede ind i Mængde. Det hele formede sig ret som en kristelig Folkefest. Men det blev ogsaa, hvad ingen dengang tænkte paa, den sidste Fest, vi fik Lov at holde i Grønbæk Præstegaard.

Sidst paa Sommeren indgav Fader sin Ansøgning til Sognepræste-Embedet ved Vor Frelzers Kirke i Vejle. Sognet var nyoprettet og Kirken lige bygget. — Det blev en pinefuld Tid, som nu fulgte. Vennerne i Grønbæk lod ham ingen Ro, men bad ham mange Gange med Taarer tage Ansøgningen tilbage. Fader var usikker i hele Sagen og følte sig ofte fristet til at trække sig tilbage; Tanken om at forlade det gamle Hjem og den velsignede Gerning pinte ham meget; men han

syntes dog, at han bedst lagde Afgørelsen i Guds Haand ved at lade Ansøgningen gaa sin Gang. Den blev derfor ikke kaldt hjem.

Imidlertid blev Fader indstillet som Nr. 1 af Menighedsraadet, og Udnævnelserne paafølgte faa Dage efter; Afgørelsen var nu faldet.

Under megen Bevægelse holdt Fader Afskedsprædiken i sine kære Kirker og talte over Efes. 6 om Guds Børns Kamp og Rustning, det var det sidste, der laa ham paa Sinde at faa dem sagt. Mod Slutningen af Prædiken udtalte han Ønsket om, at han og hans Hustru engang maatte faa deres Hvilested paa Grønbæk Kirkegaard ved Siden af hans Forældres Grave.

De sidste Dage i Grønbæk blev paa een Gang svære og dog skønne Dage, fyldte af dejlige Minder og rige ved Venners Kærlighed. Navnlig en Afskedsfest i Ans Missionshus vil altid være os uforglemmelig ved sin bevægede og inderlige Stemning. Fos os Børn, der var samlede hjemme i Afskedens Dage, faldt det ogsaa tungt at sige Farvel; med hele vort Hjerte var vi knyttet til det elskede Barndomshjem. — I de følgende Aar søgte vi bestandig dertil, naar der var Lejlighed. Faders Eftermand blev Pastor Agner Torm fra Ø. Alling, som i Troskab og Nidkærlighed har fortsat Herrens Værk i Sognene. Præsten og Fruen har paa enhver Maade vist os Vennesind, Præstegaarden staar os altid aaben, og paa den smukkeste Vis har de fundet sig i vor Færden og alle vore „Anmasselser“.

For mange stod det som noget gaadefuldt, at Fader og Moder kunde forlade Grønbæk; de fleste ansaa det for ganske sikkert, at de vilde forblive der til deres Dages Ende. — Fader havde dog forskellige Grunde til at bryde op nu. Aarsagen var ikke, at de aandelige Muligheder syntes udtømt, eller at Livets Strøm var ved at gaa i Staa. Netop den sidste Vinter havde der i begge Sogne været de mest omfattende Vækkelser, Fader i sin

Præstetid havde oplevet. Og Kirkegangen havde aldrig været større. Jeg husker, at jeg som Student den foregaaende Jul var kommen hjem allerede til Søndagen før, fordi Juleaften kun kom 2 Dage efter. Søndag før Jul regnes jo ellers ikke for at være nogen meget besøgt Helligdag, navnlig naar den falder saa nær paa Højtiden; tilmed var det Tøvejr med rædsomt Føre. Men jeg erindrer, at Grønbæk Kirke var saa fyldt, at jeg sammen med mange andre lige netop kunde knibe mig en Staaplads indenfor Døren.

En væsentlig Aarsag for Fader til at gøre Forandring var, at han stærkt følte Trangen til nye Tilhørere. Han havde nu i 22 Aar under stadig mere omhyggelig Forberedelse prædikeret for de samme Mennesker, og det var ham i de senere Aar under Beredelsen til Søndagen Ugen igennem et bestandigt Tryk, at han syntes, Tilhørerne maatte kende ham, hans Tankegang og Prædikemaade ud og ind. Han kunde ikke føre Talen ind paa noget Omraade, uden at han følte, at han havde været det samme Sted mange Gange før. Den stadig voksende Kirkegang syntes ikke at tyde paa, at Fornemmelsen var rigtig, men Fader i al Fald havde den Følelse og kunde ikke frigøre sig for den.

Dertil kom, at Søndagen med de 2 Gudstjenester, store Altergang, kirkelige Forretninger og lange Vej til Annexkirken oversteg Faders Kræfter, saa at en slem nervøs Hovedpine altid var Følgen. Den begyndte som Regel Søndag Aften og kunde vare baade Tirsdag og Onsdag. Al Læsning var ham næsten umulig i disse Aar; ofte kunde han ikke læse en Spalte ned i en Avis uden at faa Hovedpine. Han magtede næppe at have mere med Papir og Bogstaver at gøre end at skrive sin Søndagsprædiken og besørge de fornødne Embedssager. I Sandhed en saare vanskelig Ting for en Præst, der ønsker at bevare sig frisk baade i sin Forkyndelse og sin Færd.

Ganske vist kunde det da synes en vovelig Sag for Fader med sine 51 Aar, sit daarlige Hoved og ikke betydelige Kræfter at søge et stort Købstad-Embed. Men Fader regnede med, at han i Vejle vilde faa en læmpeligere Søndag, da der kun var een Gudstjeneste. Rigtignok var Vor Frelzers Sogn paa over 10,000 Mennesker, og der var kun en „halv“ Kapellan til Hjælp, idet begge Sognepræsterne var fælles om en ordineret Medhjælper; men Fader mente, at det dog var overkommeligt, naar der kun var 10 Minutters Gang til Sognegrænsen, saa at der i Løbet af en Eftermiddag kunde besørges adskillige Sygebesøg, mens han i Grønbæk paa Grund af de store Afstande ofte maatte anvende en halv Dag paa at besøge en eneste syg.

Med Hensyn til Søndagen regnede Fader rigtig; den faldt ham lettere end i Grønbæk, og han var de første 2 Aar i Vejle næsten fri for Hovedpine. Derimod slog hans Mening om Embedets Overkommelighed ikke til. Som Landsbypræst havde Fader ikke rigtig vurderet, at det betyder større Nerveslid at færdes bestandig omgivet af mange Mennesker, selv om det er paa et begrænset geografisk Omraade, end at sidde nogle Timer alene paa en Vogn eller at vandre til Fods rundt i et Landsogn.

Iøvrigt gik Fader med forbavsende Ungdommelighed og Oplagthed ind til den nye Gerning i Vejle, hvor han ogsaa blev særdeles smukt modtaget af Borgerskabet og ikke mindst af det store livskraftige Indre Missions Samfund. — I den kønne nye Kirke, der blev indviet af Biskop Koch samme Dag, Fader blev indsat, og som navnlig tiltaler ved sit festlige Præg, følte han sig ret snart hjemme. Kirken var fyldt fra den første Søndag, og endda steg Tilhørerkredsen jævnt for hvert Aar, saa Siddepladserne trods Anvendelse af løse Stole, Knæfaldet og Trappen op til Koret som Regel ikke slog til.

Ikke faa enkelte Mennesker fik under Vor Frelzers Kirkes

Prædikestol Stødet til deres Omvendelse, men nogen egentlig Vækkelse kan der næppe tales om, og Fader fik som Prædikant i Vejle nok sin største Betydning paa Helliggørelsens Omraade ved sin Tilskyndelse til praktisk Kristenfærd i det daglige, navnlig i Hjemlivet. — Og Altergangen var skøn og festlig, som en Ven skrev senere: „Hvor var det Feststunder om Søndagen i „den hvide Kirke“; det var jo hans Bøn hver Søndag, at Gud, som er saa rig, vilde give os en Festdag i hans Hus; men især naar vi gik op til Nadverbordet og sang op ad Trapperne: Op, dog Sion, ser du ej Sejrens palmestrøede Vej, da syntes jeg næsten, vi var i Himlen; thi vi saa Herrens Herlighed og mærkede hans Nærhed.“

Kort efter at Fader var kommen til Vejle, fik han begyndt Bladuddeling med ugentlig Ombæring af et lille Traktatblad til hvert Hjem i Sognet. Bladuddelerne samledes til regelmæssige Møder, hvorom den ovenfor nævnte Ven skriver: „Vi er mange, der aldrig vil glemme vore Bladuddeler-Møder i Præsteboligen, hvor vi sad saa tæt pakkede i alle Stuer; vi følte os saa sammenknyttet, som var vi een stor Familie, og Pastor Jessen og Fruen var vor Far og Mor; ja, der var godt at være.“

I det hele havde Fader ikke svært ved at finde sig hjemme i de nye Arbejdsformer, som er særlige for Byforhold; og de havde hans fulde Sympathi; f. Eks. Frivilligt Drengeforebund, K. F. U. M. og K. F. U. K. med deres Bygninger og mangeartede Program. Men iøvrigt vaagede han i Følelsen af, at hans Kræfter var begrænsede, over, at han ikke kom til at give for megen Tid og Kraft til at „tjene for Bordene“ i de forskellige kristelige Organisationer; Forkyndelsen og den egentlige Sjælesorg skulde være det første.

Og her var et Omraade, som Fader i Vejle anvendte megen Tid paa, navnlig Sygebesøg. Sikkert er det ogsaa for denne

Gernings Skyld, at Fader vil mindes længst af de enkelte i Vejle. — Naar han kom ind ad Døren mild og forstaaende overfor al Slags menneskelig Nød, med stor Livserfaring, først og sidst med Guds Ords og Naades rige Skat, saa var det en Oplevelse i et Hjem. Naar Fader traadte over Tærskelen, saa fik man baade en Følelse af Tryghed og af Fest. Man mærkede, at det var en erfaren Mand, som havde prøvet adskilligt, og som vidste Raad for mange Slags Nød baade timelig og aandelig; derfor gav hans blotte Nærværelse en forunderlig Tryghed; man følte, at ens Ve og Vaade nu var lagt i gode Hænder. — Og tillige var der Højtid, hvor Fader færdedes; uvilkaarlig følte man sig draget af hans Selskab, alt smaaligt blæstes bort, Solen skinnede frem, og Festen voksede i hans Spor. Hans Hemmelighed var nok, at han bragte Jesus med sig, hvor han gik. I mange smaa og fattige Hjem i Vejle husker man endnu den „hvide Kirke“s første Sognepræst for hans Husbesøgs Skyld.

Mellem Sognepræsten ved Nikolaj Kirke, Provst Christensen og Fader raadede et smukt kollegialt Forhold. Provsten og hans Hustru modtog de nye Præstefolk med megen Venlighed, og Provst Christensen var trods sit eget store Arbejde altid villig til at give Fader en Haandsrækning, naar det kneb med Kræfterne. — I det hele udfyldte de hinanden godt. Provsten er Aftenmand og gaar sent i Seng, mens Fader altid gik tidligt til Ro, men vaagnede tidligt, om Vinteren ofte allerede ved 3-Tiden om Morgen. De talte derfor spøgende om, at der som Regel var en af Præsterne, som vaagede over Byens Ve og Vel.

Mens Fader var i Vejle, begyndtes Arbejdet for at rejse et Kvindeseminarium i Aarhus, der som en Jubilæumsgave skulde skænkes „Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark“ i 1911, Halvtredsaaaret for dens Stiftelse. Fader kom med i Komitéen og blev valgt til Formand. I de følgende Aar ofrede han meget Arbejde paa Sagen og havde den Glæde baade at se Pengene

strømme ind, Bygningen rejse sig og Gerningen komme i Gang. Han var i lige Grad interesseret i Sagens betydningsfulde aandelige Formaal og de praktiske Opgaver med Hensyn til Pengeindsamling og Husets Opførelse, som den førte med sig.

Engang i Vejletiden fik Fader Forespørgsel fra Provst Zeuthen, om han maatte foreslaa ham som nyt Medlem af Indre Missions Bestyrelse. Fader mente imidlertid, at hans smaa Kræfter ikke vilde tillade ham at gøre tilstrækkelig Gavn i Bestyrelsen, hvorfor han med Tak afslog Opfordringen. Men til Moder sagde han: Det er dig, Mor, som er Aarsag i, at jeg har faaet den ærefulde Anmodning. Det kommer af alle de Varmedunke, du har lagt i Gæstekammersengene, naar vi havde Besøg af Missionærerne ude i Grønbæk.

Der findes ingen Præstegaard i Vor Frelzers Sogn i Vejle. Fader maatte derfor selv leje Bolig og var saa heldig at finde et lille Hus med egen Gaard og Have, som under Moders ordnende Haand snart blev et rigtig hyggeligt Hjem. I en lille Mellembygning mellem Gaard og Have var forskellige smaa Rum, som Moder fik lavet om til Gæsteværelser for Børnene, naar de kom hjem i Ferien. De benævnedes „Hønsehuset“, „Due-slaget“ og lign., og det fælles for dem var, at de kun afgav den højst fornødne Plads til Seng, Servante og Stol. Men det er rent ud forbløffende, saa mange Gæster det lille Hus har været i Stand til at rumme.

Alle Drengene var paa det Tidspunkt voksne, saa der kunde være meget livligt, naar Flokken var samlet hjemme til Højtiderne. Musik og Sang, Latter og Tale lød fra Morgen til Aften. Det kunde hænde om Aftenen, naar der blev sunget og spillet, at hele Flokke af de forbigaaende blev staaende paa Fortovet udenfor for at lytte til Sangen og Klangen fra den glade Præstegaard.

Mens Fader var i Grønbæk, var han ofte træt af den megen

Kørsel, som det udstrakte Pastorat førte med sig. Jeg er saa „forkørt“ af at sidde og rumle paa den Vogn, sagde han tit. Men han havde dog ikke været længe i Vejle, før han følte den gamle Landmands Trang til at „være kørende“, og en Dag, jeg var kommen hjem til en Ferie, viste han mig Tegning til en Vogn, han selv havde gjort i alle Enkeltheder. Han gik med Tegningen til en Vognfabrikant, der først saa paa den med et lidt overlegent Smil, som om han vilde sige: Vil Præsten nu til at være klogere end Fagmanden selv? Men da han havde set lidt paa Tegningen, svandt det skeptiske, og han sagde i et anerkendende Tonfald: Jo, den Vogn kan fremstilles i alle Enkeltheder, som Tegningen viser, og saa bliver det endda baade en praktisk og en smuk Vogn.

Vognen er en lille Char-à-banc paa Gummihjul, med aftageligt Kuskesæde, med smaa Finesser ved Fjedrene og forskellige andre fikse Konstruktioner. Den er let og meget behagelig at sidde i. Fader købte dertil 2 smaa islandske Heste, saa han nu var kørende igen.

I Grønbæk havde det altid været en yndet Fornøjelse for hele Familien at tage ud paa lange Køreture. Mens Schaumburgs var i Klovborg, blev de 7 Mil fra Grønbæk dertil ofte tilbagelagt paa Vogn; da de senere forflyttedes til Sjælland, foregik Rejsen paa den Maade, at vi kørte landevejs de 6 Mil til Aarhus og fortsatte med Dampere til Kallundborg. Paa Forældrenes Bryllupsdag 10. Maj var vi næsten hvert Aar paa en lang Køretur i Silkeborgskovene. — Ganske særlig erindrer jeg fra mine Drengaar en Køretur til Frederiks og Karup, de saakaldte „Tyskerbyer“ paa Alheden. Frederiks og Karup ligger i Lysgaard Herred, samme Herred som Grønbæk, saa Fader maatte i Tilfælde af Vakance undertiden dertil paa Prædiketur. Paa den Tur, jeg husker, kørte Fader og Moder og 2 Drenge allerede hjemmefra Lørdag Eftermiddag, overnattede hos Venner i Kjelle-

rup-Eggen og kørte videre Søndag Morgen til Frederiks ud i den store Lynghede. Det var en dejlig Sommerdag, og de fantastiske Luftspejlinger gjorde tilligemed Hedens vide Horisont dybt Indtryk paa vore Drengesind. Efter at Fader havde prædiket i begge Kirkerne, passerede vi paa Hjemvejen Lyshøj med Blicherstenen og kom over Vium og Levring hjem til Grønbæk i den lune Sommernat, allesammen lidt trætte efter den lange Dag; kun Hesten, den lille brune „Lisc“, var lige fyrig.

Vi var saaledes fra Barnsben vant til at betragte lange Køreture, hvor Traktementet stod paa medbragt Smørrebrød, som en stor Herlighed. Forældrene havde altid Generalstabskortet med i Vognen; alt af Interesse, som vi passerede paa Vejen, f. Eks. Kirker og lign. blev beset og Udsigtspunkterne bestaget. Naar Moder kom paa et Udsigtspunkt, var det hendes Specialitet at tælle Kirker. Hun var saa godt hjemme i sin Danmarks-Geografi, at hun som Regel fra en Udsigtshøj paa en fremmed Egn uden at se paa Kortet kunde stedfæste alle de Kirker, vi saa.

Da nu Fader ogsaa i Vejle havde faaet sit Køretøj i Orden, blev der kørt flittig omkring i den smukke Omegn, og i Sommer-tiden foretog vi endogsaa længere Ferierejser paa Vogn. Saaledes tværs igennem Jylland til Søndervig ved Ringkøbing og adskillige Gange til Silkeborg og Grønbæk eller ned til Grænsen ved Skamlingsbanken. I det hele virkede det lille Køretøj betydeligt formildende paa den ikke lette Overgang fra Landlivets Idyl til den haarde Stenbro.

Blandt vore andre Friluftsglæder i Vejle kan nævnes, at vi havde Sejlbaad paa Fjorden, som ogsaa blev hyppig benyttet i Sommerferien.

Fader havde altid været meget nationalt sindet; han kunde aldrig glemme 1864. Men det var, som Flytningen til Vejle gav hans nationale Sans ny Inderlighed. Alene det at komme Grænsen og Sønderjylland saa meget nærmere var ikke uden Betyd-

ning. Forsvarssagen var i de Aar til hæftig Debat og naaede sin Løsning, og fra Stormagternes uhyggelige Rustningskapløb faldt allerede den kommende Verdenskrigs Skygger over mange nationalt vaagne Sind.

Faders Kirkebøn hver Søndag var præget af hans Kærlighed til og Haab for Sønderjylland. I Slutningsbønnen efter Prædikenen faldt (i Lighed med Vilh. Beck) Ordene saaledes: Vi beder for vore fraskilte Brødre og Søstre sønden Aa, som sukker i Fjendevold. Lad dem dog ikke være skilt fra dig og dit Rige, og lad dem heller ikke for bestandig være skilt fra os, fra gamle Danmarks Folk og Rige. Lad engang den Time oprinde, da du flytter Grænsepælene saa langt mod Syd, som danske Hjerter slaar og den danske Tunge naar. — Da Fader var forflyttet til Vejle, fik han straks fra oven Besked om, at Bøn for Sønderjyderne under den Form var forbudt af Regeringen, den var ikke neutral. Fader maatte derfor ændre sine Udtryk saaledes, at det blev til Bøn om, at Herren vilde gøre Ende paa al national Uret, saa at de, som i Sind og Tale hørte sammen, ogsaa fik Lov at leve og bo tilsammen. —

Fra de Aar husker jeg en Rejse til Ribe, og jeg har Indtryk af, hvor det betog Fader at staa paa Ribe Domkirkes Taarn og se langt ned i Sønderjylland. Jeg ser ham endnu for mig staaende med Kikkerten for Øjnene og se længe og ufravendt ned over det tabte Land. — Fader var meget nærsynet, hvorfor han med sin store Kærlighed til landskabelig Skønhed og vide Udsigter altid gik med en Kikkert i Lommen, som han flittig brugte. Han gik i Grønbæk ikke en Tur i Marken, uden at Kikkerten var oppe flere Gange.

I Sommeren 1912 foretog min yngste Broder en Cykletur til Sønderjylland. Da Fader og han i Fællesskab med stor Grundighed havde drøftet og lagt Rejseruten, kom Fader med en tyk Bog og bad ham tage den med. Min Broder var ikke begejstret over

at have den tykke Bog til at tyng i sin Rygsæk, men tog den med alligevel for at glæde Fader. Det var Frederik Barfod: Fortællinger af Fædrelandets Historie, en Bog, som Fader holdt meget af. Min Broder fortæller, at den Bog siden blev hans kosteligste Bagage paa Rejsen. Med sin fortræffelige Skildring af Kampene i 48 og 64 gav den ham Historien til alle de mindre Steder, hans Cykle førte ham forbi. Særlig uforglemmeligt var det at sidde paa Isted Hede og med Bogen i Haand følge bogstavelig talt hele Isted-Slaget Gang. — Senere stødte Fader og Moder til ham i Flensborg, og de gjorde Ture sammen til Dybbøl og Als. Det var en forunderlig Oplevelse for Fader; hans Barneminder fra Krigens Dage fik ny Farve og hans Kærlighed til Sønderjylland ny Glød; hans Ord strømmede med Oplevelser og Tanker, som blev uforglemmelige for de to andre, der var med.

I Efteraaret 1910 fik Fader et slemt Anfald af Dysenteri med stærk Blodgang. Et Par Dage saa det ud, som det gik mod Døden, men Sygdommen standsede, og Fader kom op igen, dog i meget afkræftet Tilstand. Det følgende Foraar gennemgik han en længere Kur paa Skodsborg Sanatorium og kom nogenlunde i Besiddelse af sin sædvanlige Arbejdsevne.

Men Arbejdsdagen i Vejle blev alligevel ikke lang; jo mere Fader blev bekendt med Mennesker og Forhold i Sognet, des mere voksede Arbejdet. „Det daglige Overløb“ tog til Maaned for Maaned, og Fader var saa godt som ikke ledig en Time Dagen igennem. Det var mere, end hans Arbejdskraft i Længden kunde yde, og det viste sig da ogsaa snart, at Hjertet var ved at gaa træt. Aareforkalkning i Forbindelse med Hjerte-Nervøsitet gjorde hurtige Fremskridt, og naar Fader færdedes ude, maatte han ofte staa stille midt paa Gaden, fordi Hjertet ikke kunde mere.

Paa Grund af sin forholdsvis unge Alder holdt han dog ud i Embedet længst muligt, men maatte omsider i Vinteren 1913 i en Alder af 56 Aar efter 5½ Aars Virketid i Vejle indsende sin

Begæring om Afsked. Det vakte baade Sorg og Modsigelse i Menigheden; man kunde ikke ret tænke sig, at Faders Sygdom var saa fremskredet og alvorlig, at Afsked endnu var nødvendig. Naar Fader om Søndagen stod paa sin Prædikestol, var der til det sidste noget roligt og stærkt over ham, som slet ikke gav Forestilling om en forpint og dødsmerket Mand. Mange mente derfor, at Afskedsbegæringen var et overilet Skridt, der burde tages tilbage. Men Fader skønnede selv, at det var yderste Frist, hvis han ikke snart skulde segne under Arbejdet; han fastholdt derfor Ansøgningen trods alle Bestormelser fra Menighedens Side. — Ministeriet imødekom Begæringen med fuld Pension, og Fader og Moder tog Afsked med Vejle under mange Kærlighedsbeviser fra den store Venneflokk, som ogsaa dér havde samlet sig om dem.

Hjemmet blev nu flyttet til Silkeborg, hvor dengang 3 Sønner havde deres Gerning; senere kom ogsaa en 4de dertil. — Den ene af Sønnerne havde kort forinden købt Hovedbygningen til den gamle Silkeborg Hovedgaard, som ligger smukt nede ved Aaen. Her fik Fader og Moder den ene Fløj at bebo, og i det hyggelige gamle Hus med nær Forbindelse til Børn og Børnebørn fandt de en smuk og naturlig Ramme om Hjemmet, saa det varede ikke længe, før de fandt sig til Rette. Her var en efter Købstadforhold stor Have med gamle Lindetræer, her var Stald og Vognport, saa Fader ogsaa kunde faa Plads for sit Køretøj.

Forøvrigt var Fader villig til at tjene i Guds Riges Gerning med de faa Kræfter, han endnu havde. „Jeg gør ikke Regning paa at leve ret længe, derfor vil jeg gerne arbejde lidt for Herren, mens jeg er her,“ skriver han i et Brev. — I den følgende Sommer prædikede han undertiden i Silkeborg Kirke og gav ogsaa paa anden Maade en Haandsrækning i det kirkelige Arbejde. Han fik en Aftale med Indre Missions Bestyrelse om at holde et mindre Antal Møder aarligt. Derved kom han en Del rundt i Omegnen, hvor han jo fra Grønbæk-Tiden havde mange Forbindelser.

Jeg havde den Glæde undertiden at følges med Fader ud paa Landet og tale sammen med ham ved Møder og Gudstjenester. — Der var Kraft og Inderlighed over hans Forkyndelse som i gamle Dage, men for den, der forstod at lytte, var der tillige et Tonefald, som hos den, der daglig venter sin Død og er rede til Opbrud. — Og han var saare elskelig i sin Færd. En Præst, i hvis Præstegaard han havde været en Aften efter at have prædiket i Kirken, sagde til mig, da jeg tilfældig traf ham nogen Tid efter: Det var forunderligt; det var næsten, som det var Jesus selv, der gik iblandt os den Aften.

Imidlertid gjorde Hjertesvagheden sig bestandig mere gældende, og en Nat kort før Jul 1913 kom der et Hjerte-Anfald med voldsomme Smerter og Aandenød. Vi stod samlede omkring Faders Seng og ventede Dødens Komme. Pulsen blev borte, og Hænderne var kolde. Læge Bjerregaard kom til Stede i sidste Øjeblik og gav en stimulerende Indsprøjtning, og vi begyndte alle at gnide løs paa Faders Arme og Ben for at kalde Livsvarmen tilbage. Faa Minutter efter aabnede Fader Øjnene og kunde tale med os.

Det var en mærkelig Stund; det var Gud, som i sin Barmhjerlighed for en Tid endnu gav os vor elskede Fader tilbage til Livet. Men heller ikke glemmer vi den gode Lægeven, som i den Nat var Guds Redskab til at kalde Livet tilbage.

Efter Jul gennemgik Fader en Lyskur paa Finsens Klinik i København; den bragte betydelig Bedring, og Fader søgte i den kommende Tid flere Gange derover. Fader kom sig saa vidt, at han hver Dag kunde spadserere en lille Smule i det frie, kunde læse og passiare lidt og skrive korte Breve, men Hjertets Svagheit trak dog meget snævre Grænser for hans Væren og Virken. Han havde saaledes ikke Kræfter til at overvære en Gudstjeneste, og en Samtale maatte helst ikke vare længere end 15—20 Minutter. Han havde en trofast Sygeplejerske i vor Moder, som

i de Aar bogstavelig talt ikke veg fra ham. Kun Søndag Formiddag forlod hun ham for at være i Kirke akkurat saa længe, som Prædikenen varede.

Selv om Fader var afskaaret fra alt egentligt Arbejde, faldt Tiden ham dog ikke lang. Hans mange Interesser kom ham til Hjælp. Selv kunde han ikke taale at læse meget, men Moder læste saa højt for ham. Det var især historisk Læsning, Mémoirelitteratur og Skildringer af Lande og Folk, som fængslede dem. Den sidste Vinter Fader levede, studerede de navnlig Amerika og Finland og læste en hel Række Bøger om disse Lande. Undertiden talte Fader om, hvis han blev rask nok dertil, at foretage en Rejse til Amerika. Han tilføjede dog gerne: Jeg bliver vist aldrig stærk nok til saadan en Rejse, men saa har vi da haft Fornøjelsen ved at tænke paa den og lægge Planer til den.

En særlig Art af Læsning var dem til megen Glæde, nemlig Familiens gamle Breve. Saa længe Bedsteforældrene levede i Skive, havde Moder hver Uge skrevet et udførligt Brev til dem. Disse Breve havde Bedstemoder omhyggelig bevaret, og Fader og Moder kunde nu ved Læsning af Brevene genopleve hele Fortiden fra Saksild, Frøslev og Grønbæk. Oplæsningen af Brevene, der som Regel blev gemt til Søndag Aften, gav ogsaa Anledning til, at mange andre Minder fra de lykkelige Præste-Aar blev draget frem og omtalt.

Hver Aften indførte Fader med faa Ord i sin Almanak, hvis der var hændet et eller andet i Dagens Løb, hvis gamle Venner havde aflagt Besøg, eller nogen af Børnene havde været hjemme. Ved paa den Maade at føre Bog over alle de glædelige Oplevelser, blev det ham lettere at være taknemlig og rigtig faa Herrens Solskin ind over sit Liv. Og ofte sagde han til Moder, naar han om Aftenen havde lagt sig til Hvile: Hvor har vi dog haft en dejlig Dag. Fader stræbte altid efter, at der i enhver graa Søgnedag kunde være lidt af Søndagen, af Festdagen; Hverdagene maatte ikke

faa Lov at blive helt Hverdage. Og han havde erfaret, at et takkende Sind var den bedste Vej dertil. I et Brev til en Kvinde i Vejle, der var kommet sig efter en alvorlig Sygdom, skriver han: „Vi vil jo tro paa, at alt det svære ogsaa er Guds Kærlighed, sendt os til vor Sjæls evige Frelse. Han, som ikke sparede sin egen eneste Søn, men gav ham hen for os alle, hvorledes skulde han give os andet end, hvad der er godt. Den Tro har baaret mig oppe gennem al min Svaghed. Men derfor er det alligevel dejligt at mærke, at Sundhed og Kræfter vender tilbage, og saa skal vi blot takke, takke og atter takke Herren for hans Godhed; og der er intet, et Hjerte har bedre af end at takke baade tidlig og silde. Vi beder hver Dag i vor Bordbøn Herren om at give os et taknemligt Sind; jeg tror ikke, der er ret meget, der saadan kan knytte os til Herren, som at takke ham.“

Blandt Optegnelserne i Almanakken fik ogsaa Vejret sin daglige Karakter; Meteorologien var stadig Genstand for Faders Interesse; i Grønbæk havde han haft Regnmaaler, som han passede omhyggeligt; og selv nu i de sidste Aar kunde han om Morgenen næppe vente med at komme helt i Tøjet, før han maatte ind i Dagligstuen for at se paa Minimumsthermometret, hvilken Grad Nattetemperaturen havde holdt.

Dertil var han levende interesseret i alle sine Sønners Planer og Gerninger, og vi havde i de Aar en Raadgiver i stort og smaat, som vi ingensinde faar Mage til. Maskinisten drøftede den nyeste Maskinteknik med ham, Købmanden sine Forretningsudvidelser, og aldrig havde han en Annonce i Avisen, uden at Fader først havde set den igennem. Sagføreren fik Raad i sine Processer og Ejendomshandeler og Svigersønnen i sit Landbrug. Vi, der havde Gerningen i Guds Rige som vort Arbejdsfelt, glædede os længe i Forvejen til at komme hjem og fortælle ham vore Oplevelser og indhente Vejledning i vanskelige Spørgsmaal.

Men den største Velsignelse tilførte Fader os gennem sin Forbøn. Det staar for os saadan, at Faders Bøn formaaede store Ting hos Herren i Himlen. Og hans Hjerte var udvidet til at have Rum for mange. Jeg fik i de sidste Aar lejlighedsvis et lille Indblik i, hvor mange Mennesker Fader favnede i sin daglige Bøn, ogsaa saadanne, som han i en Aarrække ikke mere stod i Forbindelse med. Og ganske særlig fandt han, da Sygdommen forbød al udadgaaende Virksomhed, det som sin Tjeneste at holde Bønnens Nattevagt for dem, der kæmper i Herrens Krige.

Aaret efter, at Forældrene var flyttet til Silkeborg, udbrød Verdenskrigen. Med hele sin levende Interesse fulgte Fader Kampens Gang, og Haabet om Sønderjyllands Genforening med Danmark var bestandig nærværende for ham. Og dog skulde det blive ham svært tilsidst. Det var under Martsoffensiven i 1918. Den tyske Hær gik stærkt frem, og Paris var truet. Det tog meget paa Fader, og han klagede sin Nød til Moder. Hun mindede ham om Verset: Du er dog ej den Herre, som alting raade bør; Gud monne Sceptret bære, og alting vel han gør. Det trøstede ham, og han sagde: Ja, hvis Herren vil, at Tyskerne skal vinde, saa vil jeg forsøge paa ogsaa at være glad for det.

En Time efter kom der et slemt Hjerteanfald, og Fader havde straks Følelsen af, at det denne Gang var Døden. Da Anfaldet lettede lidt, sagde han til Moder: Jeg dør med Glæde, men sig til alle Børnene, at vi skal mødes i Himlen. — I Løbet af Natten naaede flere af Børnene hjem til Silkeborg. Fader led store Smerter og sad op i Sengen, men var ganske aandsklar, klagede ikke og var stærk og rolig til det sidste. Da Nærværelsen af flere trættede ham, vaagede kun Moder og den yngste Broder inde hos ham, den sidste ogsaa for at give Morfin-Indsprøjtning, naar Smerterne var størst. Imellem at Fader smaablundede,

talte han lidt med dem og kaldte spøgende Sønnen for Reserve-lægen.

Ved 5-Tiden om Morgenen var Hjertet meget svagt, og vi samlede alle i Sygeværelset. Læge Bjerregaard, hvis kærlige Haandelag og beroligende Færd virkede styrkende overfor den Hjerteangst, som Sygdommen førte med sig, kom ogsaa til Stede. Henimod Slutningen lavede Hjertevirksomheden en Smule op, og Lægen sagde da i en opmuntrende Tone: Nu bliver det jo bedre igen; hvortil Fader klappede ham paa Haanden og sagde: Ja, De er en rar Doktor. Lidt efter sagde Fader stille: I Jesu Navn, og vendte Blikket mod Billedet af den Korsfæstede, som hang over Sengen. Saa svandt Bevidstheden, Øjnene brast, i faa Minutter kæmpede Hjertet og Aandedrættet den sidste Kamp, og Sjælen havde kastet Anker indenfor Forhænget.

Men i den tidlige, graa Marts morgen begyndte Fuglene paa een Gang at kvindre i Haven udenfor Dødsværelset; det var os som en Forjættelse om det evige Livs Haab og Sejr, en Virkeliggørelse af Salmens Ord:

— mens Fugle kvindre smaat,
saa gaar den Sjæl til Hvile,
i Færd med sødt at smile,
som føler, i sit Ord
hos os vor Herre bor.

Det var den 26. Marts 1918.

Det har siden været os noget af en Hjertesorg, at Fader ikke skulde komme til at opleve Sønderjyllands Genforening med Moderlandet, ja, at han skulde gaa bort paa et Tidspunkt, da det saa mørkest ud for vort nationale Haab. — Men det har trøstet os at tænke paa, at han nu er i Forgaarden til det Himmelige, hvor der ingen urette Grænser findes, hvor han engang skal se den nye Jord, ogsaa det nye Danmark forklaret i Her-

lighed, og hvor Bladene fra Livets Træ skal tjene til Folkenes Lægedom.

Den 2. April, 3die Paaskedag i stille og mildt Foraarsvejr foregik Jordefærdene til Grønbæk Kirkegaard. I Hjemmet i Silkeborg havde Provst Ammundsen talt om Formiddagen, og i Grønbæk Kirke, der af kærlige Hænder var pyntet med Blomster og Lys, og hvor en vældig Skare, langt større end Kirken kunde rumme, var kommet til Stede, talte foruden en af Sønerne Provst Schaumburg, Præsterne Lange, Torm, Carljohan Jacobsen, Kold og Søbye. Ude ved Graven talte Pastor Asschenfeldt-Hansen, og Schaumburg foretog Jordpaakastelsen og lyste Velsignelsen. — I Hjemmet i Silkeborg om Aftenen var der Venner fra Vejle, som førte Ordet.

Det var en Sorgens Dag, men tillige en uforglemmelig og skøn Festdag, og den genlyder endnu i os med Salme-Ordene, vi havde sunget om Morgenen i Silkeborg:

Stat op, min Sjæl, i Morgengry!
Lad Søvn og Sorg og Frygt nu fly,
Lad al din Klage blive borte,
Thi her er nyt fra Dødens Porte.
O salig Paaske-Morgenstund
Med Guld i Mund.

I Løbet af Sommeren blev der rejst en Sten paa Faders Grav. Pengene dertil var skænket af Menighederne i Grønbæk, Svostrup og Vejle. Stenen, som er af smuk, lys Granit, er udført efter Tegning af Arkitekt H. Chr. Rasmussen, Silkeborg. Paa Stenens Bagside staar følgende Vers af Johannes Johnson:

Saa sover jeg glad i hans hellige Navn,
Han vaager, til Natten ender;
naar Morgenen stiger, jeg er i Havn
og Fædrelandet genkender;

Da kysser jeg med unævnelig Fryd
de naglemærkede Hænder.

Ovenover Verset er afbildet en syvarmet Lysesstage og neden-
under en Alterkalk.

Afsløringen foregik en Søndag i Juli. Pastor Thiel holdt Af-
sløringstalen. Desuden talte Missionær Mogensen, og Provst
Christensen fra Vejle prædikede ved Gudstjenesten, der gik
forud.

Til samme Søndag var i Grønbæk Kirke ophængt Malerier af
Farfader og Fader i svære, forgyldte Rammer af massiv Egetræ.
De har deres Plads paa Taarnrummets nordre Væg.

Desuden traadte en Kreds af Faders tidligere Konfirmander
sammen for at rejse deres gamle Præst et særligt Minde. De
foretog en Indsamling blandt de gamle Konfirmander, og i
Sommeren 1919 blev der opstillet en Sten paa en smuk Skraaning
i Præstegaardens Plantninger ved Allingsø. Stenen er 4 Alen
høj, af rødbrunt Granit og bærer paa Forsiden Faders Billede
i Bronze-Relief, modelleret af Billedhugger August Hassel. Under
Billedet staar følgende Indskrift:

Christian Jessen

* $\frac{21}{6}$ 1856 † $\frac{26}{3}$ 1918

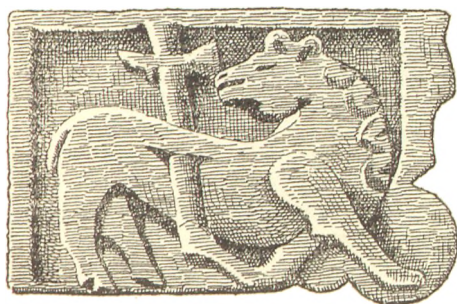
En Hyrde han var af Korsets Orden
Til Golgatha han førte Hjorden.

Rejst af taknemlige Konfirmander

Paa Afsløringsdagen 28. Juli 1919 prædikede Pastor Knud
Lange fra Indien i Grønbæk Kirke, og Stiftsprovst Helweg-
Larsen holdt Afsløringstalen ude ved Stenen. Han skildrede

Fader som en Mand, der levede i og havde Brug for den hele Kristendom. Han hvilede i Troen paa Guds Søn og havde bøjet Knæ ved Korset, men ogsaa Guds Almagt og Skaberrigdom havde han nemmet bedre, end det er almindeligt blandt Guds Folk, og Helligaandens rene Ild brændte i hans Hjerte. Han var „en trofast Mand, som frygtede Gud mere end de fleste.“

Paa Stenens Bagside er indhugget følgende Ord —og jeg véd heller ikke noget bedre at slutte disse Skildringer med —: Saa er da hverken den noget, som planter, ikke heller den, som vander, men Gud, som giver Vækst. 1. Kor. 3, 9.

EFTERSKRIFT

Efter at foranstaaende er skrevet, har Gud den 12. Oktober bortkaldt vor velsignede Moder, 58 Aar gammel. Med dyb Vemod sender jeg nu Skriftet ud. Det Menneske, som jeg mest af alle ønskede at glæde med min Bog, naaede ikke at faa den at se.

For 3½ Aar siden fik Moder en Knude opereret bort af Brystet. Det var Kræft, men Moder kom sig godt, holdt sig rask og ungdommelig, og da der nu var forløbet et længere Tidsrum efter Operationen, havde vi næsten opgivet Frygten for, at Sygdommen skulde komme igen. — Men i Sommer fik Moder slenme Hovedsmerter, som i August Maaned tog til i en frygtelig Grad med ustanselige Opkastninger og delvis Bevidstløshed. Moder blev da indlagt paa Aarhus Kommunehospital, hvor Læger og Sygeplejersker viste hende stor Interesse og ydede hende den bedste Pleje. Smerterne tog ogsaa væsentlig af, saa den sidste Tid ikke blev saa svær; men Lægerne konstaterede efterhaanden, at det maatte være Kræftsygdommen, der havde naaet Hjærnen.

Moder var delvis uklar, men altid paa en fredelig og harmonisk Maade; det kendtes særlig paa, at hun levede mest i Fortidens Minder. Altid modtog hun os med Smil paa Ansigtet, forstod, hvad vi fortalte hende, og saa snart Talen angik Guds Riges Ting, var hun ganske klar. — Det var at befrygte, at Smerterne vilde blive uudholdelige tilsidst, men Herren skaanede hende naadigt derfor. En Nat, da Moder laa fredeligt og sov, indtraadte der en Blodkarsprængning i Hjærnen, som straks borttog Bevidstheden, og i Løbet af faa Minutter aandede hun stille ud og gik til det evige Hjem, hvor der ikke er Skrig eller Pine.

En stille solklar Dag førte vi Moder hjem til Grønbnæk. — Kirken, som var smykket paa det skønneste, blandt andet med Faders Maleri anbragt foran Kisten i en Ramme af Blomster og Lys, var tæt fyldt af en stor Venneskare. Her blev talt af Provst Schaumburg, Præsterne Lange og Carljohan Jacobsen, Missionær Mogensen og to af Sønnerne. Kærlige Venneord fjøede sig sammen med det evige Livs Ord. Moders sidste Festedag blev harmonisk og fuld af Fred, som hendes Liv havde været det.

Moder var i sjældnen Grad en ydmyg Tjenerinde. Oprindelig var hun ikke anlagt paa at være det. I sit Hjem var hun forkælet som eneste Barn; man sagde, at hun var smuk, saa hun blev i sin Ungdom ikke lidt feteret og forfængelig. Dertil var hun en stærk og selvstændig Natur; saa hun havde sikkert mere Anlæg for at blive Herskerinde end Tjenerinde. Men den Opdragelse, hun fik i Guds Skole og vel ogsaa i de første Aar af sit Ægteskab, forvandlede hende ganske. Hun, som tidligere i høj Grad vurderede Menneskers Ros, fik det nu saadan, at al den Slags var hende aldeles imod. Hun blev inderlig misfornøjet, hvis nogen vilde rose hende.

Det var i Sommer Moders Bekymring, at hun blev nævnt og omtalt i mit Manuskript. Tanken derpaa var hende imod. Først da jeg forklarede hende, at man, hvis hun ikke blev omtalt i Bogen, jo maatte tro, at Fader havde været ulykkelig gift, fjøede hun sig og sagde smilende: Ja, det Indtryk vilde jo ikke være sandt. Hun havde saare ringe Tanker om sig selv, endda hun var dygtigere end de fleste. Hvad var der i det hele taget, som Moder ikke magtede? Hun kunde polstre Møbler, male, tapetsere, faa de smukkeste Ting ud af gamle, kasserede Rester, og alt fra Moders Haand bar Præg af hendes fine og sikre Smag.

Men trods al Optagethed af Dagliglivets Travlhed var Guds Rige dog altid det første for hende. Som en af Familiens Venner sagde i en Tale ved Sølvbryllupet: Hun har altid, den Præstekone, haft saadan Lyst til Sjæles Frelse. — Og hendes klare Øjne lod sig ikke daare af noget ydre. Al timelig Fremgang for hendes Børn agtede hun som en vissen Blomst i Sammenligning med det, om vore Sjæle havde det godt med Gud. — En af mine Venner skrev til mig Dagen efter Moders Død: „I havde i hende en saa ren og yndig Moder, med en forunderlig Evne til at fastholde sin Børneflok. Hun var heltud sin Mands Hustru, heltud sine Børns Moder og heltud de helliges Ven. Mange er de, som hun har været med til at bede ind i Guds

Rige. Hvor kunde hun glæde sig over een Synder, som omvendte sig. Det var en udsøgt Fornøjelse at sidde hos hende og fortælle om nye Forsøg i Herrens Tjeneste, Fremstød paa døde Egne eller blot Indgang i et enkelt Hjem. For hende blev lidet til noget stort, fordi hun kunde se det i Ovenlyset — og kunde takke. Var der ikke ogsaa noget skabende ved hendes flittige vævre Fingre! Jeg tænker paa den Mængde solidt og varmt Børnetøj, hun fik ud af sine Vadmelsstykker og sin Uld i Grønbæk Præstegaard, eller paa den sirlige Anretning, der fik selv meget beskedne Retter til at smage kongeligt. — Hvor har hun i deres første Præsteaar, ja, langt hen i Grønbæk-Tiden, faaet Lykke til at gøre mange smaa Undere ved at takke, dele og spare!”

Moder havde i sit Kristenliv ikke været fri for Anfægtelse. Hun havde smaa Tanker om sin Kristendom, som om alt andet, der var hendes, og hun var kritisk overfor sig selv. Men det var skønt at se, da Enden nærmede sig, i hvilken Grad hendes Tro gav hende Fred og Kraft. Og der var i hendes Sjæl ikke Skyggen af en Ængstelse for det, der forestod, ligesom Baandene, der bandt hende til dette Liv, løstes let og næsten af sig selv. Siden Faders Død havde hun i nogen Grad følt sig færdig med Livet her. —

Hen paa Aftenen, den sidste Dag, Moder levede, opfordrede hun Sygeplejersken, der havde Vagt inde hos hende, til at søge Hvile, og fjædede til: Og saa skal vi huske paa, at Guds evige Arme naar helt herved. Det var hendes sidste Ord. Lidt efter sov hun ind for ikke mere at vaagne.

Naar min Tanke dvæler ved Moders Skikkelse, saa er der to Bibelord, der bliver levende for mig: Se, jeg er Herrens Tjenerinde, mig ske efter dit Ord (Luk. 1.38) og: Salige er de rene af Hjertet, thi de skulle se Gud (Math. 5.8).

Aarhus, i November 1920.

O. J.

BILLEDFORTEGNELSE

	Side
Kapitælsten i Grønbæk Kirkes Korbue.....	5
Ligsten indmuret i Væggen i Grønbæk Kirkes Vaabenhus.....	17
Aarstal paa Grønbæk Kirketaarns Sydside. Antyder sandsynligvis en Restaurering.....	23
Østgavlen i Grønbæk Præstegaard med Provst Hurtigkarls og Hurstrus Navnetræk samt Aarstallet for Bygningens Opførelse.....	29
Grønbæk Kirke.....	33
Laage mellem Grønbæk Præstegaardshave og Kirkegaard. Man ser de 2 gamle Kastanietræer, som er plantet af Provst Hurtigkarl	47
Kapitæl paa en af Søjlerne i Grønbæk Kirkes udvendige Apsis.....	70
Svostrup Kirke.....	74
Grønbæk Kirkes Kor.....	87
Svostrup Kirke indvendig, set fra Koret.....	93
Svostrup Kirkes Alterkalk.....	100
Grønbæk Kirkeklokke.....	106
Havetrappen i Grønbæk Præstegaard.....	127
Kapitælsten i Svostrup Kirkes Korbue.....	133
Svostrup Kirkes Døbefont.....	143
Højtsiddende Granitskulptur paa Sydsiden i Grønbæk Kirkes Østgavl	151

	Side
Kapitælsten i den gamle, nu tilmurede Indgang paa Grønbæk Kirkes Sydside. Forestiller Lammet med Korset	171
Tympanon over Svostrup Kirkes Indgang	175

Fotografierne er i Rækkefølge:

Provst Peter Neergaard Jessen, Pastor Christian Jessen, Aar 1911, Pastor
Chr. Jessen og Hustru 1907, Provst Jessen og Hustru, og Chr. Jes-
sen og Doris Eye, c. 1880.

BOGENS Udstyr
VED
TEGNEREN AAGE JØRGENSEN

TRYKT I
AARHUS STIFTSBOGTRYKKERI
M C M X X I

